

Naar navolgbare normen

Onderzoek naar de
normbedragen in de Wet
Studiefinanciering BES

Datum

4 april 2024

Opdrachtgever

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Onderzoeksteam

Lisette Reuvers
Merel Scheltema
Chantal Dortalina
Raoul Meijer
Michiel Ehrismann

Referentie

GO191/rapport

bezoekadres Maliebaan 16 3581 CN Utrecht telefoon +31 30 236 30 30
postadres Postbus 85198 3508 AD Utrecht website www.aef.nl

/ Inhoud

/	Managementsamenvatting	5
/ 1	Inleiding	8
1.1	Aanleiding	8
1.2	Vraagstelling	9
1.3	Leeswijzer	9
/ 2	Aanpak	10
2.1	Methoden om tot normbedragen te kunnen komen	10
2.2	Onderzoeksactiviteiten	10
/ 3	Achtergrond	13
3.1	Context BES-eilanden	13
3.2	De Wet studiefinanciering BES	15
3.3	De studiebestemmingen uit de Wsf BES	18
3.4	Normbedragen uit de Wsf BES	22
/ 4	Analyse kostenontwikkelingen	24
4.1	Bonaire	25
4.2	Curaçao	28
4.3	Aruba	30
4.4	Sint Maarten	30
4.5	Overige Caribische regio	31
4.6	Verenigde Staten en Canada	32
4.7	Europees Nederland	34
4.8	Analyse maatwerkindexering	35
/ 5	Kosten voor levensonderhoud	37
5.1	Bonaire (eigen openbaar lichaam)	38
5.2	Bonaire (ander openbaar lichaam)	42
5.3	Curaçao	45
5.4	Aruba	49
5.5	Sint Maarten	52
5.6	Caribische regio	55
5.7	Verenigde Staten en Canada	58
5.8	Europees Nederland	62
/ 6	Overige relevante factoren	64
/ 7	Conclusies en aanbevelingen	68
7.1	Toereikendheid van normbedragen	68
7.2	Type normbedragen	70

7.3	Normbedragen	72
7.4	Indexering van de normbedragen	73

/ Managementsamenvatting

Het ministerie van OCW wil bezien of de normbedragen van in de Wsf BES nog passend zijn

Sinds Bonaire, Saba en Sint Eustatius deel uitmaken van het Nederlandse staatsbestel kunnen studenten afkomstig van een van die eilanden gebruik maken van een studiefinanciering op basis van de *Wet Studiefinanciering BES (Wsf BES)*. Deze wet is nu tien jaar in werking en er zijn signalen dat de normbedragen in de wet niet meer passend zijn. Het ministerie van OCW heeft daarom AEF gevraagd de volgende onderzoeksvraag te beantwoorden:

Zijn de in de *Wet studiefinanciering BES* gehanteerde normbedragen voor studiefinanciering en de opstarttoelage toereikend, gelet op het doel van de wet? Zo niet, hoe zouden deze bedragen dan bepaald kunnen worden?

AEF onderzocht de kosten en kostenontwikkelingen op verschillende studiebestemmingen

In dit onderzoek toetste Andersson Elffers Felix (AEF) de toereikendheid van de normbedragen in de Wsf BES door ze te vergelijken met twee andere bedragen: de kosten voor levensonderhoud van studenten op de bestemmingen uit de Wsf BES en de normbedragen uit 2012, toen de wet net in werking trad. Om dit te kunnen doen voerde AEF (financieel) bureauonderzoek uit en sprak 87 studenten en dertien experts op de verschillende studiebestemmingen in interviews en sessies.

De Wsf BES kent verschillende normbedragen voor verschillende bestemmingen

De Wsf BES kent verschillende normbedragen voor verschillende bestemmingen en maakt ook onderscheid tussen normbedragen voor hoger onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. De Wsf BES kent normbedragen voor het volgen van een opleiding op de volgende bestemmingen:

- ▶ In eigen openbaar lichaam (uitgesplitst naar mbo en ho)
- ▶ In een ander openbaar lichaam of Curaçao, Aruba of Sint Maarten (uitgesplitst naar mbo en ho)
- ▶ In een ander (ei)land in de Caribische regio
- ▶ In de Verenigde Staten of Canada (uitgesplitst naar mbo en ho)
- ▶ In Europees Nederland

Op de eerste vier bestemmingen ontvangen studenten een maandbedrag en voor Europees Nederland is een eenmalige opstarttoelage beschikbaar. Deze is bedoeld om, onder andere, de overtocht naar Europees Nederland te bekostigen.

De Wsf BES is bedoeld om financiële belemmeringen weg te nemen voor studenten

Uit de memorie van toelichting op de wet komt naar voren dat de Wsf BES financiële belemmeringen dient weg te nemen voor studenten om een kwalitatief goede opleiding te volgen in de regio. Studenten worden met de bedragen geacht (voor een belangrijk deel) te kunnen voorzien in de kosten die zij maken voor huisvesting, levensonderhoud, collegegeld en een aantal andere kostenposten.

AEF toetst de toereikendheid van de normbedragen door naar de kosten voor een student te kijken minus hun eigen verdienvermogen

De memorie van toelichting op de wet beschrijft dat de studiefinanciering (voor een belangrijk deel) dekkend moet zijn voor bepaalde kostenposten. Echter, dat is bij invoering van de wet niet getoetst. De huidige normbedragen zijn niet gebaseerd op de kosten voor studenten, maar op de oude

regelingen in de voormalige Nederlandse Antillen. Dit geeft aanleiding om naar de kosten voor studenten te kijken.

Caribisch Nederlandse studenten hebben weinig andere mogelijke bronnen van inkomsten. Een relatief groot gedeelte van de mensen op de BES-eilanden heeft moeite met rondkomen en daardoor kan een relatief groot deel van de studenten niet rekenen op een bijdrage van de ouders voor de studie, als ze studeren. Daarnaast bestaat in de Wsf BES geen aanvullende beurs, of de mogelijkheid om af te dwingen dat ouders bijdragen aan de kosten voor een studie. Studenten moeten daarom hun opleiding (kunnen) bekostigen met de studiefinanciering en wat ze zelf kunnen verdienen. AEF raamde daarom op alle bestemmingen de minimale kosten voor de student en wat een student gemiddeld redelijkerwijs kan verdienen naast een studie. Belangrijke kanttekening daarbij is dat niet iedere student de mogelijkheid heeft om dat gemiddelde aantal uren te werken.

In sommige categorieën zijn de normbedragen niet toereikend en is herijking nodig

AEF beoordeelde een normbedrag als toereikend als het hoger is dan de minimale kosten voor de student minus het geraamde verdienvermogen. Hoeveel hoger het moet liggen is een normatieve keuze. Hoewel in de memorie van toelichting geschreven wordt dat de student verantwoordelijkheid heeft om te investeren in de eigen toekomst, is uit die toelichting niet duidelijk hoe ver die verantwoordelijkheid rijkt. Het hangt daarom af van de visie van de Rijksoverheid daarop.

Voor studeren in het hoger onderwijs waren twee normbedragen toereikend: voor de overige (ei)landen in de Caribische regio en voor studeren op het eigen openbaar lichaam. Die laatste is net toereikend, studenten moeten bijna hun volledige verdienvermogen inzetten om de minimale kosten te kunnen dekken. De normbedragen voor *Verenigde Staten en Canada* en *ander openbaar lichaam of CAS-land* zijn niet toereikend. Voor het volgen van mbo-opleidingen waren drie normbedragen toereikend: *eigen openbaar lichaam*, *overige Caribische regio* en *de Verenigde Staten en Canada*. Het normbedrag voor *ander openbaar lichaam of CAS-land* is niet toereikend. Dat geldt vooral voor Bonaire en Sint Maarten binnen die categorie. Om deze normbedragen toereikend te maken moeten ze herijkt worden. Potentiële toereikende normbedragen liggen tussen de minimale kosten voor de studenten die kosten minus het verdienvermogen van de student¹.

De categorie *ander openbaar lichaam of CAS-land* is niet passend

Studenten op Curaçao, Aruba of Sint Maarten krijgen dezelfde studiefinanciering. Ook studenten uit Sint Eustatius en Saba die studeren op Bonaire ontvangen dat bedrag. De kosten voor studenten op deze vier eilanden lopen echter sterk uiteen. Studeren is op Sint Maarten duurder dan op Bonaire, is op Bonaire duurder dan op Curaçao en is op Curaçao duurder dan op Aruba. Het is daarom logischer om met aparte normbedragen te werken voor Bonaire, Curaçao en Aruba en Sint Maarten, waarin eventueel Curaçao en Aruba worden samengevoegd.

Er is behoefte aan een uitwonende beurs op Bonaire en een opstarttoelage voor andere bestemmingen dan Europees Nederland

Momenteel krijgen studenten op het eigen openbaar lichaam die uit huis gaan geen hogere beurs dan studenten die thuis wonen. Sommige studenten op Bonaire hebben daar wel behoefte aan: bijvoorbeeld om meer zelfstandigheid te ontwikkelen. Een specifieke groep die veel baat heeft bij deze beurs is de groep studenten met een onprettige thuissituatie. Voor hen zou een uitwonende beurs uitkomst bieden. Dit heeft wel uitdagingen op het gebied van uitvoering. Er kan daarom ook naar alternatieven gezocht worden om in deze behoeften van de studenten te voorzien.

---

¹ Deze bedragen worden gepresenteerd op pagina 71

Daarnaast hebben studenten op andere bestemmingen dan Europees Nederland ook behoefte aan een opstarttoelage. Ook zij moeten kosten dekken voordat ze hun eerste studiefinanciering ontvangen, onder andere voor de eerste maand huur, de borg en een vliegticket.

Kosten voor studenten ontwikkelen zich anders dan de normbedragen

Om de toereikendheid te toetsen vergeleek AEF ook de ontwikkeling van de normbedragen met de ontwikkelingen van de kosten voor studenten op de verschillende bestemmingen. Dit is gedaan door de consumentenprijsindex (CPI) van de bestemming in kwestie naast de ontwikkeling van de normbedragen te leggen. Daarnaast heeft AEF ook gekeken naar de specifieke kostenontwikkelingen voor studenten door een alternatieve indexeringswijze toe te passen die rekening houdt met het uitgavenpatroon van studenten. Echter, met deze methode wordt impliciet de aanname gedaan dat de normbedragen bij ingang van de wet toereikend waren en dat is niet bekend. Daarom zijn geen conclusies getrokken over toereikendheid op basis van deze analyse.

Uit deze analyse bleek wel dat op de meeste studiebestemmingen de kosten, in het algemeen en specifiek voor studenten, zich sterker ontwikkelden dan de normbedragen. Dit komt deels omdat kostenontwikkelingen verschillen per bestemming, deels omdat de indexeringswijze van de normbedragen twee jaar achterloopt² en deels doordat studenten relatief veel geld uitgeven aan een aantal kostencategorieën met bovengemiddelde prijsstijgingen.

De huidige indexeringswijze sluit niet goed aan bij de kostenontwikkelingen voor studenten

De normbedragen uit de Wsf BES worden nu jaarlijks op 1 januari geïndexeerd aan de hand van de CPI Caribisch Nederland van twee kalenderjaren voorafgaand aan dat jaar. Deze CPI wordt ook toegepast op bestemmingen die andere prijsontwikkelingen kennen dan Caribisch Nederland. Dit sluit niet goed aan bij de kostenontwikkelingen waar studenten mee te maken krijgen. Als gebruik wordt gemaakt van de relevante CPI per studiebestemming in de indexeringswijze en de normbedragen worden herijkt bij grote prijsontwikkelingen specifiek voor studenten, zal de ontwikkeling van de normbedragen beter aansluiten bij de kostenontwikkelingen voor studenten.

AEF doet zeven aanbevelingen om de normbedragen toereikend te maken

Om tot toereikende normbedragen te komen beveelt AEF het ministerie van OCW het volgende aan:

1. Splits de categorie *ander openbaar lichaam of CAS-land*
2. Overweeg een specifieke beurs voor uitwonende studenten beschikbaar te stellen binnen de categorie *eigen openbaar lichaam*. Als vanwege de uitvoerbaarheid gekozen wordt om deze beurs niet beschikbaar te stellen kan overwogen worden op andere manieren tegemoet te komen aan de behoeften van studenten die op eigen eiland blijven om te studeren.
3. Overweeg een opstarttoelage voor de studenten die naar een andere plek binnen de regio verhuizen
4. Herijk de normbedragen ten opzichte van de kosten van studenten
5. Indexeer de normbedragen jaarlijks met de voor de bestemming relevante CPI
6. Indexeer de normbedragen voor *Overige Caribische Regio* met de sterkst toenemende CPI van een andere bestemming
7. Onderzoek periodiek of er grote wijzigingen in kosten zijn die niet gevangen worden in de CPI, zoals toename van het collegegeld of de introductie van buslijnen op Bonaire. Herzie dan de normbedragen

---

² Hierdoor stijgen de normbedragen minder snel dan de prijzen in tijden van toenemende inflatie (zoals het geval was in de afgelopen jaren)

/ 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Wsf BES regelt studiefinanciering voor studenten van Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Op 10 oktober 2010 zijn Bonaire, Sint Eustatius en Saba (de BES-eilanden) deel gaan uitmaken van het Nederlands staatsbestel. De eilanden hebben nu de status van openbare lichamen. Op 1 augustus 2011 trad de *Wet Studiefinanciering BES (Wsf BES)* in werking. Deze wet regelt de studiefinanciering voor studenten van de eilanden, waar jaarlijks door ongeveer 480 studenten gebruik van wordt gemaakt.

De studiefinanciering uit Europees Nederland (de *Wsf 2000*) en de regelingen uit de voormalige Nederlandse Antillen hebben model gestaan voor de Wsf BES. Hierdoor zijn er verschillen tussen de Wsf 2000 en de Wsf BES: zo kent de Wsf BES wel een opstarttoelage, maar geen reisvoorziening. Ook maakt de Wsf BES geen onderscheid tussen thuiswonende en uitwonende studenten, of naar het inkomen van de ouders. Wel maakt de wet onderscheid tussen studiebestemmingen.

Het ministerie OCW wil bezien of de normbedragen van de Wsf BES nog passend zijn

De hoogte van de studiefinanciering is gebaseerd op normbedragen. De Wsf BES kent verschillende normbedragen, afhankelijk van het soort onderwijs en de plaats waar de student studeert. De bedragen voor een studie op het eigen eiland zijn het laagst; de normbedragen voor een studie in de Verenigde Staten of Canada zijn het hoogst.

De huidige normbedragen in de Wsf BES gaan ver terug. Ze zijn opgesteld in 2011, met het uitgangspunt dat studenten die toen de landsstudietoelage ontvingen, er niet op achteruit zouden gaan. Sindsdien zijn de normbedragen wel geïndexeerd, maar niet meer inhoudelijk herijkt. Het ministerie van OCW ziet nu drie aanleidingen om de normbedragen van de Wsf BES onder de loep te nemen:

- ▶ De wet is nu meer dan 10 jaar in werking;
- ▶ De evaluatie van de Wsf BES door ResearchNed, AEF en EGMC uit 2020 merkte signalen op dat sommige normbedragen te laag zijn;
- ▶ De collegegelden in Curaçao, waar veel studenten van de BES-eilanden, studeren, zijn recent sneller gestegen dan de indexering.

Het ministerie van OCW heeft AEF gevraagd om te verkennen of de in de Wsf BES gehanteerde bedragen nog toereikend zijn. En zo niet, hoe deze normbedragen dan bepaald kunnen worden.

1.2 Vraagstelling

Dit rapport beantwoordt de vraag of de gehanteerde normbedragen nog toereikend zijn

Voor dit onderzoek is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Zijn de in de *Wet studiefinanciering BES* gehanteerde normbedragen voor studiefinanciering en de opstarttoelage toereikend, gelet op het doel van de wet? Zo niet, hoe zouden deze bedragen dan bepaald kunnen worden?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, onderzochten we ook de volgende zeven deelvragen.

- 1) Wat is de *ontwikkeling* van de normbedragen over de jaren heen?
- 2) Hebben er op de BES of in de regio ontwikkelingen voorgedaan die relevant kunnen zijn voor de normbedragen, die geen onderdeel zijn van de reguliere indexatie?
Komt de huidige normindeling overeen met de financiële kosten per gebied? Of zou bijvoorbeeld ieder land van het Koninkrijk een apart normbedrag moeten kennen?
- 3) Hoe wijkt het uitgavenpatroon van Wsf BES studenten af van het uitgavenpatroon van waar de indexering rekening mee houdt (het uitgavenpatroon van burgers in het algemeen)?
- 4) Hoe verhoudt de ontwikkeling van de Wsf BES zich tot die van de Wsf 2000, gecorrigeerd voor verschillen in prijsniveau tussen de gebieden?
- 5) Op dit moment wordt er voor de hoogte van de studiefinanciering op een eigen openbaar lichaam geen onderscheid gemaakt tussen uit- en thuiswonend. Mocht dit in de toekomst overwogen worden, aan welke normbedragen zou dan gedacht kunnen worden?
- 6) Volstaat de jaarlijkse indexering met huidige indexeringsregels of is een andere wijze van indexering beter, rekening houdend met de uitvoerbaarheid van de Wsf BES?
- 7) In het geval de normbedragen niet toereikend zijn, waardoor komt dat?

1.3 Leeswijzer

Om de leesbaarheid te bevorderen, is dit rapport per land gestructureerd en niet op volgorde van de onderzoeksvragen. Het vervolg van dit rapport is als volgt opgebouwd:

- › In **hoofdstuk 2** bespreken we onze aanpak en methoden
- › In **hoofdstuk 3** beschrijven we de achtergrond waartegen de bevindingen gezien moeten worden
- › In **hoofdstuk 4** leest u over kostenontwikkelingen voor studenten
- › In **hoofdstuk 5** presenteren we kostenramingen per studiebestemming
- › In **hoofdstuk 6** delen we overige relevante beelden
- › In **hoofdstuk 7** presenteren we de conclusies en aanbevelingen

/ 2 Aanpak

Dit hoofdstuk beschrijft hoe dit onderzoek is uitgevoerd. We duiden welke onderzoeksmethoden zijn gebruikt, welke stappen zijn genomen om tot een berekening te komen en op welke uitgangspunten de berekeningen gebaseerd zijn.

2.1 Methoden om tot normbedragen te kunnen komen

De hoofdvraag van dit onderzoek vraagt om een oordeel over de toereikendheid van de bestaande normbedragen in de Wsf BES. *Toereikend* is geen objectief begrip: er is geen harde grens tussen een toereikende en ontoereikende studiefinanciering. De wet geeft hier ook niet volledig uitsluitel over (lees meer over de wet in paragraaf 3.2).

Om een oordeel te kunnen geven over de toereikendheid van de normbedragen moeten ze vergeleken worden met andere cijfers. Deze feitelijke vergelijking kan dan als input dienen voor een normatieve uitspraak over de toereikendheid.

Wij zagen drie mogelijke cijfers om de normen mee te vergelijken:

- ▶ De normbedragen van de WSF 2000 voor Europees Nederland gecorrigeerd voor het prijsniveau
- ▶ Normbedragen van vroeger, toen de wet net in werking trad
- ▶ De kosten voor levensonderhoud van een student op de bestemmingen uit de Wsf BES

De eerste mogelijkheid zien wij niet als werkbaar omdat de Wsf 2000 en de Wsf BES verschillen in doelen en opzet hebben, waardoor vergelijk lastig is. Wij vergelijken daarom de normbedragen per regio of land met de normen van 2012 door een indexering die rekening houdt met de specifieke uitgavenpatronen van studenten) toe te passen op die bedragen én hebben de kosten voor levensonderhoud van studenten onderzocht. In hoofdstukken 4 (alternatieve indexeringswijzen) en 5 (kosten voor levensonderhoud) lichten de we methoden verder toe.

2.2 Onderzoeksactiviteiten

Het onderzoek is uitgevoerd in drie stappen

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode tussen half november 2023 en begin maart 2024. In deze periode hebben wij drie stappen doorlopen om te toetsen of de huidige normbedragen toereikend zijn en om alternatieve bedragen te berekenen. In die periode zijn er gesprekken gevoerd met studenten en experts op en in Bonaire, Curaçao, Europees Nederland, Sint Maarten en de Verenigde Staten.

De aanpak was erop gericht om input voor toetsing en berekening van normbedragen uit drie aparte bronnen op te halen. Deze bronnen en de verschillende methoden en rekenwijzen worden hieronder in de introducties van hoofdstukken 4 en 5 verder toegelicht.

In de eerste stap voerden we bureauonderzoek uit en hadden we verkennende gesprekken

In de eerste stap hebben we in kaart gebracht wat de ontwikkelingen zijn geweest van normbedragen, prijsontwikkeling en prijsniveau in de afgelopen jaren. Hiervoor hebben we verkennende interviews gevoerd met DUO, de Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN), het ministerie van OCW de Scholengemeenschap Bonaire, en enkele studenten die studiefinanciering of een opstarttoelage vanuit de Wsf BES ontvangen.

Daarnaast hebben we relevante documentatie, data en informatie verzameld en bestudeerd. Inzichten hieruit zijn onder andere gebruikt als input voor de interviews en de Delphisessies in latere stappen van het onderzoek. Ook hebben wij bureauonderzoek gedaan naar kosten en specifieke kostenstijgingen per studiebestemming.

In de tweede stap hebben we input voor de normbedragen opgehaald bij studenten en experts

In de tweede stap hebben we informatie opgehaald over de uitgavepatronen van studenten die afkomstig zijn van een van de BES-eilanden. We spraken studenten op de vijf bestemmingen met de meeste studenten: Bonaire, Curaçao, Europees Nederland, Verenigde Staten en Sint Maarten. Bij een deel van de studenten en hun begeleiders hebben wij interviews afgenomen in de vorm van een 'doorlopende Delphisessie', waarbij wij geïnterviewden gevraagd hebben naast hun eigen schattingen te reflecteren op de schattingen uit voorgaande interviews. De Delphimethode is een beproefde methode om tot gedragen inschattingen te komen. Met een ander deel hebben wij Delphisessies gehouden op Bonaire (studenten van Scholengemeenschap Bonaire) en Curaçao (studenten van University of Curaçao). Hiervoor hebben we studenten uit het netwerk van ons team benaderd en contact opgenomen met de Scholengemeenschap Bonaire (SGB) en University of Curaçao. Middels deze interviews en Delphisessies hebben wij gedurende het onderzoek doorlopend studenten kunnen werven voor ons onderzoek.

Ook hebben we in deze stap gesprekken gevoerd met verschillende personen en organisaties die studenten begeleiden. De tabel hieronder geeft een overzicht van de gesproken studenten en begeleiders in Delphisessies en interviews.

Studiebestemming	Gesproken studenten	Gesproken begeleiders/experts
Nederland	8 studenten	▶ TuranGoeloe
Bonaire	41 studenten	▶ Zes studentbegeleiders van MBO Bonaire + begeleider studenten uit St. Eustatius
Curaçao	27 studenten	▶ Virtual Student Support ▶ Twee studentbegeleiders UoC ▶ Directeur SBO Eligia Martier ▶ Stichting Studiefinanciering Curaçao
Sint Maarten	3 studenten	▶ Studentbegeleider
Verenigde Staten / Canada	8 studenten	-

In de derde stap hebben we de informatie bij elkaar gebracht en het rapport geschreven

In deze stap hebben we een synthese gemaakt van de verschillende informatiebronnen en de bevindingen en conclusies verwerkt in deze rapportage.

/ 3 Achtergrond

Om de onderzoeksmethoden goed toe te kunnen passen en een oordeel te kunnen vellen over welke methode tot de meest correcte ramingen leidt, is het belangrijk om de context van de BES-eilanden en de context van de Wsf BES te kennen. Daar gaan we in dit hoofdstuk op in.

Allereerst beschrijven we de context van de BES-eilanden. Vervolgens zoomen we in op de Wsf BES en geven we een overzicht van de mogelijke studiebestemmingen binnen de Wsf BES.

3.1 Context BES-eilanden

De BES-eilanden zijn openbare lichamen binnen het Koninkrijk der Nederlanden

Er zijn zes Caribische gebieden die tot het Koninkrijk der Nederlanden behoren. Drie daarvan zijn autonome landen binnen het Koninkrijk: Curaçao, Sint Maarten en Aruba. Deze worden gezamenlijk ook wel de CAS-landen genoemd.

De overige drie eilanden, Bonaire, Sint Eustatius (in de volksmond Statia genoemd) en Saba, zijn sinds 10 oktober 2010 bijzondere gemeenten (of openbare lichamen) van Nederland. Zij worden bestuurd door de Nederlandse Rijksoverheid en een eilandbestuur. Deze drie eilanden worden gezamenlijk de BES-eilanden of Caribisch Nederland³ genoemd. De BES-eilanden vormden samen met Curaçao en Sint Maarten tot 10 oktober 2010 één land: De Nederlandse Antillen.

Tussen de BES-eilanden bestaat een tweedeling tussen Bonaire enerzijds en Sint Eustatius en Saba anderzijds. Waar Bonaire dichtbij de kust van Venezuela ligt, liggen Sint Eustatius en Saba 800 kilometer verderop in het noordoosten van de Caraïbische zee. Daarnaast is Bonaire met een oppervlakte van 288 km² vele malen groter dan Sint Eustatius en Saba die een oppervlakte hebben van respectievelijk 21 km² en 13 km². Met 20.104 inwoners heeft Bonaire van de drie ook de grootste bevolking. Sint Eustatius en Saba hebben respectievelijk 3.338 inwoners en 1.915 inwoners. Ook de voertaal verschilt tussen de eilanden. Waar in Bonaire het Papiaments de voertaal is, wordt op Sint Eustatius en Saba vooral Engels gesproken. Op Bonaire beheersen de meeste inwoners Nederlands, maar op Saba en Sint Eustatius beheersen de meeste inwoners Nederlands niet.⁴

---

³ Tegenwoordig is Caribisch Nederland de meer gangbare term. Echter, in dit rapport gebruiken we BES-eilanden, om verwarring met de term *Caribisch deel van het Koninkrijk*, waaronder ook Aruba, Curaçao en Sint Maarten vallen, te voorkomen. Wel noemen we studente die van een van de BES-eilanden afkomstig zijn Caribisch Nederlandse studenten.

⁴ Beheersing Nederlands: Bonaire 76,6%, Sint Eustatius 38,2%, Saba 33%. Bron: CBS Statline. *Caribisch Nederland; gesproken talen en voertaal, persoonskenmerken*. URL: [StatLine - Caribisch Nederland; gesproken talen en voertaal, persoonskenmerken \(cbs.nl\)](https://statline.cbs.nl/StatLine/-/Caribisch-Nederland-gesproken-talen-en-voertaal-persoonskenmerken)

Figuur 1: De zes Caribische gebieden binnen het Nederlands Koninkrijk. Bron.

De BES-eilanden verschillen bestuurlijk van Europees Nederlandse gemeenten

Hoewel de BES-eilanden Nederlandse (bijzondere) gemeenten zijn en de inwoners van de BES-eilanden Nederlands staatsburgers zijn, verschillen ze van gemeenten in Europees Nederland. Zo worden ze niet bestuurd door een gemeenteraad, maar door een eilandraad die meer taken kent. De bijzondere gemeente voert, bijvoorbeeld, ook bepaalde provinciale taken uit omdat de BES-eilanden geen onderdeel zijn van een provincie. Rijksoverheidstaken worden op de eilanden veelal uitgevoerd door Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN). De RCN fungeert als loket voor Nederlandse overheidsinstanties en heeft vestigingen op alle drie de eilanden.

Met de opheffing van de Nederlandse Antillen is de Antilliaanse wetgeving vervangen door Nederlandse wetgeving. De Nederlandse wetgeving voor de BES-eilanden bestaat veelal uit specifieke wetten voor de BES-eilanden die gebaseerd werden op de Nederlandse tegenhangers en rekening hielden met de lokale context.

De financiële situatie op de BES-eilanden is anders dan in Europees Nederlands

Omdat er aparte wetten voor de BES-eilanden gelden, zijn Nederlandse wetten niet automatisch van toepassing voor de BES-eilanden. Hierdoor kennen de eilanden bepaalde wettelijke voorzieningen niet of minder, zoals een werkloosheidsuitkering of wettelijk geboorteverlof voor vaders. Vanaf 1 januari 2024 is het minimumloon in Caribisch Nederland verhoogd, wat ook wordt doorgerekend in de hoogte van bestaande uitkeringen en kinderbijslag.

Het is voor een aanzienlijk deel van de bevolking op de BES-eilanden lastig om rond te komen. Dit komt onder andere doordat de noodzakelijke kosten van levensonderhoud hoog zijn, mede door de transportkosten die volgen uit de noodzaak om bijna alles te importeren. Uit cijfers van het CBS blijkt dat een aanzienlijk deel van de bevolking op de eilanden in 2020 onder de armoedegrens leefde: 23% op Bonaire, 20% op Saba en 28% op Sint Eustatius.⁵ In een onderzoek van Regioplan uit 2018 kwam naar voren dat toen op Bonaire, St. Eustatius en Saba respectievelijk 43, 39 en 43 procent van de gezinnen minder verdienden dan het gemiddeld benodigde budget om rond te komen. Sindsdien zijn er maatregelen getroffen, zoals het verhogen van het minimumloon, maar zijn de kosten voor levensonderhoud ook gestegen.

⁵ CBS. *Onderzoek Brede Welvaart Caribisch Nederland*. URL: [Eerste onderzoek brede welvaart Caribisch Nederland toont wisselend beeld | CBS](#)

3.2 De Wet studiefinanciering BES

Met de opheffing van de Nederlandse Antillen als land en de toevoeging van de BES-eilanden als bijzondere gemeenten aan Nederland, ontstond ook de noodzaak om voor de studenten op die eilanden een studiefinanciering te regelen.

Ten tijde van de Nederlandse Antillen ontvingen de studenten uit de BES-eilanden een zogenaamde landsstudietoelage tot deze werd gedecentraliseerd in 2004 en de eilanden zelf verantwoordelijk werden voor studiefinanciering. Op Bonaire konden studenten gebruik maken van de FINEB-lening (van de *Fundashon Finansiamentu di Estudio di Bonaire*) en op Saba en Sint Eustatius bleven studenten (een aangepaste versie van) de landsstudietoelage ontvangen.

Vanaf studiejaar 2011/2012 trad de *Wet studiefinanciering BES* (Wsf BES) in werking. Deze verving de studiefinanciering BES, de FINEB-lening en de landsstudietoelage voor de studenten op uit de BES-eilanden. De Wsf BES heeft sindsdien geen grote wijzigingen gehad. Wel zijn er een aantal kleine wijzigingen in de wet doorgevoerd, zoals de toevoeging van Canada aan de lijst van landen waar met de studiefinanciering BES kan worden gestudeerd.

De Wsf BES is bedoeld om financiële belemmeringen weg te nemen voor studenten

De memorie van toelichting van de Tweede Aanpassingswet⁶ in 2011 beschrijft de doelen, uitgangspunten en randvoorwaarden van en voor de Wsf BES. Het voornaamste doel van de wet was om "financiële belemmeringen weg te nemen" voor studenten om een kwalitatief goede opleiding te volgen in de regio, als alternatief op studeren in Europees Nederland. Een onderliggend doel hiervan is om een braindrain op de eilanden en in de regio te voorkomen. De randvoorwaarden waar de wet aan moest voldoen, waren dat het stelsel eenvoudig, overzichtelijk, betaalbaar en gelijk voor alle BES-eilanden moest zijn, de juiste prikkels moest bevatten en dat de studerende⁷ de verantwoordelijkheid heeft te investeren in zijn eigen toekomst.

De memorie van toelichting gaat op twee punten dieper in op wat "financiële belemmeringen zoveel mogelijk wegnemen" in de praktijk betekent. Op p. 96 van de memorie van toelichting (paragraaf 3.2 *Mobiliteit en kwaliteit*) wordt het volgende geschreven:

Met de beschikbare bedragen worden studerenden geacht om **voor een belangrijk deel te kunnen voorzien** in de kosten die zij maken voor boeken, collegegeld (dit geldt niet voor middelbare beroepsopleidingen op de BES-eilanden, aangezien men daar geen lesgeld betaalt), openbaar vervoer, huisvesting, levensonderhoud, verzekeringen en vervoer naar een ander (ei)land (arcering toegevoegd).

⁶ De Aanpassingswet paste de Nederlandse regelgeving aan in verband met de toetreding van de Bonaire, Saba en Sint Eustatius tot het Nederlandse Staatsbestel. De Tweede Aanpassingswet bevat aanvullingen op en wijzigingen van de voorstellen in de Aanpassingswet. De Tweede Aanpassingswet bestond uit twee delen: A en B. Alle aanpassingen betreffende regelgeving vanuit het ministerie van OCW werd in Tweede Aanpassingswet B geregeld. De memorie van toelichting is hier te vinden, de informatie over de Wsf BES vanaf pagina 93:
https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20100617/memorie_van_toelichting/document3/f=vjksh27f0xlq.pdf

⁷ Wij gebruiken in dit hoofdstuk voornamelijk de term studerende, in lijn met de wet. In de rest van het rapport gebruiken we voornamelijk de term student, omdat dat meer gangbaar is. We bedoelen daar dezelfde doelgroep mee.

Later op p. 100 (paragraaf 3.9 *Bedragen*) staat:

Met de bedragen worden mensen die op het eigen eiland blijven, geacht **te kunnen voorzien** in de kosten van levensonderhoud, studieboeken, leermiddelen en vervoer. Studerenden, die buiten het eigen eiland studeren, krijgen een bedrag waarmee ze geacht worden te kunnen voorzien in de kosten van het lesgeld of collegegeld, kosten van het levensonderhoud, studieboeken en leermiddelen, vervoer, huisvesting en de overtochtskosten (arcering toegevoegd).

De wet is dus bedoeld om financiële belemmeringen voor studenten uit de BES-eilanden weg te nemen om te studeren in hun eigen regio of Europees Nederland en voor een groot tot volledig deel te voorzien in de kosten voor levensonderhoud, studieboeken en leermiddelen, vervoer, verzekeringen huisvesting en overtochtskosten.

De wet kent verschillende typen studiefinanciering met eigen normbedragen

De Wsf BES maakt een onderscheid tussen studiefinanciering BES enerzijds en de opstarttoelage anderzijds:

- ▶ De studiefinanciering is voor studerenden die in de regio studeren en wordt maandelijks gedurende de studie uitgekeerd. Studenten kunnen een, door Nuffic⁸ gewaardeerde, opleiding in het middelbaar beroepsonderwijs of hoger onderwijs volgen op verschillende plekken in de regio.
- ▶ Voor studenten uit de BES-eilanden die in Europees Nederlands gaan studeren, is er een opstarttoelage, die bedoeld is om de overtocht, uitrusting, inrichting, overbrugging en begeleiding naar en in het Europese deel van Nederland te financieren.⁹ Deze ontvangen ze voor het begin van hun studie, of verspreid over hun eerste studiejaar.

De verschillende typen studiefinanciering kennen eigen normbedragen die afhankelijk zijn van de plek waar de student studeert en het type opleiding (mbo of ho). Die normbedragen bestaan de eerste vier jaar voor een derde uit een prestatiebeurs en voor twee derde een lening (met uitzondering van mbo-niveaus 1 en 2), de drie jaar daarna bestaan ze volledig uit een lening.¹⁰

De normbedragen zijn gebaseerd op bedragen uit voorgaande regelingen, niet op kosten

Bij de introductie van de wet zijn de verschillende normbedragen gebaseerd op de normbedragen van de landsstudietoelage en de FINEB-lening van het studiejaar 2009/2010. Er is destijds een correctie toegepast waarin rekening werd gehouden met de prijsniveaus in de verschillende studiebestemmingen. Uit gesprekken in het kader van dit onderzoek kwam naar voren dat het belangrijkste criterium bij het vaststellen van de normbedragen was dat de studenten er niet op achteruit zouden gaan ten opzichte van de voorgaande regelingen. Er is destijds niet gekeken naar de bovengenoemde kosten die de studiefinanciering zou moeten dekken en in hoeverre studenten daarin met hun studiefinanciering konden voorzien.

In gesprekken met DUO en het ministerie van OCW komt naar voren dat niet (meer) bekend is waar de normbedragen in de oude Antilliaanse regelingen op gebaseerd waren. Het is ook niet duidelijk hoe de verschillende normbedragen zich tot elkaar verhouden en hoe destijds rekening is gehouden met verschillende kostenniveaus. In de memorie van toelichting wordt wel een vergelijking gemaakt

⁸ Nuffic is de organisatie die opleidingen in en diploma's uit het buitenland vergelijkt met Nederlandse opleidingen en diploma's. De Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) doet dat voor mbo-diploma's.

⁹ Memorie van Toelichting, p. 96, paragraaf 3.1 *Reikwijdte van de wet*

¹⁰ Dit is een versimpeling van de werkelijkheid. Er zijn situaties waarin dit niet op gaat, bijvoorbeeld wanneer een student eerst een mbo-opleiding doet en daarna een hbo-opleiding.

tussen het normbedrag voor studerenden in de Verenigde Staten en het bedrag dat een uitwonende student toen in het Europees deel van Nederland maximaal kon krijgen. Met de toenmalige wisselkoersen waren die bedragen vergelijkbaar.

De normbedragen worden jaarlijks geïndexeerd met een consumentenprijsindex

Volgens de Wsf BES worden de normbedragen jaarlijks geïndexeerd aan de hand van de consumentenprijsindex. In lagere regelgeving is vastgelegd dat de indexering wordt uitgevoerd aan de hand van de reeks uit de consumentenprijsindex Caribisch Nederland is met de grootste stijging. Dat kan dus de CPI van Bonaire, Saba of Sint Eustatius zijn. Voor 2017 werd altijd die van Bonaire gehanteerd. Er wordt gekeken naar de kostenstijging van twee jaar ervoor. De consumentenprijsindex Caribisch Nederland wordt gebruikt voor alle normbedragen, ongeacht de regio.

De Wsf BES heeft een aantal overeenkomsten en verschillen met de Wsf 2000

De Wsf BES is zowel gebaseerd op het oude studiefinancieringsstelsel voor de BES-eilanden als op de Europees-Nederlandse Wsf 2000. Er zijn een paar belangrijke elementen overgenomen uit de Wsf 2000: zo werd de prestatiebeurs geïntroduceerd waardoor een deel van de studiefinanciering een gift wordt als de studerende binnen tien jaar een diploma haalt, is de wet een open eindregeling¹¹ en werd er een draagkrachtregeling geïntroduceerd waardoor het terug te betalen maandbedrag deels afhankelijk is van het inkomen van de ex-student.

Echter, de Wsf BES kent ook een aantal verschillen ten opzichte van de Wsf 2000. Deze verschillen zijn voornamelijk doorgevoerd vanwege de unieke situatie van de BES-eilanden ten opzichte van Europees Nederland en vanwege de uitvoerbaarheid van de wet. Dit zijn de belangrijkste:

- ▶ De hoogte van de studiefinanciering in de Wsf BES hangt af van de studiebestemming. Dat is niet zo in de Wsf 2000. Europees Nederlandse studenten kunnen, onder voorwaarden, studiefinanciering krijgen voor een studie in het buitenland. Zij ontvangen dan hetzelfde bedrag dat ze in Nederland zouden ontvangen.
- ▶ Er wordt in de Wsf BES binnen bestemmingen geen onderscheid gemaakt tussen thuiswonende en uitwonende studenten. Er wordt vanuit gegaan dat studenten die op eigen eiland studeren thuis wonen en studenten die op een andere bestemming studeren niet thuis wonen. Hier is voor gekozen omdat het lastig uitvoerbaar zou zijn om onderscheid te maken tussen thuis en uit wonen, omdat dit niet goed controleerbaar is op de meeste studiebestemmingen. Ook was het beeld dat het niet nodig is om te verhuizen voor je studie als je op je eigen eiland blijft.
- ▶ De Wsf BES is inkomensonafhankelijk¹². Zo kent de Wsf BES geen aanvullende beurs voor studenten wiens ouders weinig kunnen meebetalen aan de opleiding. Ook hier is voor gekozen met het oog op de uitvoerbaarheid: er zijn maar beperkt betrouwbare inkomensgegevens van ouders en studenten zelf beschikbaar.
- ▶ Er is geen éénoudertoeslag in de Wsf BES, ook vanwege uitvoeringslasten en het beperken van administratieve controles.
- ▶ Er wordt in de Wsf BES geen rekening gehouden met ziekte, handicap of arbeidsongeschiktheid. In deze gevallen kan een beroep worden gedaan op de algemene hardheidsclausule.

Het ministerie van OCW, DUO en RCN geven samen uitvoering aan de Wsf BES

Het ministerie van OCW heeft de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) de opdracht gegeven om de Wsf BES uit te voeren en DUO besteedt een deel van deze uitvoering uit aan de Rijksdienst Caribisch

---

¹¹ De regeling kent geen budgettair plafond, waardoor alle personen die voldoen aan de criteria gebruik kunnen maken van de regeling. Het potje voor de studiefinanciering BES kan niet leeg raken.

¹² Dit geldt niet voor het terugbetalen van de lening. Daar is een draagkrachtregeling op basis van inkomen mogelijk.

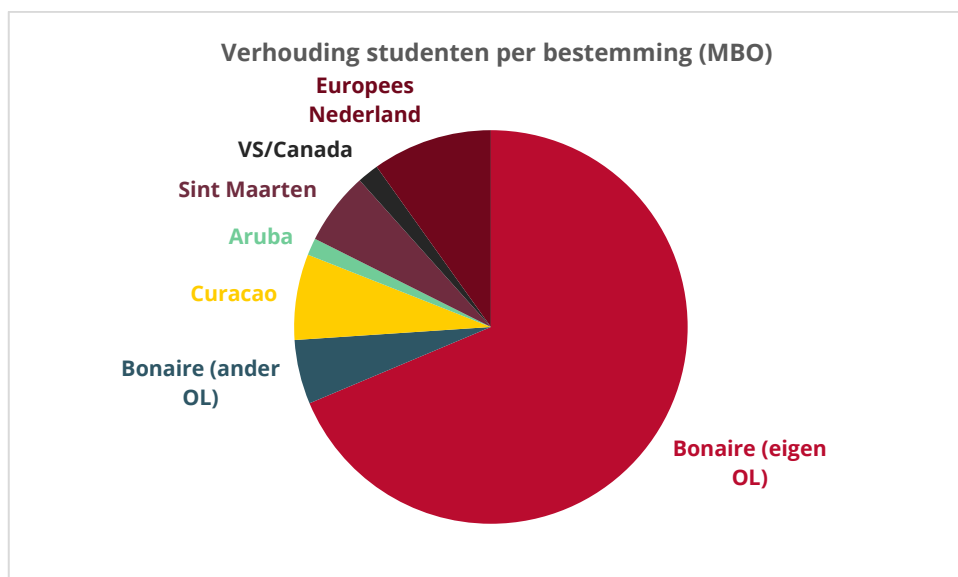
Nederland (RCN). RCN is daarin verantwoordelijk voor de dagelijkse uitvoering van de Wsf BES. Ze hebben contact met (toekomstige) studenten, beoordelen aanvragen, kennen de studiefinancieringen toe, voeren de betalingen uit, voeren controles uit¹³ en zetten de studiefinanciering stop. DUO is onder andere verantwoordelijk voor het beheren en onderhouden van het gebruikte ICT-systeem en het verstrekken van informatie aan de beleidsdirecties van OCW. Het ministerie van OCW indexeert jaarlijks de normbedragen.

3.3 De studiebestemmingen uit de Wsf BES

In de Wsf BES zijn verschillende categorieën opgenomen van plekken waar studenten van de BES-eilanden kunnen gaan studeren. Volgens de Wsf BES kunnen studenten uit Caribisch Nederland:

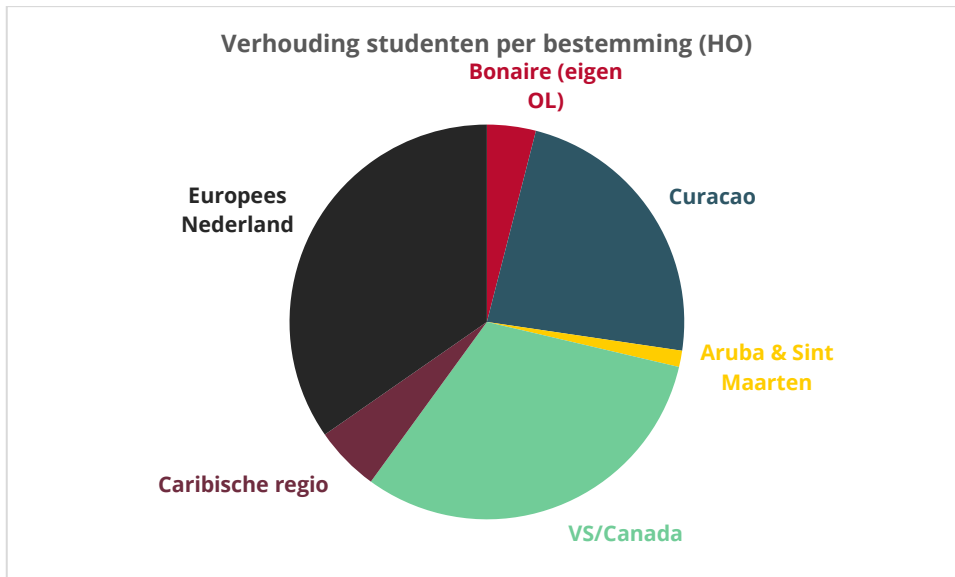
- ▶ In eigen openbaar lichaam;
- ▶ In een ander openbaar lichaam of CAS-land
- ▶ In een ander (ei)land in de Caribische regio;
- ▶ In de Verenigde Staten of Canada;
- ▶ In Europees Nederland.

In de volgende alinea's lichten we deze bestemmingen kort toe. Ook noemen we de studentenaantallen per bestemming¹⁴. De taartdiagrammen hieronder geven een beeld van de verdeling van studenten tussen de bestemmingen.

¹³ Zoals de inschrijvingscontrole: RCN controleert of de ingeschreven student daadwerkelijk (nog) onderwijs volgt aan de instelling.

¹⁴ Dit is gebaseerd op een overzicht van de toegekende studiefinancieringen per jaar per bestemming en een overzicht van de totaal toegekende jaren studiefinanciering in de afgelopen zeven schooljaren. Bij aantallen onder de vijf beschikten we niet over het precieze aantal.

In eigen openbaar lichaam (± 200 studenten per jaar)

Studeren op Bonaire (±195 mbo-studenten & 6 ho-studenten per jaar)

Studenten van de BES-eilanden kunnen ervoor kiezen om te studeren op eigen eiland. In de praktijk is deze optie alleen beschikbaar voor studenten van Bonaire. Op Bonaire kan gestudeerd worden aan MBO Bonaire (alle mbo-niveaus) en aan een dependance van de University of Curaçao die een lerarenopleiding aanbiedt.

In het normbedrag voor studeren op eigen eiland wordt ervan uitgegaan dat studenten op eigen eiland thuis blijven wonen. Studenten die zijn opgegroeid op Bonaire doen dat doorgaans ook. Studenten uit Bonaire die op Bonaire een mbo-opleiding doen, vormen de grootste groep binnen de studiefinanciering BES met gemiddeld 197 studenten per jaar over de afgelopen zeven jaar.

Studeren op Saba en Sint Eustatius (geen studenten)

Op Saba en Sint-Eustatius worden enkel opleidingen aangeboden op een niveau vergelijkbaar met mbo-niveaus 1 en 2 in Nederland. Op deze eilanden wordt sinds studiejaar 2019/2020 gebruik gemaakt van het systeem Caribbean Vocational Qualification en volgen studenten hun opleiding op hun middelbare school. Zij ontvangen hiervoor geen studiefinanciering. Voor 2019 maakten zij nog geen gebruik van dit systeem en ontvingen zo'n 15-20 studenten per jaar studiefinanciering.

Ander openbaar lichaam of CAS-land (± 100 studenten per jaar)

Studeren op Bonaire (±15 mbo-studenten per jaar)

Naast Bonairiaanse studenten kiezen ook studenten van Sint Eustatius en Saba soms voor een mbo-opleiding op Bonaire. Studenten van of Sint Eustatius en Saba hebben meestal geen familie wonen op Bonaire bij wie zij kunnen verblijven en zijn hierdoor noodgedwongen 'uitwonend'. Het is voor deze studenten en begeleiders een uitdaging om geschikte woonruimte te regelen vanwege het zeer geringe aanbod aan betaalbare appartementen op Bonaire.

Het komt weinig voor dat deze studenten substantiële financiële ondersteuning vanuit familie op Sint Eustatius of Saba ontvangen, wat betekent dat deze studenten vanuit hun studiefinanciering, aangevuld met loon uit bijbanen, moeten voorzien in al hun kosten. Om naar school, werk en stage te komen, rijden deze studenten mee met vrienden of kennissen, eventueel tegen betaling van een bijdrage voor benzine. In de laatste zeven jaar schommelde het studentenaantal in deze categorie

tussen de acht en twintig. Het afgelopen studiejaar 2022/2023 kende het laagste aantal van de afgelopen jaren.

Studeren op Curaçao (± 20 mbo-studenten en 35 ho-studenten per jaar)

Curaçao is een van de landen binnen het Koninkrijk waar studenten uit Caribisch Nederland kunnen studeren. Er wordt Nederlands, Papiaments, en Engels gesproken. Op Curaçao kunnen studenten kiezen voor opleidingen aan verschillende onderwijsinstellingen. De meeste studenten uit Caribisch Nederland kiezen voor de University of Curaçao en volgen daar een opleiding in het hoger onderwijs. Een ander deel van de studenten uit Caribisch Nederland kiest voor een opleiding aan één van de publieke SBO-instellingen (Secundair Beroepsonderwijs, vergelijkbaar met het mbo in Nederland). Een klein deel van de studenten volgt onderwijs aan een private onderwijsinstelling op Curaçao. Sinds 2016-2017 ontvingen jaarlijks zo'n tachtig studenten studiefinanciering op Curaçao. De aantallen lopen terug. In de laatste drie jaar zijn relatief minder studenten een mbo-opleiding gaan volgen op Curaçao: in 2016-2017 ging dat nog om meer dan zestig studenten en het afgelopen studiejaar waren het er slechts vijftien. Volgens gesprekspartners komt dit doordat steeds meer studenten een mbo-opleiding op Bonaire verkiezen boven Curaçao.

Studeren op Aruba (± 4 mbo-studenten en 1 ho-student per jaar)

Net als Curaçao is Aruba een ander land binnen het koninkrijk waar studenten uit Caribisch Nederland kunnen studeren. Vergeleken met Curaçao gaan er veel minder studenten uit Caribisch Nederland studeren op Aruba: sinds 2016/2017 zijn er in totaal 41 studenten uit Caribisch Nederland naar Aruba gekomen om te studeren. Het grootste deel van deze studenten, ongeveer 80%, volgt een opleiding op mbo-niveau.

Studeren op Sint Maarten (± 17 mbo-studenten en 1 ho-student per jaar)

Ook op het laatste CAS-land, Sint Maarten, kunnen studenten uit Caribisch Nederland een opleiding volgen. Sint Maarten behoort tot wat de Bovenwindse Eilanden genoemd worden, samen met Saba en Sint Eustatius. Net als op Saba en Sint Eustatius is Engels de voertaal en ondanks dat de officiële munteenheden de Euro (op het Franse gedeelte) en de Antilliaanse gulden (op het Nederlandse gedeelte) zijn, wordt er doorgaans met dollars betaald.

Sinds 2016/2017 zijn er in totaal 129 studenten uit Caribisch Nederland gaan studeren op Sint Maarten, waarvan de overgrote meerderheid een mbo-opleiding volgt. Studenten kunnen op mbo-niveau studeren aan het National Institute for Professional Advancement (NIPA) en op ho-niveau aan de University of St. Martin. Anders dan op Aruba en Curaçao is de groep studenten dat een mbo-opleiding op niveau 1 of 2 volgt het grootst. Vanwege de ligging trekt Sint Maarten voornamelijk studenten uit Sint Eustatius en Saba aan.

Ander land in de Caribische regio (± 8 studenten per jaar, meestal ho)

In de Wsf BES is 'overig deel Caribische regio' als categorie opgenomen waar studenten uit Caribisch Nederland met de Wsf BES kunnen gaan studeren. Hiertoe behoort een groot aantal (ei)landen.¹⁵ Voor de meeste van deze landen zijn over de afgelopen zeven jaar slechts vier of minder jaren studiefinancieringen toegekend. Enkel naar Colombia, de Dominicaanse Republiek en Puerto Rico waren dat er meer, hoewel ook deze aantallen beperkt zijn. Studenten uit Caribisch Nederland in

---

¹⁵ Overige Caribische regio omvat: US Virgin Islands, Anguilla, Antiqua and Barbuda, Bahamas, Barbados, Belize, Bermuda, British Virgin Islands, Colombia, Costa Rica, Cuba, Dominica, Dominican Republic, Grenada, Guadeloupe, Haiti, Jamaica, Cayman Islands, Montserrat, Puerto Rico, Saint Barthélemy, Saint Kitts and Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent and the Grenadines, Trinidad and Tobago, Turks and Caicos Islands en Venezuela.

Barbados en de Dominicaanse Republiek kozen doorgaans voor hoger onderwijs. Van de dertien jaren studiefinancieringen voor Puerto Rico waren er vijf voor een studie op mbo-niveau.

Verenigde Staten en Canada (± 5 mbo-studenten en 47 HO-studenten per jaar)

Studenten uit Caribisch Nederland kunnen er ook voor kiezen om te gaan studeren in de Verenigde Staten of Canada. In 2015 is Canada toegevoegd als studiebestemming aan de Wsf BES. Het overgrote deel van deze groep kiest voor hoger onderwijs in de Verenigde Staten (zo'n 45 per jaar); een kleiner aandeel kiest voor hoger onderwijs in Canada (2 per jaar) of een mbo-opleiding in de Verenigde Staten (5 per jaar). Canada raakt wel meer in trek: de afgelopen twee jaar ontvingen, respectievelijk, zes en zeven studenten studiefinanciering voor een studie in Canada.

Uit gesprekken is naar voren gekomen dat studenten uit Caribisch Nederland die een hoger onderwijsopleiding gaan volgen in de Verenigde Staten met name kiezen voor universiteiten in Florida of naar de *University of Louisiana* gaan. In het geval van Florida komt dit door de bereikbaarheid (veel vluchten van en naar het Caribisch gebied) en de grote Caribische gemeenschap. Voor de University of Louisiana lijkt dit te komen door de informatiebijeenkomsten die deze universiteit heeft georganiseerd op Bonaire en de korting op collegegelden die daarbij aan studenten is aangeboden. Uit dit onderzoek is niet naar voren gekomen waar studenten die een studie op mbo-niveau doen in de VS vooral naartoe gaan.

Europees Nederland (± 80 studenten per jaar)

Een aanzienlijk deel van de studenten uit Caribisch Nederland vertrekt naar Europees Nederland voor het volgen van een opleiding. In de afgelopen zeven jaar ontvingen 564 studenten de opstarttoelage. Ongeveer 35% daarvan ging een mbo-opleiding doen en 65% een hbo-opleiding. Vooral voor opleidingen in het hoger onderwijs wordt Nederland door veel studenten en hun ouders als de norm gezien: voor je studie vertrek je naar Nederland. Ook gaven studenten aan dat hun ouders Nederland als veiliger zien dan bestemmingen in de regio en verwachten dat het onderwijs beter is dan in het Caribisch gebied. Ook speelt de opstarttoelage voor een deel van de studenten mee om voor Nederland te kiezen.

Studenten die naar Nederland gaan, kunnen kiezen voor begeleiding door TuranGoeloe, een organisatie die zich richt op het begeleiden van (Caribische) studenten voor en tijdens hun studie. TuranGoeloe regelt dan onder andere huisvesting en de ontvangst in Nederland.

Studenten uit Caribisch Nederland studeren verspreid over Nederland, maar op basis van de gesprekken met studenten is ons beeld dat de meeste studenten naar de Randstad gaan. TuranGoeloe geeft aan dat zij met name huisvesting zoeken voor studenten in Den Haag en Rotterdam.

3.4 Normbedragen uit de Wsf BES

In deze paragraaf presenteren we de normbedragen uit de Wsf BES zoals die jaarlijks op 1 januari gepubliceerd worden in *Regeling normen WSF 2000, WTOS¹⁶ en WSF BES*. Ook presenteren we de ontwikkeling van de normbedragen sinds 2012.

Normbedragen middelbaar beroepsonderwijs

Onderstaande tabel geeft de normbedragen voor het middelbaar beroepsonderwijs per studiebestemming weer. Voor de leesbaarheid van de tabel zijn alleen de even jaren weergegeven.

Bestemming	Component	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024
Eigen openbaar lichaam	Prestatiebeurs	\$124,38	\$134,82	\$139,17	\$140,53	\$148,10	\$148,97	\$166,30
	Lening tijdens prestatiebeurs	\$248,76	\$269,64	\$278,34	\$281,06	\$296,20	\$297,74	\$332,60
Ander O.L of CAS-land	Prestatiebeurs	\$248,76	\$269,64	\$278,33	\$281,07	\$296,20	\$297,95	\$332,60
	Lening tijdens prestatiebeurs	\$497,54	\$539,28	\$556,66	\$562,14	\$592,40	\$595,90	\$665,20
Overig deel caribische regio	Prestatiebeurs	\$331,68	\$359,53	\$371,13	\$374,77	\$394,94	\$397,27	\$443,49
	Lening tijdens prestatiebeurs	\$663,38	\$719,06	\$742,26	\$749,54	\$789,88	\$794,54	\$886,98
Verenigde staten en canada	Prestatiebeurs	\$455,00	\$493,20	\$509,11	\$514,11	\$541,79	\$544,98	\$608,37
	Lening tijdens prestatiebeurs	\$909,99	\$986,40	\$1.018,22	\$1.028,22	\$1.083,58	\$1.089,94	\$1.216,74

Normbedragen hoger onderwijs

Onderstaande tabel geeft de normbedragen voor het hoger onderwijs per studiebestemming weer. Voor de leesbaarheid van de tabel zijn alleen de even jaren weergegeven.

Bestemming	Component	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024
Eigen openbaar lichaam	Prestatiebeurs	\$ 66,34	\$71,91	\$74,23	\$74,96	\$79,00	\$79,46	\$88,71
	Lening tijdens prestatiebeurs	\$132,67	\$143,82	\$148,46	\$149,92	\$158,00	\$158,92	\$177,42
Ander O.L of CAS-land	Prestatiebeurs	\$215,60	\$233,70	\$241,23	\$243,60	\$256,72	\$258,24	\$288,28
	Lening tijdens prestatiebeurs	\$431,20	\$467,40	\$482,46	\$487,20	\$513,44	\$516,48	\$576,56
Overig deel caribische regio	Prestatiebeurs	\$331,68	\$359,53	\$371,13	\$374,77	\$394,94	\$397,27	\$443,49
	Lening tijdens prestatiebeurs	\$663,38	\$719,06	\$742,26	\$749,54	\$789,88	\$794,54	\$886,98
Verenigde staten en canada	Prestatiebeurs	\$455,00	\$493,20	\$509,11	\$514,11	\$541,79	\$544,98	\$608,37
	Lening tijdens prestatiebeurs	\$ 909,99	\$986,40	\$1.018,22	\$1.028,22	\$1.083,58	\$1.089,96	\$1.216,74

Onderstaande grafiek laat de ontwikkelingen van de normbedragen voor hoger onderwijs per bestemming zien. Het valt op dat in 2022 de normbedragen lager lagen dan in 2021. Dit kwam door de prijsontwikkelingen op Bonaire. Dat is niet doorgevoerd. In 2022 werd hetzelfde bedrag voor de studiefinanciering gehanteerd als in 2021.

Normbedragen opstarttoelage

Onderstaande tabel geeft de normbedragen voor de opstarttoelage weer voor de groep studenten die vanuit de BES-eilanden naar Europees Nederland komen om te studeren. Voor de leesbaarheid van de tabel zijn alleen de even jaren weergegeven.

¹⁶ De Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten.

Component	2012	2014	2016	2018	2020	2022	2024
Prestatiebeurs	\$2.289,65	\$2.481,87	\$2.561,92	\$2.587,10	\$2.726,40	\$2.742,45	\$3.061,46
Lening	\$4.579,31	\$4.963,74	\$5.123,84	\$5.174,20	\$5.452,80	\$5.484,90	\$6.122,92

Index normbedragen

Zoals in paragraaf 3.2 beschreven worden alle normbedragen – voor hoger onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, en de opstarttoelage – op dezelfde wijze geïndexeerd. De indexering wordt jaarlijks uitgevoerd door het ministerie van OCW aan de hand van het CPI Caribisch Nederland, waarbinnen jaarlijks de reeks met de grootste procentuele stijging wordt gebruikt. De indexering loopt twee kalenderjaren achter op de CPI. Omdat dezelfde wijze van indexatie wordt toegepast, kennen alle normbedragen dezelfde procentuele ontwikkeling.

In de tabel hieronder geven wij de procentuele ontwikkeling van de normbedragen weer, met 2012 als basisjaar. We nemen 2012 als basisjaar omdat dit het eerste volle jaar was waarin de Wsf BES van kracht was en de normbedragen voor 2012 al bij de vormgeving van de Wsf BES zijn bepaald.

Jaar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Indexcijfer	100,0	105,3	108,4	110,3	111,9	112,4	113,0	115,1	119,1	120,6	119,8	121,9	133,7

/ 4 Analyse kostenontwikkelingen

In dit hoofdstuk onderzoeken we in hoeverre de indexering van de normbedragen aansluit bij de kostenstijgingen waar studenten mee te maken hadden sinds 2012. Dit doen we door te kijken naar alternatieve informatie over kostenstijgingen en de normbedragen sinds 2012 daarmee te indexeren.

We hebben de normbedragen op twee wijzen passend geprobeerd te indexeren

Deze exercitie heeft als aanname dat de normbedragen bij het inwerkingtreden van de wet toereikend waren, maar sindsdien niet passend geïndexeerd zijn. Sinds 2012 zijn de verschillende normbedragen in de Wsf BES geïndexeerd met de consumenten prijsindex (CPI) van het BES-eiland waar relatief de hoogste kostenstijging was.

Om twee redenen kan het zijn dat dit geen passende wijze van indexeren is geweest:

- ▶ De studiebestemmingen kenden een andere prijsontwikkeling dan de plek waarop de indexering gebaseerd is (het BES-eiland met de hoogste kostenstijgingen)
- ▶ Studenten hebben een ander uitgavenpatroon dan de gemiddelde inwoner van een land, waardoor voor hen de prijsontwikkeling afwijkt van de CPI

We hebben daarom de normbedragen uit 2012 geïndexeerd op twee verschillende manieren:

- ▶ Met een CPI van de studiebestemming (land of regio) in kwestie
- ▶ Met een indexering die rekening houdt met de verschillen in prijsontwikkeling tussen 'gemiddelde' burgers en studenten (in het rapport genoemd: maatwerkindexering)

Bij maatwerkindexering kennen we categorieën binnen de CPI een nieuwe weging toe

Een CPI bevat verschillende categorieën van diensten en producten die elk een eigen kostenontwikkeling kennen. Aan die categorieën worden wegingen toegekend. Studenten kennen andere uitgaven dan gemiddelde inwoners van een land: zo geven ze waarschijnlijk relatief meer uit aan onderwijs (bijvoorbeeld aan collegegelden) en minder aan bepaalde andere zaken. Het kan daarom zijn dat de wegingen in een CPI niet overeenkomen met het uitgavepatroon van studenten.

Op basis van sessies, interviews en bureauonderzoek hebben we de gemiddelde uitgaven van een student in verschillende categorieën geraamd op verschillende studiebestemmingen. Die geraamde uitgaven hebben we toegewezen aan de relevante CPI-categorieën. Omdat de CPI's verschillen in welke categorieën ze hanteren, zijn die koppelingen per land anders. Per categorie hebben we een omgekeerde indexering toegepast tot en met 2012 op basis van de CPI voor die categorie op die bestemming¹⁷. Op basis daarvan hebben we per jaar de nieuwe wegingen voor de categorieën bepaald en toegepast. In uitzonderlijke gevallen hebben we handmatig indexcijfers voor een categorie aangepast als we de feitelijke kostenontwikkelingen kenden voor studenten (bijvoorbeeld bij collegegelden).

Hieronder presenteren we per studiebestemming de alternatieve indexaties

In de volgende paragrafen geven we per studiebestemming eerst de daadwerkelijke ontwikkeling van de normbedragen weer en passen we daarna de twee alternatieve wijzen van indexering toe.

---

¹⁷ We hebben hiervoor moeten aannemen dat het "mandje" aan diensten en producten voor studenten constant is gebleven door de jaren heen: ze woonden in hetzelfde type onderkomen, schaften dezelfde etenswaren aan en kochten even vaak kleding. Zonder deze aanname is de berekening niet mogelijk.

Belangrijk om te vermelden is dat wij Bonaire, Curaçao, Aruba en Sint Maarten apart bespreken ondanks dat er momenteel maar één normbedrag is voor ‘ander openbaar lichaam of CAS-eiland’ (verder in het rapport *ander eiland* genoemd) en studenten uit Caribisch Nederland hetzelfde bedrag ontvangen ongeacht ze op Bonaire, Curaçao, Sint Maarten of Aruba studeren (mits ze er niet zelf vandaan komen). Wij zagen aanleiding om die bestemmingen te splitsen omdat de eilanden verschillende prijsniveaus en prijsontwikkelingen kennen. Bonaire is daarnaast ook relevant voor de categorie *eigen eiland*.

In de Wsf BES wordt ook één bedrag gehanteerd voor de ‘overige Caribische regio’. Dit bedrag geldt voor een groot aantal landen, zie paragraaf 3.3 Omdat het per land binnen deze regio om zeer kleine aantallen studenten uit Caribisch Nederland gaat, hebben we de gemiddelden genomen van de drie landen in deze categorie waar in de afgelopen zeven jaar de meeste studenten naartoe zijn gegaan. Dit zijn Barbados, Dominicaanse Republiek, en Puerto Rico. Voor de categorie Verenigde Staten en Canada zijn we uitgegaan van de Verenigde Staten omdat binnen deze categorie veruit de meeste studenten naar de Verenigde Staten gaan.

4.1 Bonaire

De normbedragen die voor Bonaire van toepassing zijn, zijn de normbedragen voor *Eigen openbaar lichaam, beroepsonderwijs en hoger onderwijs* en *Ander openbaar lichaam, beroepsonderwijs en hoger onderwijs*.

Verschillende indexen

De onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de normbedragen weer met daaronder vijf alternatieve indexreeksen: de relevante CPI voor de bestemming en de index die rekening houdt met de specifieke kostenontwikkelingen voor studenten, uitgesplitst naar de vier verschillende normbedragen. De CPI Bonaire is een reeks binnen CPI Caribisch Nederland en wordt jaarlijks gepubliceerd door het Centraal Bureau voor Statistiek van Nederland. Dit is ook de CPI die vaak gebruikt wordt om de normbedragen te indexeren. Toch verschillen de reeksen van elkaar. Dit heeft twee redenen: voor de indexering van de normbedragen wordt de CPI van het tweede voorafgaande kalenderjaar gebruikt en de normbedragen ontwikkelen zich dus vertraagd ten opzichte van de CPI. Daarnaast kende Bonaire in één jaar deflatie en dit is niet doorgevoerd in de indexering van de normbedragen.

Ontwikkelingen ¹⁸	2012	2016	2020	2023
Normbedragen	100,0	110,3	113,0	120,6
CPI Bonaire	100,0	102,8	105,6	122,4
Kostenontwikkeling ¹⁹ eigen eiland MBO	100,0	108,7	111,6	126,0
Kostenontwikkeling eigen eiland HO	100,0	129,7	131,3	139,6
Kostenontwikkeling ander eiland MBO	100,0	103,8	105,7	125,4
Kostenontwikkeling ander eiland HO	100,0	113,2	114,7	130,7

¹⁸ Voor de leesbaarheid van de tabellen geven we niet alle jaren weer. We geven 2012 als basisjaar weer, het meest recente jaar (2023) en twee tussenliggende jaren (2016 en 2020).

¹⁹ Met CPI maatwerk bedoelen we de specifieke kostenontwikkelingen voor Caribisch Nederlandse studenten op de betreffende bestemming

Normbedragen met alternatieve indexeringen

Voor 2023 zou het hanteren van de bovenstaande alternatieve indexeringen resulteren in de normbedragen in de onderstaande tabellen.

Eigen openbaar lichaam

Type onderwijs	Type normbedrag	2023 feitelijk	2023 CPI Bonaire	2023 maatwerk
MBO	Prestatiebeurs	\$66,34	\$80,84	\$81,18
	Lening	\$132,67	\$161,68	\$162,36
HO	Prestatiebeurs	\$124,38	\$151,55	\$152,21
	Lening	\$248,76	\$303,10	\$304,42

Ander openbaar lichaam of CAS-land

Type onderwijs	Type normbedrag	2023 feitelijk	2023 CPI Bonaire	2023 maatwerk
MBO	Prestatiebeurs	\$215,60	\$262,72	\$263,84
	Lening	\$431,20	\$525,44	\$527,69
HO	Prestatiebeurs	\$248,76	\$303,11	\$304,42
	Lening	\$497,54	\$606,22	\$608,87

Toelichting maatwerkindexering

Binnen de CPI Bonaire worden dertien categorieën onderscheiden. Die verschillende categorieën kennen een eigen kostenontwikkeling. Op basis van de uitgavenpatronen van studenten hebben we negen daarvan geselecteerd. De categorie *onderwijs* voor studenten die een opleiding in het hoger onderwijs volgen hebben we handmatig aangepast. We weten namelijk dat de Universiteit van Curaçao (die een dependance heeft op Bonaire) tweemaal de collegegelden verhoogd heeft sinds 2012 en wat de precieze verhogingen waren.

De tabellen hieronder geven de (delen van de) indexreeksen weer die we hebben gehanteerd.

Eigen openbaar lichaam middelbaar beroepsonderwijs – studenten uit Bonaire op Bonaire

Prijsstijgingen Bonaire per categorie (2012 = 100) – eigen eiland mbo (studenten uit Bonaire op Bonaire)								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Communicatie	100,0	6,5%	97,2	5,9%	85,8	5,1%	82,4	4,3%
Hotels en restaurants	100,0	15,9%	110,9	16,4%	116,4	16,8%	135,9	17,4%
Huisvesting ²⁰	100,0	10,6%	104,1	10,3%	102,5	9,9%	127,1	10,9%
Kleding en schoenen	100,0	9,3%	144,8	12,5%	149,6	12,7%	150,1	11,2%
Onderwijs	100,0	4,3%	100,0	4,0%	100,8	4,0%	107,3	3,7%
Recreatie en cultuur	100,0	11,1%	108,2	11,2%	107,3	10,9%	113,0	10,1%
Vervoer	100,0	6,8%	91,7	5,8%	103,6	6,4%	124,6	6,8%
Voedingsmiddelen ²¹	100,0	14,1%	100,5	13,2%	106,4	13,7%	127,6	14,5%
Overig	100,0	21,3%	102,8	20,5%	105,6	20,5%	122,4	21,0%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	108,7	100%	111,6	100%	126,0	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

²⁰ Incl. water en energie.

²¹ Inclusief alcoholvrije drank

Eigen openbaar lichaam hoger onderwijs – studenten uit Bonaire op Bonaire

Prijsstijgingen Bonaire per categorie (2012 = 100) – eigen eiland ho (studenten uit Bonaire op Bonaire)								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Communicatie	100,0	4,7%	97,2	3,7%	85,8	3,2%	82,4	2,9%
Hotels en restaurants	100,0	11,5%	110,9	10,3%	116,4	10,7%	135,9	11,5%
Huisvesting	100,0	7,7%	104,1	6,5%	102,5	6,3%	127,1	7,2%
Kleding en schoenen	100,0	6,7%	144,8	7,9%	149,6	8,0%	150,1	7,4%
Onderwijs	100,0	27,4%	165,6	36,8%	165,6	36,2%	165,6	33,4%
Recreatie en cultuur	100,0	8,1%	108,2	7,1%	107,3	6,9%	113,0	6,7%
Vervoer	100,0	4,9%	91,7	3,7%	103,6	4,1%	124,6	4,5%
Voedingsmiddelen	100,0	10,2%	100,5	8,3%	106,4	8,7%	127,6	9,6%
Overig	100,0	18,9%	102,8	15,7%	105,6	15,9%	122,4	17,0%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	129,7	100%	131,3	100%	139,6	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

Ander openbaar lichaam middelbaar beroepsonderwijs – studenten uit Saba of Sint Eustatius op Bonaire

Prijsstijgingen Bonaire per categorie (2012 = 100) – ander eiland mbo								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Communicatie	100,0	5,1%	97,2	4,8%	85,8	4,2%	82,4	3,4%
Hotels en restaurants	100,0	4,7%	110,9	5,0%	116,4	5,2%	135,9	5,1%
Huisvesting	100,0	41,3%	104,1	41,7%	102,5	40,4%	127,1	42,2%
Kleding en schoenen	100,0	2,7%	144,8	3,8%	149,6	3,9%	150,1	3,3%
Onderwijs	100,0	1,3%	100,0	1,2%	100,8	1,2%	107,3	1,1%
Recreatie en cultuur	100,0	3,3%	108,2	3,4%	107,3	3,3%	113,0	3,0%
Vervoer	100,0	10,2%	91,7	9,1%	103,6	10,1%	124,6	10,3%
Voedingsmiddelen	100,0	18,6%	100,5	18,1%	106,4	18,9%	127,6	19,1%
Overig	100,0	12,8%	102,8	12,8%	105,6	12,9%	122,4	12,6%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	103,8	100%	105,7	100%	125,4	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

Ander openbaar lichaam hoger onderwijs – studenten uit Saba of Sint Eustatius op Bonaire

Prijsstijgingen Bonaire per categorie (2012 = 100) – ander eiland ho								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Communicatie	100,0	4,6%	97,2	4,1%	85,8	3,6%	82,4	2,9%
Hotels en restaurants	100,0	4,2%	110,9	4,2%	116,4	4,4%	135,9	4,4%
Huisvesting	100,0	37,2%	104,1	35,4%	102,5	34,3%	127,1	36,7%
Kleding en schoenen	100,0	2,4%	144,8	3,2%	149,6	3,3%	150,1	2,9%
Onderwijs	100,0	10,0%	165,6	15,1%	165,6	14,9%	165,6	12,9%
Recreatie en cultuur	100,0	2,9%	108,2	2,9%	107,3	2,8%	113,0	2,6%
Vervoer	100,0	9,2%	91,7	7,7%	103,6	8,6%	124,6	8,9%
Voedingsmiddelen	100,0	16,7%	100,5	15,4%	106,4	16,0%	127,6	16,6%
Overig	100,0	12,8%	102,8	12,0%	105,6	12,1%	122,4	12,1%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	113,2	100%	114,7	100%	130,7	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

Zoals de tabellen laten zien, zijn de kosten van studenten de afgelopen jaren sneller gestegen dan de normbedragen. Dat komt doordat studenten een groter deel van hun inkomen uitgeven aan de posten 'onderwijs' en 'huisvesting', en juist die zijn de afgelopen jaren veel duurder geworden. De indexering van de normbedragen hield daar niet volledig rekening mee. Het effect is het grootst voor

hoger onderwijs omdat ho-studenten de gevolgen ondervinden van de twee collegegeldverhogingen van de universiteit van Curaçao. Dit is ook de reden dat de maatwerkindex voor hoger onderwijs veel sterker toeneemt dan die voor mbo.

4.2 Curaçao

De normbedragen die voor Curaçao van toepassing zijn, zijn de normbedragen voor *Ander openbaar lichaam en CAS-landen, beroepsonderwijs en hoger onderwijs*.

Verschillende indexen

De onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de normbedragen weer met daaronder twee alternatieve indexreeksen: de relevante CPI voor de bestemming en de index die rekening houdt met de specifieke kostenontwikkelingen voor studenten, uitgesplitst naar mbo en ho. De CPI Curaçao wordt jaarlijks gepubliceerd door het Centraal Bureau voor Statistiek van Curaçao.

Ontwikkelingen	2012	2016	2020	2023
Normbedragen	100,0	111,9	119,1	121,9
CPI Curaçao	100,0	102,3	111,8	129,0
Kostenontwikkeling mbo	100,0	111,20	120,14	133,0
Kostenontwikkeling ho	100,0	102,65	113,47	137,0

Normbedragen met alternatieve indexeringen

Voor 2023 zou dit resulteren in de normbedragen in de onderstaande tabel.

Type onderwijs	Type normbedrag	2023 feitelijk	2023 CPI Curaçao	2023 maatwerk
MBO	Prestatiebeurs	\$262,72	\$278,12	\$286,84
	Lening	\$525,44	\$556,25	\$573,67
HO	Prestatiebeurs	\$303,11	\$320,90	\$340,84
	Lening	\$606,22	\$641,83	\$681,70

Toelichting maatwerkindexering

Binnen de CPI worden negen hoofdcategorieën en 38 subcategorieën onderscheiden. Die verschillende categorieën kennen een eigen kostenontwikkeling. Op basis van de uitgavenpatronen van studenten hebben we twaalf daarvan geselecteerd. De categorie *onderwijs* voor studenten die een opleiding in het hoger onderwijs volgen hebben we handmatig aangepast. We weten namelijk dat de Universiteit van Curaçao tweemaal in de periode de collegegelden verhoogd heeft en wat de precieze verhogingen waren. Dit is ook de reden dat de maatwerkindex voor hoger onderwijs veel sterker toeneemt dan die voor mbo (en de CPI van Curaçao).

De tabellen hieronder geven (delen van) de indexreeksen weer die we hebben gehanteerd.

Middelbaar beroepsonderwijs

Prijsstijgingen Curaçao per categorie (2012 = 100) – mbo								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Voedsel	100,0	16,7%	111,0	18,3%	133,1	19,9%	181,0	23,9%
Kleding en schoeisel	100,0	3,9%	103,8	3,9%	103,6	3,6%	125,4	3,8%
Huur	100,0	24,0%	108,4	25,6%	120,5	25,8%	129,3	24,5%
Energie	100,0	7,4%	75,3	5,5%	89,6	5,9%	105,1	6,1%
Water	100,0	2,4%	90,1	2,1%	98,3	2,1%	113,3	2,1%
Kosten auto	100,0	8,6%	82,5	7,0%	91,8	7,1%	84,6	5,7%
Openbaar vervoer	100,0	6,9%	99,5	6,8%	100,1	6,2%	90,9	5,0%
Communicatie	100,0	5,8%	98,6	5,7%	99,9	5,2%	102,5	4,7%
Recreatie	100,0	3,0%	100,4	3,0%	100,8	2,7%	115,8	2,8%
Boeken en dergelijke	100,0	3,1%	102,0	3,1%	108,7	3,0%	124,4	3,1%
Onderwijs ²²	100,0	5,0%	110,7	5,4%	115,2	5,1%	127,0	5,0%
Persoonlijke verzorging	100,0	3,9%	108,4	4,2%	112,8	4,0%	123,5	3,8%
Overig	100,0	9,4%	102,3	9,4%	111,8	9,4%	129,0	9,5%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	102,7	100%	113,5	100%	133,0	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

Hoger onderwijs

Prijsstijgingen Curaçao per categorie (2012 = 100) – ho								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Voedsel	100,0	15,4%	111,0	16,0%	133,1	17,6%	181,0	21,5%
Kleding en schoeisel	100,0	3,6%	103,8	3,5%	103,6	3,2%	125,4	3,4%
Huur	100,0	22,1%	108,4	22,4%	120,5	22,9%	129,3	22,0%
Energie	100,0	6,8%	75,3	4,8%	89,6	5,2%	105,1	5,5%
Water	100,0	2,2%	90,1	1,9%	98,3	1,9%	113,3	1,9%
Kosten auto	100,0	7,9%	82,5	6,1%	91,8	6,3%	84,6	5,2%
Openbaar vervoer	100,0	6,4%	99,5	5,9%	100,1	5,5%	90,9	4,5%
Communicatie	100,0	5,4%	98,6	5,0%	99,9	4,6%	102,5	4,2%
Recreatie	100,0	2,8%	100,4	2,6%	100,8	2,4%	115,8	2,5%
Boeken en dergelijke	100,0	2,9%	102,0	2,7%	108,7	2,7%	124,4	2,8%
Onderwijs ²³	100,0	9,2%	165,6	14,2%	165,6	13,0%	165,6	11,7%
Persoonlijke verzorging	100,0	3,5%	108,4	3,6%	112,8	3,4%	123,5	3,4%
Overig	100,0	11,8%	102,3	11,3%	111,8	11,3%	129,0	11,3%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	111,2	100%	120,1	100%	137,0	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

Ook in deze tabellen is te zien dat de kosten voor studenten de afgelopen jaren sneller zijn gestegen dan de normbedragen. Dit komt, onder andere, doordat studenten een groot gedeelte van hun budget aan voedsel uitgeven en de prijzen van voedsel sterk zijn gestegen. Ook de collegegeldverhogingen van de University of Curaçao zijn een verklaring voor de sneller stijgende kosten voor studenten aan het hoger onderwijs.

²² De categorie onderwijs is aangepast zodat deze de feitelijke collegegeldontwikkelingen volgt.

²³ De categorie onderwijs is aangepast zodat deze de feitelijke collegegeldontwikkelingen volgt.

4.3 Aruba

De normbedragen die voor Aruba van toepassing zijn, zijn de normbedragen voor *Ander openbaar lichaam of CAS-land, beroepsonderwijs en hoger onderwijs*.

Verschillende indexen

De onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de normbedragen weer met daaronder één alternatieve indexreeks: de relevante CPI voor de bestemming. De CPI Aruba wordt jaarlijks gepubliceerd door de Central Bureau of Statistics in Aruba. De oudst publiek beschikbare cijfers komen uit 2014. Daarom is naar de ontwikkeling gekeken sinds 2014.

Er is geen maatwerkindexering toegepast omdat er maar zeer weinig studenten naar Aruba gaan en we niet hun uitgavenpatronen hebben onderzocht.

Ontwikkelingen	2012	2023
Normbedragen	100	112,4
CPI Aruba	100	115,6

Normbedragen met alternatieve indexeringen

Voor 2023 zou dit resulteren in de normbedragen in de onderstaande tabel.

Type onderwijs	Type normbedrag	2023 feitelijk	2023 CPI
MBO	Prestatiebeurs	\$262,72	\$270,05
	Lening	\$525,44	\$540,09
HO	Prestatiebeurs	\$303,11	\$311,58
	Lening	\$606,22	\$623,15

4.4 Sint Maarten

De normbedragen die voor Sint Maarten van toepassing zijn, zijn de normbedragen voor *Ander openbaar lichaam of CAS-land, beroepsonderwijs en hoger onderwijs*.

Verschillende indexen

De onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de normbedragen weer met daaronder één alternatieve indexreeks: de relevante CPI voor de bestemming. De CPI Sint Maarten wordt jaarlijks gepubliceerd door de Department of Statistics. De oudst publiek beschikbare cijfers komen uit 2018. Daarom is naar de ontwikkeling gekeken sinds 2018. Omdat er slechts zo weinig cijfers beschikbaar zijn is er geen maatwerkindexering toegepast.

Ontwikkelingen	2018	2023
Normbedragen	100	107,8
CPI Sint Maarten	100	109,9

Normbedragen met alternatieve indexeringen

Voor 2023 zou dit resulteren in de normbedragen in de onderstaande tabel.

Type onderwijs	Type normbedrag	2023 feitelijk	2023 CPI
MBO	Prestatiebeurs	\$262,72	\$267,81
	Lening	\$525,44	\$535,63
HO	Prestatiebeurs	\$303,11	\$309,01
	Lening	\$606,22	\$618,02

4.5 Overige Caribische regio

De normbedragen die voor de overige Caribische regio van toepassing zijn, zijn de normbedragen voor *Overig deel Caribische regio, beroepsonderwijs en hoger onderwijs*.

Verschillende indexen

De onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de normbedragen weer met daaronder de CPI-reeksen van de drie landen die het meest bezocht worden door studenten uit Caribisch Nederland binnen het overige deel van de Caribische regio: Puerto Rico, Dominicaanse Republiek en Colombia.

Van Puerto Rico en Dominicaanse Republiek was de webpagina van het statistische bureau of statistische departement offline of niet bestaand ten tijde van raadplegen. Er is daarom gebruik gemaakt van de gerapporteerde indexcijfers op de website Trading Economics dat Wereldbankdata combineert met data van verschillende overheidswebsites.²⁴ Deze website presenteert geen jaargemiddelden van de CPI, dus is er gekeken naar 1 juli van ieder jaar.

De CPI van Colombia komt van de Centrale Bank van Colombia (Banco de la Republica). Ook daar hebben we gekeken naar 1 juli van ieder jaar. De laatste regel is een ongewogen gemiddelde van de drie reeksen.

Ontwikkelingen	2012	2023
Normbedragen	100	121,6
CPI Puerto Rico	100	118,0
CPI Dominicaanse Republiek	100	155,5
CPI Colombia	100	173,0
<i>CPI gemiddeld</i>	<i>100</i>	<i>148,9</i>

Normbedragen met alternatieve indexeringen

Als de gemiddelde CPI wordt toegepast op de normbedragen zou dit resulteren in de normbedragen in de onderstaande tabel.

Type onderwijs	Type normbedrag	2023 feitelijk	2023 CPI
MBO	Prestatiebeurs	\$404,16	\$493,74
	Lening	\$808,32	\$987,50
HO	Prestatiebeurs	\$404,16	\$493,74
	Lening	\$808,32	\$987,50

²⁴ Puerto Rico CPI via Trading Economics, URL: [Puerto Rico Consumer Price Index \(CPI\) \(tradingeconomics.com\)](https://tradingeconomics.com)

4.6 Verenigde Staten en Canada

De normbedragen die voor Verenigde Staten en Canada van toepassing zijn, zijn de normbedragen voor *Verenigde Staten en Canada, beroepsonderwijs en hoger onderwijs*.

Verschillende indexen

De onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de normbedragen weer met daaronder twee alternatieve indexreeksen: de relevante CPI voor de bestemming en de index die rekening houdt met de specifieke kostenontwikkelingen voor studenten, uitgesplitst naar mbo en ho. We hebben voor deze categorie gekeken naar de CPI Verenigde Staten en niet naar Canada omdat de meeste studenten naar de VS gaan. De CPI VS wordt jaarlijks gepubliceerd door het *Central Bureau of Labor Statistics*.

Ontwikkelingen	2012	2016	2020	2023
Normbedragen	100,0	110,3	113,0	120,6
CPI Verenigde Staten	100	104,5	112,7	132,7
Kostenontwikkeling MBO	100	110,6	119,0	131,3
Kostenontwikkeling HO	100	111,1	119,9	131,4

Normbedragen met alternatieve indexeringen

Voor 2023 zou dit resulteren in de normbedragen in de onderstaande tabel.

Type onderwijs	Type normbedrag	2023 feitelijk	2023 CPI VS	2023 maatwerk
MBO	Prestatiebeurs	\$554,42	\$603,85	\$597,64
	Lening	\$1.108,84	\$1.207,68	\$1.195,26
HO	Prestatiebeurs	\$554,42	\$603,85	\$597,72
	Lening	\$1.108,84	\$1.207,68	\$1.195,42

Toelichting maatwerkindexering

Binnen de CPI VS worden 389 categorieën onderscheiden. Die verschillende categorieën kennen een eigen kostenontwikkeling. Op basis van de uitgavenpatronen van studenten hebben we twaalf daarvan geselecteerd. Er zijn geen handmatige wijzigingen toegepast op de indexreeksen. Omdat een deel van de studenten op campus woont en een deel niet hebben we de weging voor de uitgaven aan huisvesting verdeeld over twee categorieën: huur van onderkomen (buiten school) en onderkomen op school.

De tabellen hieronder geven (delen van) de indexreeksen weer die we hebben gehanteerd.

Middelbaar beroepsonderwijs

Prijstijgingen VS per categorie (2012 = 100) - mbo								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Kleding	100,0	3,1%	99,8	2,8%	93,5	2,5%	103,4	2,5%
Communicatie	100,0	2,5%	95,4	2,2%	89,7	1,9%	90,4	1,8%
Voedsel	100,0	9,3%	106,0	8,9%	114,1	9,0%	137,2	9,8%
Persoonlijke verzorging	100,0	2,5%	105,7	2,4%	112,3	2,4%	128,9	2,5%
Recreatie	100,0	4,3%	102,0	4,0%	106,6	3,9%	118,7	3,9%
Huur van onderkomen	100,0	14,6%	112,1	14,8%	126,9	15,8%	148,4	16,7%
Studiemiddelen	100,0	4,9%	120,7	5,4%	120,5	5,1%	124,7	4,8%
Collegegelden, toelages	100,0	31,4%	114,8	32,7%	124,8	33,4%	131,1	31,7%
Onderkomen op school ²⁵	100,0	16,2%	113,2	16,6%	124,5	17,1%	134,1	16,7%
Openbaar vervoer	100,0	1,8%	97,8	1,6%	83,8	1,3%	98,6	1,4%
Luchtvaartdiensten	100,0	3,9%	92,7	3,3%	71,3	2,4%	87,6	2,6%
Overig	100,0	5,6%	104,5	5,3%	112,7	5,3%	132,7	5,7%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	110,6	100%	119,0	100%	131,3	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

Hoger onderwijs

Prijstijgingen VS per categorie (2012 = 100) - ho								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Kleding	100,0	2,6%	99,8	2,4%	93,5	2,1%	103,4	2,1%
Communicatie	100,0	2,2%	95,4	1,9%	89,7	1,6%	90,4	1,5%
Voedsel	100,0	7,9%	106,0	7,6%	114,1	7,6%	137,2	8,4%
Persoonlijke verzorging	100,0	2,1%	105,7	2,0%	112,3	2,0%	128,9	2,1%
Recreatie	100,0	3,7%	102,0	3,4%	106,6	3,3%	118,7	3,3%
Huur van onderkomen	100,0	12,4%	112,1	12,6%	126,9	13,3%	148,4	14,2%
Studiemiddelen	100,0	3,6%	120,7	3,9%	120,5	3,6%	124,7	3,4%
Collegegelden, toelages	100,0	41,4%	114,8	43,0%	124,8	43,7%	131,1	41,8%
Onderkomen op school	100,0	13,8%	113,2	14,1%	124,5	14,5%	134,1	14,2%
Openbaar vervoer	100,0	1,5%	97,8	1,4%	83,8	1,1%	98,6	1,2%
Luchtvaartdiensten	100,0	3,3%	92,7	2,8%	71,3	2,0%	87,6	2,2%
Overig	100,0	5,4%	104,5	5,1%	112,7	5,2%	132,7	5,6%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	111,1	100%	119,9	100%	131,4	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

Ook in de VS zijn de kosten van studenten harder gestegen dan de normbedragen. Dit komt vooral doordat studenten relatief veel uitgeven aan collegegeld en huisvesting en juist in die categorieën de kosten sterk zijn toegenomen in de periode tussen 2012 en 2023.

²⁵ Exclusief voedsel

4.7 Europees Nederland

Het normbedrag die Europees Nederland van toepassing is, is de *Opstarttoelage*.

Verschillende indexen

De onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de normbedragen weer met daaronder twee alternatieve indexreeksen: de relevante CPI voor de bestemming en de index die rekening houdt met de specifieke kostenontwikkelingen voor studenten, uitgesplitst naar mbo en ho. De CPI Nederland wordt gepubliceerd door het Centraal Bureau van Statistiek.

Ontwikkelingen	2012	2016	2020	2023
Normbedragen	100,0	111,9	119,1	121,9
CPI Nederland	100	104,5	111,9	131,3
Kostenontwikkeling	100	108,7	116,3	141,1

Normbedragen met alternatieve indexeringen

Voor 2023 zou dit resulteren in de normbedragen in de onderstaande tabel.

Type onderwijs	Type normbedrag	2023 feitelijk	2023 CPI NL	2023 maatwerk
-	Prestatiebeurs	\$2.289,65	\$2.789,98	\$3.006,06
	Lening	\$4.579,31	\$5.579,96	\$6.012,13

Toelichting maatwerkindexering

Binnen de CPI NL worden 4 afdelingen, 51 groepen, 87 klassen en 185 subklassen onderscheiden. Op basis van de uitgavenpatronen van studenten hebben we negen daarvan geselecteerd.

De tabel hieronder geeft (delen van) de indexreeksen weer die we hebben gehanteerd.

Prijsstijgingen NL per categorie (2012 = 100) – mbo								
Categorie	2012	Weging	2016	Weging	2020	Weging	2023	Weging
Voedingsmiddelen	100,0	2,9%	104,0	2,8%	114,1	3,1%	141,0	3,0%
Kleding en schoenen	100,0	10,9%	98,0	9,9%	97,7	10,1%	111,9	9,0%
Werkelijke woninghuur	100,0	44,2%	114,3	46,8%	124,9	52,1%	132,7	43,2%
Energie	100,0	1,2%	93,2	1,0%	103,7	1,2%	164,3	1,4%
Stoffering en apparaten	100,0	13,3%	100,4	12,4%	103,9	13,0%	122,5	12,0%
Vervoersdiensten	100,0	0,3%	110,3	0,3%	121,7	0,4%	153,0	0,4%
Internationale vluchten	100,0	7,7%	113,8	8,2%	0,0	0,0%	221,2	12,6%
Communicatie	100,0	1,0%	85,5	0,8%	70,3	0,6%	67,7	0,5%
Accommodaties	100,0	0,5%	103,2	0,4%	126,4	0,6%	151,3	0,5%
Overig	100,0	18,0%	104,5	17,4%	111,9	19,0%	131,3	17,4%
Gewogen gemiddelde	100,0	100%	108,7	100%	116,3	100%	141,1	100%
Normbedragen	100,0		111,9		119,1		121,9	

Ook voor studenten die de opstarttoelage ontvangen zijn de kosten harder gestegen dan de normbedragen. In hun geval wordt dit voornamelijk veroorzaakt door de zeer sterke stijging van de

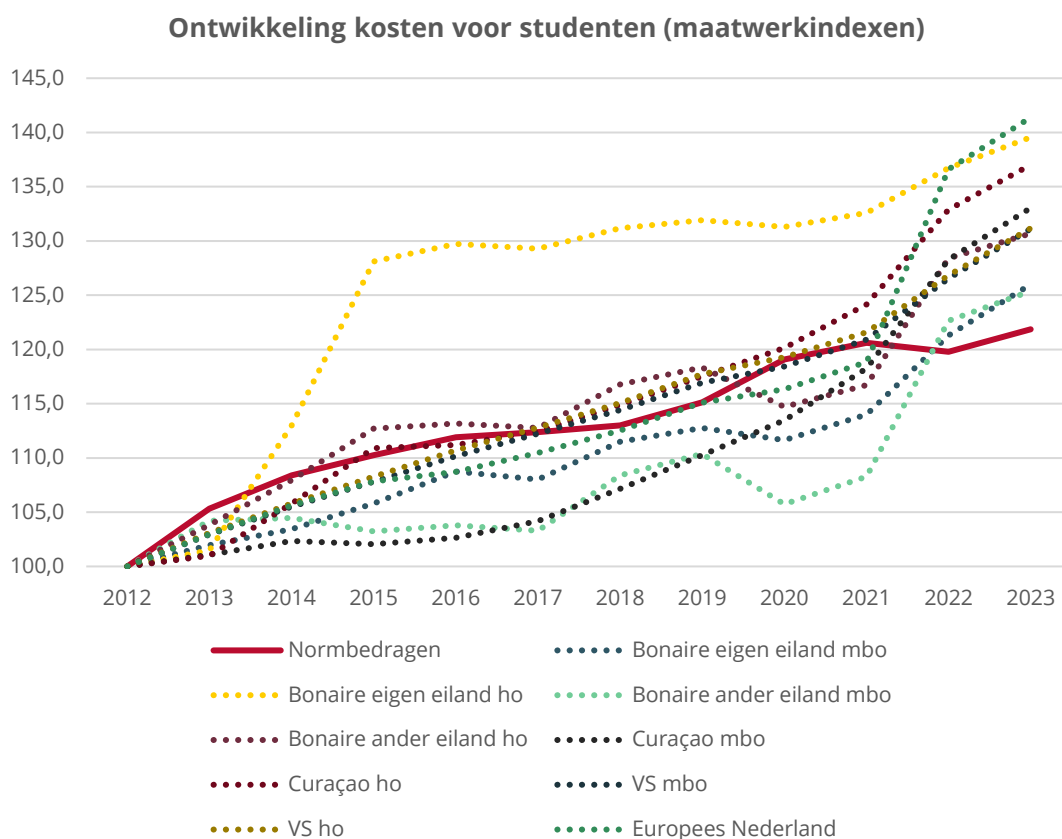
prijzen van vliegtickets: de prijzen daarvoor zijn meer dan verdubbeld. Ook woninghuur is sterker gestegen dan de gemiddelde prijzen. Aan deze twee categorieën wordt een groot deel van de opstarttoelage besteed.

4.8 Analyse maatwerkindexering

In de bovenstaande paragrafen is te lezen dat in de meeste gevallen de normbedragen hoger worden als een indexreeks wordt toegepast die beter past bij de feitelijke kostenstijgingen waar studenten op verschillende bestemmingen mee te maken hebben.

Kosten voor studenten ontwikkelden zich verschillend per bestemming

Op de verschillende studiebestemmingen hebben studenten te maken gehad met verschillende kostenontwikkelingen. In de onderstaande tabel is te zien hoe de kosten voor studenten zich ontwikkelden tussen 2012 en 2023 op de verschillende bestemmingen. Ook de relevante CPI's (zonder aangepaste weging) kennen zeer verschillende ontwikkelingen.

Kosten die studenten vaak maken, stegen harder dan kosten van een 'gemiddelde' burger

Op de vier bestemmingen waar rekening is gehouden met het specifieke bestedingspatroon van studenten, zien we dat in drie gevallen de kosten voor studenten harder stegen dan de CPI van het land in kwestie. Dit is te zien in bovenstaande grafiek: de stippelijnen eindigen allemaal boven de rode lijn die de stijging van de normbedragen laat zien. In Bonaire komt dit door een combinatie van

factoren: studenten geven relatief veel uit aan kostencategorieën waarvan de prijzen zich net iets sterker ontwikkelden dan het gemiddelde. In Curaçao komt dit voornamelijk door de sterke stijging van de collegegelden en in Europees Nederland doordat studenten een groot deel van hun opstarttoelage uitgeven aan internationale vluchten, waarvan de prijzen sinds 2012 meer dan verdubbeld zijn.

Ook vertraging in indexering van de normbedragen speelt een rol

Voor alle bestemmingen speelt daarnaast ook een vertraging in de indexatie. De normbedragen worden namelijk geïndexeerd met de CPI-reeks van twee kalenderjaren voor het jaar in kwestie. Op veel bestemmingen speelden juist in de laatste jaren de fikse kostenstijging. In de ontwikkeling van de normbedragen tussen 2023 en 2024 is dit wel terug te zien: de normbedragen nemen bijna tien procent toe. Het beeld was daardoor wellicht anders geweest als deze vergelijking op een ander moment was gemaakt. Ook dit is te zien in de bovenstaande grafiek. In de eerdere jaren liggen bijna alle stippellijnen onder de lijn van de normbedragen: dit is omdat er sprake was van dalende inflatie op veel bestemmingen (de kostenstijgingen namen af). Vanaf ongeveer 2021 steeg de inflatie juist. De normbedragen reageren daar vertraagd op, waardoor de stippellijnen boven de rode lijn komen te liggen.

Ook is duidelijk dat de kosten voor studenten zich op verschillende bestemmingen verschillend ontwikkelen. Dit is het geval bij de verschillende maatwerkindexen, maar ook bij de verschillende CPI-reeksen van de bestemmingen in kwestie. In de onderstaande tabel is te zien hoe de verschillende reeksen zich ontwikkelden tussen 2012 en 2023.

Maatwerkindexering: arbeidsintensief en beperkt transparant

In dit hoofdstuk passen we maatwerkindexeringen toe door nieuwe wegingen toe te kennen aan de categorieën van de betreffende CPI. Dit is moeilijk uitvoerbaar om twee redenen:

- ▶ De CPI's van de verschillende landen kennen verschillende categorieën. Ook het detailniveau van de categorieën verschilt. Zo kent de ene CPI een categorie "huisvesting, water en energie" en de andere aparte categorieën voor huur, water en energie en weer een andere aparte categorieën binnen huur (zoals studentenhuusvesting). Per land moet daarom een nieuwe afweging worden gemaakt welke kosten worden toegerekend aan welke categorie. Dit is niet heel transparant en maakt de uitkomsten slecht onderling vergelijkbaar.
- ▶ Om maatwerkindexering toe te passen, is informatie nodig over de bestedingspatronen van studenten. Die informatie is in dit onderzoek opgehaald en toegepast. Om dit in de toekomst weer toe te kunnen passen kan de aanname gedaan worden dat het bestedingspatroon hetzelfde blijft en de gegevens uit dit onderzoek gebruikt worden. Echter, dit gaat voorbij aan het doel van de maatwerkindexering: namelijk om recht te doen aan de feitelijke prijsontwikkelingen waar studenten mee te maken krijgen. Op basis van de prijsontwikkelingen en andere ontwikkelingen kan het bestedingspatroon van studenten veranderen.

/ 5 Kosten voor levensonderhoud

Naast het toepassen van alternatieve indexaties op de normbedragen hebben we ook op een andere wijze onderzocht of de bedragen van de Wsf BES nog passend zijn. Voor onze tweede methode hebben we in kaart gebracht wat de kosten voor levensonderhoud zijn van een student op de verschillende studiebestemmingen. Deze kostenramingen kunnen gebruikt worden om passende normbedragen te bepalen, al vraagt dit nog wel om een normatieve afweging over welk deel van de kosten gedekt moeten kunnen worden met de studiefinanciering uit de Wsf BES.

Als input voor deze afweging hebben we de gemiddelde kosten voor een student in kaart gebracht en daarnaast ook de minimale kosten voor een student. Dit hebben we gedaan om twee redenen:

- ▶ Ten eerste vonden studenten en andere gesprekspartners het makkelijker om in te schatten welke kosten een student *minimaal* moet maken binnen een bepaalde categorie dan om in te schatten wat *gemiddeld* is. Bij de schatting van een gemiddelde namen ze vaak hun eigen situatie als uitgangspunt. De groep was niet groot genoeg om een representatief gemiddelde te vormen.
- ▶ Ten tweede worden bij een gemiddelde bijzonder hoge of bijzonder lage kosten meegerekend. Als een aantal studenten geluk hebben dat ze bij familie kunnen wonen en daardoor geen kosten maken voor huur, heeft dat invloed op het gemiddelde voor huur. Studenten die dat geluk niet hebben, kunnen voor dat gemiddelde bedrag niet een woonruimte vinden. Daarom hebben we onze gesprekspartners ook een raming laten maken voor minimale kosten voor een student die alles zelf moet regelen.

We hebben de kosten in kaart gebracht in gesprekken met studenten en experts (zie hoofdstuk 2) en dat aangevuld met ramingen uit openbare bronnen. Conform de aanbevelingen van Nibud hebben we 10% bij de kosten opgeteld voor onvoorziene en onregelmatige kosten zoals vervanging van inventaris of onverzekerde medische kosten zoals een beugel.²⁶ Hierin zitten ook kosten die wel maandelijks zijn maar niet door alle studenten gemaakt worden, zoals kosten voor het gebruik van een wasserette.

---

²⁶ Het Nibud adviseert om 10 procent van het inkomen te sparen. URL: [Sparen - Nibud](#)

We hebben de volgende kostencategorieën onderzocht:

Categorie	Kostenposten
Maandlijks	
<i>Wonen</i>	Huur Elektra en gas Water Afvalheffing
<i>Overige vaste lasten</i>	Internet Telefoon en mobiele data Bankkosten Verzekeringen Abonnementen
<i>Levensonderhoud</i>	Boodschappen Buiten de deur eten Kleding en persoonlijke verzorging
<i>Vervoer</i>	OV-kosten Bijdrage carpoolen Benzine auto Wegenbelasting Verzekering auto Service auto Reizen naar huis (1x per jaar)
<i>Recreatie en sport</i>	Ontspanning, uitgaan en sport
<i>Onderwijs</i>	Collegegeld Studieboeken en benodigdheden
Opstartkosten	
<i>Opstartkosten</i>	Vliegticket naar studiebestemming Borg Eerste maand huur Eerste maand levensonderhoud Visum Inrichting Benodigdheden specifiek voor de nieuwe woonplaats (bijv. winterkleding)

5.1 Bonaire (eigen openbaar lichaam)

Hieronder geven we ramingen weer van kosten die studenten uit Bonaire, maken op Bonaire. Deze kostenramingen zijn gebaseerd op thuiswonende studenten op Bonaire. We splitsen middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs.

Kostenramingen

Kostenraming middelbaar beroepsonderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$0	\$0
	Elektra en gas	\$100	\$75
	Water	\$0	\$0
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$0
	Telefoon en mobiele data	\$30	\$30
	Bankkosten	\$0	\$0
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$5
Levensonderhoud	Boodschappen	\$150	\$100
	Buiten de deur eten	\$60	\$120
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$125	\$155
Vervoer	OV-kosten	\$3	\$3
	Benzine auto	\$0	\$25
	Wegenbelasting	\$0	\$3
	Verzekering auto	\$0	\$6
	Service auto	\$0	\$11
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$50	\$70
Onderwijs	Collegegeld	\$0	\$0
	Studieboeken en benodigdheden	\$26	\$26
Diversen/onvoorzien		\$55	\$63
Totaal		\$599	\$690

Kostenraming hoger onderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$0	\$0
	Elektra en gas	\$100	\$75
	Water	\$0	\$0
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$0
	Telefoon en mobiele data	\$30	\$30
	Bankkosten	\$0	\$0
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$5
Levensonderhoud	Boodschappen	\$150	\$100
	Buiten de deur eten	\$60	\$120
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$125	\$155
Vervoer	OV-kosten	\$3	\$3
	Benzine auto	\$0	\$25
	Wegenbelasting	\$0	\$3
	Verzekering auto	\$0	\$6
	Service auto	\$0	\$11
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$50	\$70
Onderwijs	Collegegeld	\$237	\$237
	Studieboeken en benodigdheden	\$112	\$112
Diversen/onvoorzien		\$87	\$95
Totaal		\$954	\$1.046

Toelichting

Wonen

De overgrote meerderheid van de studenten op Bonaire woont thuis met familie. Het komt regelmatig voor dat studenten thuis een financiële bijdrage leveren om hun aandeel in de kosten te

dekken. Dit lijkt vaker voor te komen in gezinnen met een lager inkomen. Studenten van boven de achttien jaar dragen vaak meer bij. Zij doen dit omdat hun gezin anders niet of moeilijk rondkomt. In het minimumscenario zijn we er vanuit gegaan dat de student de eigen kosten voor elektriciteit zelf dekt. In het gemiddelde scenario zijn we er vanuit gegaan dat een deel van hen er aan bijdraagt.

Overige vaste lasten

Studenten die thuis wonen, betalen in bijna alle gevallen zelf hun telefoonabonnement. We hebben daarom de kosten van een goedkoop abonnement meegenomen.

Studenten op Bonaire maken geen kosten voor het hebben van een bankrekening waar zij studiefinanciering op ontvangen of transferkosten. Dat komt doordat de RCN via *Maduro & Curiel's Bank* (MCB) op Bonaire de studiefinanciering naar studenten uit Caribisch Nederland overmaakt in dollars. Studenten op Bonaire hebben doorgaans een gratis bankrekening bij de MCB en betalen op Bonaire in dollars.

De studenten maken over het algemeen geen kosten voor verzekeringen. Een deel van de studenten heeft aangegeven een abonnement te hebben, bijvoorbeeld voor het streamen van series of muziek.

Levensonderhoud

De minimale kosten voor boodschappen zijn gebaseerd op een schatting door studenten en hun begeleiders van de minimale kosten voor een gezond dieet met wat groente en fruit. Prijzen van goederen en voedsel zijn hoog op Bonaire, vanwege de noodzaak alles per vliegtuig of boot vanuit het buitenland te importeren. In het minimumscenario zijn we er vanuit gegaan dat studenten een belangrijk aandeel in hun eigen deel van de boodschappen betalen. Dit is een lager bedrag dan bij uitwonende studenten, omdat we ervan uitgaan dat boodschappen doen voor een gezin relatief goedkoper is.

Het is gebruikelijk voor studenten op Bonaire om af en toe iets in de kantine van hun onderwijsinstelling te halen, deels vanwege de gewoonte om tussen de middag warm te eten. In het minimumscenario gaan we er vanuit dat ze drie keer per week een pastechi of een andere snack halen. In het gemiddelde scenario tellen we daar nog eenmaal buiten de deur eten of afhalen (bij een goedkoop restaurant) bij op.

Studenten op Bonaire hechten veel waarde aan goede persoonlijke verzorging, met name van het haar, en geven hier relatief veel geld aan uit. Ook wanneer zij weinig middelen hebben, geven zij heeft persoonlijke verzorging prioriteit. Vrouwen geven hun geld uit aan haarproducten en haarbehandelingen (zoals vlechten) en mannen aan de kapper. Mannen gaan in ieder geval een keer per twee weken, maar vaker een keer per week naar de kapper. Het kopen van kleding is meer afhankelijk van het budget van een student. Studenten met een klein budget kopen bijna nooit kleding en studenten met een groter budget vaker.

Vervoer

Openbaar vervoer op Bonaire is zeer beperkt: er rijdt enkel een schoolbus en deze is met name gericht op middelbare scholieren. Dat betekent dat de tijden waarop deze bus vertrekt vaak niet goed aansluit op de lestijden van de studenten waardoor ze soms lang moeten wachten of lessen moeten missen om nog met de bus naar huis te kunnen. Ook kan de bus hen vaak niet brengen naar stage of werk. Ook kwam in onze gesprekken met studenten en experts op Bonaire naar voren dat deze bus ook wordt gebruikt voor toeristen van cruiseschepen en dus niet altijd rijdt. Studenten kunnen een abonnement afsluiten voor de bus, de kosten daarvoor zijn laag en hangen af van de het traject en hoeveel kinderen hun gezin telt.

Omdat de bus in praktijk niet goed functioneert als vervoersmiddel voor studenten, worden thuiswonende studenten doorgaans met de auto gebracht door hun ouders. De meeste studenten vinden de vrijheid van een eigen auto hebben aantrekkelijk maar hebben niet genoeg geld om een eigen auto te betalen. Het komt sporadisch voor dat studenten een bijdrage aan hun ouders betalen voor de bekostiging van benzine.

Een deel van de thuiswonende studenten heeft een auto. In het gemiddelde scenario rekenen we met 25%. Daar maken zij allerlei kosten voor, zoals benzinekosten, verzekeringskosten en belasting. De kosten die we hebben geraamd zijn gebaseerd op het gemiddelde tussen een Volkswagen Polo uit 2012 en een Daihatsu Terios uit 2009, omdat die in januari 2024 op het eiland te koop stonden in de prijs categorie van studenten. Studenten geven soms aan deze auto nodig te hebben om stage te kunnen lopen of te kunnen werken, omdat hun ouders door eigen werk of andere verplichtingen ze niet kunnen brengen.

Recreatie en sport

Studenten op Bonaire doen vaak aan sport. Ze gaan naar de sportschool of doen aan voetbal, zwemmen of andere sporten. Een deel van die sporten is gratis. Daarnaast zijn er meerdere sportscholen op Bonaire in verschillende prijsklassen. Bij het minimumscenario zijn we uitgegaan van de goedkoopste sportschool en bij het gemiddelde scenario van een gemiddelde sportschool. Als studenten vrijetijdsactiviteiten met vrienden gaan doen, geven ze daar weinig tot geen geld aan uit. We zijn uitgegaan van één keer €10 dollar per maand (bijvoorbeeld voor een bioscoopkaartje).

Onderwijs

Omdat kosten voor onderwijs niet afhankelijk zijn van eigen financiële keuzes zijn ze voor het minimumscenario en het gemiddelde scenario gelijk. Studenten die een mbo-opleiding doen, doen dat aan MBO Bonaire. Zij betalen geen schoolgeld. Wel maken ze kosten voor boeken en materialen. De kosten die studenten maken voor studiebehoeftigheden verschilt per opleiding: voor sommige opleiding is specifieke kleding nodig zoals bij de opleidingen sport en mechanica. Die raming is een ongewogen gemiddelde van het *boekengeld* dat de studenten in verschillende leerjaren en opleidingen aan de onderwijsinstelling moeten betalen.

Als studenten hoger onderwijs doen, doen ze de lerarenopleiding van University of Curaçao op Bonaire. Hiervoor hebben we dezelfde kosten gehanteerd als op Curaçao (zie ramingen Curaçao), maar omgerekend naar dollars.

Raming verdienvermogen

Raming verdienvermogen Bonaire (eigen eiland)	
Gemiddeld uurloon	\$8,50
Totaal per maand (64 uur)	\$544.00

Studenten op Bonaire werken in zeer verschillende mate: sommige studenten werken heel veel (bijvoorbeeld 32 uur per week) en anderen niet tot nauwelijks. Dit komt, onder andere, doordat het niet gemakkelijk is om een kleine parttime baan te vinden op Bonaire. Tijdens een stageperiode lukt het veel studenten niet om net zoveel te werken als in andere periodes.

Op alle bestemmingen hebben we gevraagd wat iemand redelijkerwijs gemiddeld naast de studie zou kunnen werken zonder dat de studie daarmee in gevaar komt. We kwamen uit op vier diensten van

vier uur per week, in de avond of in de weekenden. Het minimumuurloon voor een achttienjarige is \$6,60 en voor een 21-jarige \$9,06. Studenten schatten in dat een gemiddelde achttienjarige \$8,50 verdient. Hier is het verdienvermogen op gebaseerd²⁷.

Echter, het is de vraag of het voor studenten op Bonaire realistisch is om dit te verdienen, omdat baantjes van zestien uur per week schaars zijn.

5.2 Bonaire (ander openbaar lichaam)

Hieronder geven we ramingen weer van kosten van studenten uit Saba en Sint Eustatius op Bonaire. Deze kostenramingen zijn gebaseerd op uitwonende studenten op Bonaire. We splitsen middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs.

Kostenramingen

Kostenraming middelbaar beroepsonderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$700	\$750
	Elektra en gas	\$106	\$206
	Water	\$40	\$40
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$50
	Telefoon en mobiele data	\$30	\$30
	Bankkosten	\$0	\$0
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$5
Levensonderhoud	Boodschappen	\$350	\$450
	Buiten de deur eten	\$60	\$120
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$125	\$155
Vervoer	OV-kosten	\$0	\$0
	Bijdrage carpoolen	\$0	\$0
	Benzine auto	\$100	\$100
	Wegenbelasting	\$11	\$11
	Verzekering auto	\$23	\$23
	Service auto	\$43	\$43
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$65	\$65
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$50	\$70
Onderwijs	Collegegeld	\$0	\$0
	Studieboeken en benodigdheden	\$26	\$26
Diversen/onvoorzien		\$173	\$214
Totaal		\$1.901	\$2.358

²⁷ In alle ramingen (voor kosten en verdienvermogen) hebben we gerekend met dat een maand vier weken telt in plaats van 4,35 weken. Dit hebben we gedaan omdat we merkten dat er door onze gesprekspartner op die manier over werd nagedacht in het maken van de ramingen. In feite kunnen studenten dus niet 64 maar 69 uren per maand werken. Echter, omdat veel studenten aangaven in stageperiodes minder te werken, hebben we met 64 gerekend.

Kostenraming hoger onderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$700	\$750
	Elektra en gas	\$106	\$206
	Water	\$40	\$40
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$50
	Telefoon en mobiele data	\$30	\$30
	Bankkosten	\$0	\$0
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$5
Levensonderhoud	Boodschappen	\$350	\$450
	Buiten de deur eten	\$60	\$120
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$125	\$155
Vervoer	OV-kosten	\$0	\$0
	Bijdrage carpoolen	\$0	\$0
	Benzine auto	\$100	\$100
	Wegenbelasting	\$11	\$11
	Verzekering auto	\$23	\$23
	Service auto	\$43	\$43
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$65	\$65
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$50	\$70
Onderwijs	Collegegeld	\$237	\$237
	Studieboeken en benodigdheden	\$112	\$112
Diversen/onvoorzien		\$205	\$247
Totaal		\$2.257	\$2.714

Toelichting

Wonen

Studenten die van Sint Eustatius en Saba komen zijn per definitie uitwonend. Het is lastig om geschikte en betaalbare woonruimte te vinden voor deze groep. Huizenprijzen en huren zijn hoog, wat volgens gesprekspartners deels voortkomt uit de druk die kapitaalkrachtige Europese Nederlanders op de woningmarkt op Bonaire leggen. Ook is de sociale huurmarkt op Bonaire zeer klein. Er zijn maar weinig woningen beschikbaar, waardoor betaalbare woonruimte voor studenten er in praktijk vrijwel niet is. De huurkosten voor uitwonende studenten op Bonaire zijn daarom hoog. Voor uitwonende studenten op Bonaire wordt daarom door begeleiders en de studenten zelf gezocht naar creatieve oplossingen, zoals verblijf in tuinhuisjes of studio's die onderdeel zijn van iemands huis. Hier betalen ze vaak tussen de \$700 en \$800 voor.

Elektra en gas is gebaseerd op de raming voor de kosten voor het gebruik van een airco 's nachts en het dagelijks thuis koken op gas in het gemiddelde scenario. In het minimumscenario gaan we uit van het niet gebruiken van een airco. We gaan er vanuit dat de meeste studenten gebruik maken van een prepaid systeem voor elektriciteit (Pagabon). Voor water en afvalverwerking bestaan vaste kosten per huishouden. Deze kosten zijn hier gecombineerd weergegeven.

Overige vaste lasten

In de minimale situatie zijn we er vanuit gegaan dat een student die op zichzelf woont, naast een mobiel abonnement, vaak een wifi-abonnement afsluit. Het goedkoopste abonnement kost zo'n \$60. Soms zit dit inbegrepen bij de huur. Hier zijn we in het minimumscenario vanuit gegaan.

Levensonderhoud

De minimale kosten voor boodschappen zijn gebaseerd op een schatting door studenten en hun begeleiders van de minimale kosten voor een gezond dieet met wat groente en fruit. \$350 per maand is de onderkant van die schattingen. Echter, er zijn uitwonende studenten die dit niet uitgeven, omdat ze het geld simpelweg niet hebben. Zij eten vaak niet gezond en soms niet genoeg. Wij hebben er voor gekozen om te werken met een raming voor een minimaal gezond dieet.

De andere ramingen in deze categorie zijn gelijk aan die voor thuiswonende studenten.

Vervoer

Zoals eerder genoemd is het niet mogelijk voor veel studenten om gebruik te maken van openbaar vervoer. Studenten die niet thuis wonen hebben ook geen ouders of familieleden die ze naar school, stage of werk kunnen brengen. Sommige studenten lossen dit op door iemand anders te betalen om mee te kunnen rijden. Echter, dit is niet ideaal en de studenten in kwestie geven aan daardoor soms lessen te missen en geen bijbaan te kunnen nemen. Ook komen ze soms in problemen met stage.

In deze ramingen zijn we er daarom vanuit gegaan dat de uitwonende student op Bonaire een auto nodig heeft om fatsoenlijk een opleiding te kunnen volgen en een bijbaan te nemen. De maandelijke kosten voor een auto zijn lager dan het verdienpotentieel van een student.

Recreatie en sport

Deze ramingen zijn gelijk aan die voor thuiswonende studenten.

Onderwijs

Deze ramingen zijn gelijk aan die voor thuiswonende studenten.

Kostenraming opstartkosten

Kostenposten	Saba/ Sint Eustatius
Vliegticket	\$403,00
Borg	\$1.125,00
Eerste maand huur en vaste lasten	\$1.046,00
Boodschappen eerste maand	\$350,00
Inrichting	\$200,00
Rijbewijs	\$550,00
Auto	\$4.500,00
Totaal	\$8.174,00

Toelichting

Ook studenten die van Saba en Sint Eustatius naar Bonaire komen om te studeren, maken eenmalige kosten om hun leven en studie op Bonaire op gang te brengen. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan de kosten voor een vliegticket naar Bonaire. De vluchten zijn gebaseerd op de prijzen op willekeurige doordeweekse dagen in augustus.

Voor de eerste studiedag moeten studenten van Saba en Sint Eustatius woonruimte gevonden hebben. Hiervoor betalen ze een eerste maand huur en anderhalve maand borg. Studio's zijn vaak gemeubileerd, hierdoor maken studenten alleen kosten voor overige inventaris. Studenten van Saba en Sint Eustatius maken geen visumkosten. Zoals hier boven beschreven hebben uitwonende studenten op Bonaire een auto nodig (en eventueel een rijbewijs). Een goedkope auto kost \$4.500

(geverifieerd aan de hand van Facebookgroepen waarop auto's worden verkocht) en een rijbewijs kost gemiddeld \$550 inclusief lessen.

Raming verdienvermogen

Raming verdienvermogen Bonaire (ander eiland)	
Gemiddeld uurloon	\$8,50
Totaal per maand	\$544.00

Deze ramingen zijn gelijk aan die voor thuiswonende studenten.

5.3 Curaçao

Hieronder geven we ramingen weer van kosten van studenten op Curaçao. We splitsen middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs. Alle kosten zijn in Antilliaanse guldens, behalve als anders aangegeven. Wij hebben alleen het totaal omgerekend, zodat de bedragen herkenbaar zijn voor degenen die input hebben geleverd.

Kostenramingen

Kostenraming middelbaar beroepsonderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal in NAf	Gemiddeld NAf
Wonen	Huur	750	800
	Elektra en gas	200	200
	Water	35	35
	Afvalheffing	35	35
Overige vaste lasten	Internet	139	139
	Telefoon en mobiele data	0	15
	Bankkosten	8	8
	Verzekeringen	0	0
	Abonnementen	0	0
Levensonderhoud	Boodschappen	400	600
	Buiten de deur eten	80	180
	Kleding en persoonlijke verzorging	250	250
Vervoer	OV-kosten	324	162
	Bijdrage carpoolen	0	0
	Benzine auto	0	130
	Wegenbelasting	0	17
	Verzekering auto	0	31
	Service auto	0	10
	Reizen naar huis (1x per jaar)	73	73
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	40	90
Onderwijs	Collegegeld	83	164
	Studieboeken en benodigdheden	125	100
Diversen/onvoorzien		254	304
Totaal in NAf		2.797	3.343
In dollars		\$1562	\$1867

Kostenraming hoger onderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal in NAf	Gemiddeld NAf
Wonen	Huur	750	800
	Elektra en gas	200	200
	Water	35	35
	Afvalheffing	35	35
Overige vaste lasten	Internet	139	139
	Telefoon en mobiele data	0	15
	Bankkosten	8	8
	Verzekeringen	0	0
	Abonnementen	0	0
Levensonderhoud	Boodschappen	400	600
	Buiten de deur eten	80	180
	Kleding en persoonlijke verzorging	250	250
Vervoer	OV-kosten	324	162
	Bijdrage carpoolen	0	0
	Benzine auto	0	130
	Wegenbelasting	0	17
	Verzekering auto	0	31
	Service auto	0	10
	Reizen naar huis (1x per jaar)	73	73
	Ontspanning, uitgaan en sport	40	90
Onderwijs	Collegegeld	425	425
	Studieboeken en benodigdheden	100	100
Diversen/onvoorzien		286	330
Totaal in NAf		3.145	3.630
In dollars		\$1757	\$2028

Toelichting

Wonen

Studenten uit de BES-eilanden op Curaçao wonen vaak op zichzelf in een studio of eenkamerappartement. Een dergelijk appartement kost minimaal NAf 750 per maand. Vaker geven studenten iets meer uit (tussen de NAf 900 en NAf 1000) per maand. Een deel van de studenten woont bij familie of vrienden van familie een betaalt weinig tot geen huur. Voor het minimumscenario zijn we uitgegaan van het wonen in een goedkope studio.

Elektra en gas is gebaseerd op de raming voor de kosten voor het gebruik van een airco 's nachts en het bijna dagelijks koken thuis. We gaan er vanuit dat de meeste studenten gebruik maken van een prepaid systeem voor elektriciteit (Pagatinu). Voor water en afvalverwerking bestaan vaste kosten per huishouden.

De minimale kosten voor HO zijn ook gebaseerd op wonen in een studio in Willemstad. Echter, studenten op de University of Curaçao kunnen ook gebruik maken van een kleine studio op de campus. Dit kost NAf750, inclusief energie, water, afval en drie maaltijden per dag. Dat is dus goedkoper. Studenten uit de BES-eilanden krijgen ook voorrang op deze campus. Toch hebben wij niet gekozen om dit bedrag te rapporteren, om een aantal redenen:

- ▶ De campus is niet groot genoeg om alle studenten uit Caribisch Nederland te huisvesten, mochten ze dat willen.
- ▶ Geen van de studenten uit de BES-eilanden maakt gebruik van de campus en willen dat liever ook niet, onder andere omdat er een avondklok geldt en er geen airco is.

- ▶ Sommige studenten kunnen geen gebruik maken van de campus, bijvoorbeeld omdat ze een zorgtaak hebben voor een eigen kind of een klein broertje of zusje. Dit komt relatief vaak voor.

Overige vaste lasten

In de minimale situatie zijn we er vanuit gegaan dat een student die op zichzelf woont een wifi-abonnement afsluit. Het goedkoopste abonnement voor fiber-200-internet bij een grote aanbieder is momenteel NAf 139. In de gemiddelde situatie wegen we mee dat sommige studenten wel een mobiel internetabonnement afsluiten.

Studenten geven aan kosten te maken voor het overmaken van hun studiefinanciering in dollars naar een account waarmee ze met Antilliaanse Guldens kunnen betalen. De studenten maken over het algemeen geen kosten voor verzekeringen of abonnementen.

Levensonderhoud

De minimale kosten voor boodschappen zijn gebaseerd op een schatting door studenten en hun begeleiders van de minimale kosten voor een gezond dieet. Boodschappen op Curaçao zijn duur vanwege de noodzaak om een groot deel van de producten te importeren. Ook geven veel studenten aan dat de prijs van boodschappen hard is gestegen de afgelopen jaren. Dit zien we ook terug in de CPI van Curaçao, zie paragraaf 4.2. De prijzen van voedsel zijn sinds 2012 met bijna 59% gestegen. De gemiddelde raming is ook gebaseerd op gesprekken met studenten, studentenbegeleiders en *Stichting Studiefinanciering Curaçao*.

Buiten de deur lunchen is gebruikelijk voor studenten op Curaçao. Als zij veel lessen hebben halen zij lunch in de kantine. Wanneer hun budget toereikend is halen studenten ook af en toe lunch bij fastfoodketens. In het minimumscenario zijn we uitgegaan van twee keer per week een kleine lunch bij de kantine (ANG10 per keer) en in het gemiddelde scenario van drie keer lunchen per week afwisselend in de kantine en bij een fastfoodketen.

Persoonlijke verzorging is een grote kostenpost voor studenten op Curaçao. Ook wanneer zij weinig middelen hebben geven zij relatief veel geld uit aan persoonlijke verzorging. Vrouwen geven hun geld uit aan haarproducten en haarbehandelingen (zoals vlechten) en mannen aan de kapper. Hier geven zij minimaal NAf 150, maar vaker NAf 200 of NAf 250 per maand aan uit. Het kopen van kleding is meer afhankelijk van het budget van een student. Studenten met een klein budget kopen bijna nooit kleding en studenten met een groter budget vaker.

Vervoer

Er zijn twee manieren waarop studenten in Curaçao op hun onderwijsinstelling komen: met de bus en met een eigen auto (daarnaast wordt een enkeling gebracht door een familielid/kennis). Veel studenten gaan in hun eerste jaar of jaren met de bus en sparen voor een auto. Voor veel studenten is de bus niet ideaal: vaak zijn zij afhankelijk van kleine busjes die onregelmatig rijden, waardoor ze soms lang moeten wachten. Ook moet een groot gedeelte twee bussen nemen om bij de onderwijsinstelling te komen. Zij moeten dan ook twee kaartjes kopen, omdat de bussen op Curaçao geen speciaal tarief voor overstappen kennen. Een kaartje kost NAf 2-3. Heen en weer naar de onderwijsinstelling kost studenten dus al snel NAf 8-12. In het minimumscenario zijn we er vanuit gegaan dat de student de bus neemt en iedere dag naar school of stage gaat. Daarnaast gaat de student ook nog twee avonden en een weekenddag naar een bijbaan.

Bij de gemiddelde student zijn we er vanuit gegaan dat de helft van de studenten met de bus gaat en de helft van de studenten een eigen auto heeft. We hebben schattingen gemaakt van de kosten voor

het hebben en gebruiken van een auto en die gehalveerd. De kosten voor benzine zijn ingeschat door de studenten, die voor verzekering is uitgevraagd bij een grote verzekeraar voor een populaire tweedehands auto (Hyundai i10 van tien jaar oud), belasting is ingeschat op basis van overheidsinformatie en de onderhoudskosten zijn ingeschat door studenten.

Recreatie en sport

Studenten op Curaçao geven niet veel geld uit aan recreatie en sport. Een relatief groot deel van de studenten sport, maar een deel daarvan doet dat (min of meer) gratis. Bijvoorbeeld door hard te lopen of met vrienden samen te voetballen. Andere studenten zitten bij een sportvereniging of gaan naar een sportschool. Sommige studenten gaan eens in de maand naar de bioscoop of spreken af en toe met vrienden af. Bij het minimumscenario zijn we uitgegaan van de goedkoopste sportschool en bij het gemiddelde scenario van een gemiddelde sportschool.

Onderwijs

Voor deze ramingen zijn voor hoger onderwijs zijn we uitgegaan van studeren aan de University of Curaçao, omdat dat het vaakst voorkomt. Voor mbo zijn we, conform de huidige verdeling, uitgegaan van 75% van de studenten op een publieke SBO-instelling en 25% op een private. Omdat deze ramingen niet afhankelijk zijn van eigen financiële keuzes zijn ze voor het minimumscenario en het gemiddelde scenario gelijk. In de schattingen voor de kosten voor schoolboeken en andere benodigdheden zijn we vooral uitgegaan van de ramingen van begeleiders, omdat de groep studenten niet een goede afspiegeling van de opleidingen vormde. Voor sommige opleidingen zijn de kosten voor benodigde materialen veel hoger dan andere. Bijvoorbeeld, studenten van de lerarenopleiding moeten eigen materialen (zoals knutselspullen) kopen voor hun stagescholen, waar ze tijdens hun stage zo'n NAf 200-300 per maand aan uitgeven. Op andere opleidingen wordt bijna alleen gebruik gemaakt van goedkopere digitale lesmaterialen.

Kostenraming opstartkosten

Kostenposten	Bonaire	Saba/ Sint Eustatius
Vliegticket	195	624
Borg	800	800
Eerste maand huur + vaste lasten	1.070	1.070
Boodschappen eerste maand	200	200
Visum	600	600
Inrichting	300	300
Totaal in NAf	3.165	3.594
In dollars	\$1768	\$2008

Toelichting

Studenten die naar Curaçao verhuizen om er te wonen en studeren, maken ook eenmalige kosten om te kunnen starten met hun leven en studie in Curaçao. De kosten voor de vliegticket zijn meer afhankelijk van waar ze vandaan komen dan hun financiële situatie. We hebben gekeken naar de gemiddelde kosten voor een student uit Bonaire en een student uit Saba of Sint Eustatius.

De vluchten zijn gebaseerd op de prijzen op willekeurige doordeweekse dagen in augustus. De borg en eerste maand huur op de gemiddelde raming van de maandelijkse lasten. Het visum op informatie die ons is verstrekt door studiebegeleiders. De meeste studenten nemen een kamer of studio die is ingericht. De kosten die zij maken voor inrichting zijn dus meestal kosten voor kleinere dingen, zoals pannen en bestek.

Raming verdienvermogen

Raming verdienvermogen Curaçao	
Gemiddeld uurloon	NAf 10,00
Totaal per maand in NAf (64 uur)	NAf 460,00
Totaal per maand in dollar (64 uur)	\$ 358,00

Studenten op Curaçao werken in zeer uiteenlopende mate. Dit is afhankelijk van hun financiële situatie (soms is een grote parttime baan noodzakelijk), hun woonplek en de studie die zij doen. Sommige opleidingen hebben meer contacturen dan andere. Tijdens een stageperiode lukt het veel studenten niet om net zoveel te werken als in andere periodes. Wij hebben daarom gevraagd naar wat iemand redelijkerwijs gemiddeld naast de studie zou kunnen werken zonder dat de studie daarmee in gevaar komt. We kwamen uit op vier shifts van vier uur, in de avond of in de weekenden. Het minimumuurloon voor een achttienjarige is NAf 8,46 en voor een 21-jarige NAf 11,28. Studenten schatten in dat de ze gemiddeld tien gulden per uur verdienen.

5.4 Aruba

Hieronder presenteren we ramingen van kosten, opstartkosten, en verdienvermogen van studenten uit Caribisch Nederland op Aruba. We hebben geen studenten of begeleiders gesproken op Aruba dus de ramingen zijn gebaseerd op online openbare bronnen²⁸. Ze zijn hiermee minder goed afgestemd op de specifieke kosten voor studenten uit Caribisch Nederland dan de ramingen op Curaçao, Bonaire of Sint Maarten. De kostenramingen zijn uitgesplitst in ramingen voor studenten aan het hoger onderwijs en studenten die middelbaar beroepsonderwijs volgen. Omdat deze kosten niet initieel in Arubaanse florin zijn geraamd, geven we alleen ramingen in dollars weer. Betalen in dollars is ook zeer gebruikelijk op Aruba.

---

²⁸ We gebruikten, onder andere, de websites van de genoemde onderwijsinstellingen, overheidswebsites, de websites van aanbieders van producten (zoals internetabbonementen), blogs van buitenlandse studenten of expats op de bestemmingen en Numbeo, een crowd-sources platform waarop kosten voor levensonderhoud worden gedeeld.

Kostenramingen

Kostenraming middelbaar beroepsonderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$450	\$500
	Elektra en gas	\$134	\$134
	Water	\$0	\$0
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$53
	Telefoon en mobiele data	\$27	\$27
	Bankkosten	\$4	\$4
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$5
Levensonderhoud	Boodschappen	\$117	\$235
	Buiten de deur eten	\$47	\$47
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$147	\$147
Vervoer	OV-kosten	\$37	\$60
	Benzine auto	\$0	\$0
	Wegenbelasting	\$0	\$0
	Verzekering auto	\$0	\$0
	Service auto	\$0	\$0
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$73	\$73
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$23	\$23
Onderwijs	Collegegeld	\$60	\$60
	Studieboeken en benodigdheden		
Diversen/onvoorzien		\$112	\$137
Totaal		\$1.232	\$1.505

Kostenraming hoger onderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$450	\$500
	Elektra en gas	\$134	\$134
	Water	\$0	\$0
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$53
	Telefoon en mobiele data	\$27	\$27
	Bankkosten	\$4	\$4
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$5
Levensonderhoud	Boodschappen	\$117	\$235
	Buiten de deur eten	\$47	\$47
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$147	\$147
Vervoer	OV-kosten	\$53	\$60
	Benzine auto	\$0	\$0
	Wegenbelasting	\$0	\$0
	Verzekering auto	\$0	\$0
	Service auto	\$0	\$0
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$73	\$73
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$23	\$23
Onderwijs	Collegegeld	\$106	\$106
	Studieboeken en benodigdheden	\$198	\$198
Diversen/onvoorzien		\$138	\$161
Totaal		\$1.517	\$1.773

Toelichting

Wonen

De ramingen voor huur zijn gebaseerd op de ramingen van Young Capital²⁹ en een informatiedocument van University of Aruba voor internationale studenten.³⁰ De ramingen voor elektra en gas (inclusief water) is ook gebaseerd op Young Capital.

Overige vaste lasten

De ramingen voor internet zijn gebaseerd op de ramingen van Young Capital.³¹ Net als op andere plekken gaan we in het minimumscenario uit van alleen mobiel internet. De bankkosten zijn overgenomen van Curaçao omdat daar ook MCB-bank is en er ook een valutaconversie moet plaatsvinden.

Levensonderhoud

De kosten voor levensonderhoud waren moeilijk te ramen voor Aruba. Daarom hebben we het gebaseerd op de kosten van Curaçao. De prijzen liggen volgens crowd sourced prijzenplatform Numbeo 4,8% hoger in Aruba.

Vervoer

De ramingen voor vervoer zijn gebaseerd op twintig ritjes met de bus (5x naar school, 4x naar een bijbaan en 1x iets anders) met een studentenabonnement. Omdat de bussen niet overal heen gaan, hebben we twee keer de prijs van een taxirit meegerekend. We konden geen informatie vinden over of het gebruikelijk is een eigen auto te hebben.

Recreatie en sport

Ook deze ramingen zijn gebaseerd op Curaçao.

Onderwijs

Deze ramingen zijn gebaseerd op de kosten voor een studie aan de University of Aruba voor hoger onderwijs en Colegio EPI voor middelbaar beroepsonderwijs. Het collegegeld voor University of Aruba is 2500 Arubaanse florin en de kosten voor boeken en studiematerialen verschillen per studie. We hebben een ongewogen gemiddelde genomen van vier studies.

Op Colegio EPI is het schoolgeld 525 Arubaanse florin voor drie van de vier studierichtingen en moeten studenten uit Caribisch Nederland 4100 Arubaanse florin betalen voor de vierde. Hier hebben we het gemiddelde van genomen. Boekengeld is inclusief.

Kostenraming opstartkosten

Kostenposten	Bonaire	Saba of Sint Eustatius
Vliegticket	\$195	\$400
Borg	\$500	\$500
Eerste maand huur + vaste lasten	\$634	\$634
Boodschappen eerste maand	\$117	\$117
Inrichting	\$300	\$300
Totaal	\$1.746	\$1.951

²⁹ Young Capital over wonen op Aruba. URL: [Wonen op Aruba | YoungCapital](#)

³⁰ International Students Guide Book 2020-2021 van de University of Aruba. URL: [UA Template 1 \(uu.nl\)](#)

³¹ Young Capital over wonen op Aruba. URL: [Wonen op Aruba | YoungCapital](#)

Toelichting

Net als op andere bestemmingen maken studenten die naar Aruba gaan opstartkosten. Het lijkt alsof studio's op Aruba veelal gemeubileerd zijn.

Raming verdienvermogen

Raming verdienvermogen Aruba	
Gemiddeld uurloon	\$5,25
Totaal per maand	\$336.00

Net als op andere bestemmingen zijn we uitgegaan van zestien uur werken per week. We zijn uitgegaan van het minimum uurloon. Op Aruba bestaat alleen een minimumuurloon voor huishoudelijk personeel³². Die hebben we genomen.

5.5 Sint Maarten

Hieronder geven we ramingen weer van kosten die studenten maken op Sint Maarten. De ramingen zijn gebaseerd op gesprekken met studenten, experts en online bronnen. De kostenramingen zijn uitgesplitst in ramingen voor studenten aan het hoger onderwijs en studenten die middelbaar beroepsonderwijs volgen. Belangrijk om te vermelden is dat we geen studenten in het hoger onderwijs hebben gesproken. Zoals beschreven in paragraaf 3.3 zijn er ook nauwelijks studenten van de BES-eilanden die op Sint Maarten hoger onderwijs volgen of hebben gevolgd.

Kostenramingen

Kostenraming middelbaar beroepsonderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$650	\$800
	Elektra en gas	\$75	\$75
	Water	\$35	\$35
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$40	\$50
	Telefoon en mobiele data	\$25	\$35
	Bankkosten	\$0	\$0
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$0
Levensonderhoud	Boodschappen	\$375	\$450
	Buiten de deur eten	\$60	\$120
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$150	\$200
Vervoer	OV-kosten	\$88	\$66
	Benzine auto	\$0	\$25
	Wegenbelasting	\$0	\$3
	Verzekering auto	\$0	\$5
	Service auto	\$0	\$13
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$21	\$22
	Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$50
Onderwijs	Colleggeld	\$71	\$71
	Studieboeken en benodigdheden	\$17	\$17
Diversen/onvoorzien		\$166	\$208
Totaal		\$1.822	\$2.284

³² Overzicht van minimumlonen gepubliceerd door de Directie Arbeid & Onderzoek van Aruba. URL: [Overzicht_minimumlonen-1-januari-2024.pdf \(daoaruba.com\)](https://www.daoaruba.com/overzicht-minimumlonen-1-januari-2024.pdf)

Kostenraming hoger onderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$589	\$589
	Elektra en gas	\$0	\$0
	Water	\$0	\$0
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$0
	Telefoon en mobiele data	\$25	\$35
	Bankkosten	\$0	\$0
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$0
Levensonderhoud	Boodschappen	\$673	\$673
	Buiten de deur eten	\$0	\$0
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$150	\$200
Vervoer	OV-kosten	\$28	\$52
	Benzine auto	\$0	\$0
	Wegenbelasting	\$0	\$0
	Verzekering auto	\$0	\$0
	Service auto	\$0	\$0
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$21	\$22
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$50	\$90
Onderwijs	Collegegeld	\$3.793	\$3.793
	Studieboeken en benodigdheden	\$103	\$103
Diversen/onvoorzien		\$543	\$556
Totaal		\$5.976	\$6.113

Toelichting

Wonen

Studenten die naar Sint Maarten komen om een mbo-opleiding te volgen, wonen meestal op zichzelf, met of zonder huisgenoten. Er is aanbod aan geschikt appartementen, maar het is niet altijd gemakkelijk voor studenten om een betaalbaar appartement te vinden dat niet te ver van studie en werk is. Op Sint Maarten wordt gekookt op gas, dat in flessen gekocht wordt.

Voor de raming van hoger onderwijs zijn we uitgegaan van de kosten om te studeren aan de *University of St. Martin* zonder beurzen. Deze universiteit was in oorsprong een annex van een Amerikaanse universiteit en biedt nog steeds Amerikaans onderwijs aan. De universiteit hanteert ook Amerikaanse prijzen voor hoger onderwijs. We zijn uitgegaan van wonen op campus. De ramingen komen van de website van de universiteit.³³

Overige vaste lasten

Studenten hebben meestal zowel een wifi-abonnement thuis als een databundel voor hun telefoon omdat het wifi op Sint Maarten niet overal goed functioneert. De officiële munteenheden op het eiland zijn de euro (op het Franse Saint Martin), de Antilliaanse gulden (op het Nederlandse Sint Maarten) en de Amerikaanse dollar. Gewoonlijk wordt er echter in dollars gerekend en betaald, wat betekent dat studenten uit Caribisch Nederland op Sint Maarten weinig transferkosten maken omdat zij hun studiefinanciering in dollars ontvangen. Studenten uit Caribisch Nederland kunnen ook op Sint Maarten gebruik maken van hun zorgverzekering, de zorgverzekering BES. Deze vergoeding is gemaximeerd op het prijsniveau in de regio dan wel Nederland.³⁴ Echter, dit is niet bij alle studenten

³³ Pagina van de website van Saint Martin's University met kostenramingen voor hun studenten (cost of attendance). URL: [Cost of Attendance | Saint Martin's University \(stmartin.edu\)](https://stmartin.edu/Cost-of-Attendance)

³⁴ Op de website van de RCN staat beschreven dat studenten die Bonaire, Sint Eustatius of Saba verlaten om te studeren in het buitenland, hun zorgverzekering kunnen behouden. URL: [Zorgverzekering voor studenten | Zorg en Jeugd | Rijksdienst Caribisch Nederland \(rijksdienstcn.com\)](https://rijksdienstcn.com/Zorgverzekering-voor-studenten)

bekend en sommige zijn particulier verzekerd. Studenten hebben gewoonlijk geen aanvullende abonnementen.

Levensonderhoud

Net als op Bonaire, Curaçao en Aruba zijn de prijzen voor voedsel en andere essentiële zaken op Sint Maarten relatief hoog. Voor een gezond dieet met wat groente en fruit is men maandelijks minimaal \$375 kwijt. Daarnaast eten mbo-studenten regelmatig buiten de deur, zo'n drie keer per week. Bij ho-studenten hebben we dit niet meegerekend, omdat we daar uit zijn gegaan van wonen op campus, waar ze een vast bedrag betalen voor maaltijden. Ook op Sint Maarten besteden studenten relatief veel geld aan persoonlijk verzorging en de kapper. Mannen gaan doorgaans 2-4 keer per maand naar de kapper, en vrouwen laten hun haar regelmatig stylen of invlechten en hebben dure haarproducten nodig.

Vervoer

Er zijn verschillende buslijnen op Sint Maarten, die in meer of mindere mate aansluiten bij de reisbehoeften van studenten. Naast de bus nemen studenten regelmatig een 'gypsy' (een clandestiene taxi) om naar werk te komen. De kosten voor transport kunnen oplopen, waardoor veel studenten een eigen auto verkiezen boven het openbaar vervoer. Betaalbare tweedehands auto's zijn voldoende beschikbaar op Sint Maarten. In het minimumscenario zijn we uitgegaan van openbaar vervoer en af en toe een gypsy-taxi en in het gemiddelde scenario zijn we ervan uitgegaan dat een kwart van de studenten een auto heeft.

Recreatie en sport

Naast hun studie, stage en werk, besteden studenten hun tijd aan sporten en ontspanning met vrienden. In het minimumscenario zijn we uitgegaan van sportschool en één keer bioscoop en in het gemiddelde scenario van een duurdere sportschool en een keer uitgaan per maand.

Onderwijs

studenten uit Caribisch Nederland kunnen een opleiding volgen aan het NIPA (mbo) of de University of St. Martin (ho). Het collegegeld op het NIPA hangt af van de studierichting, en kost gemiddeld zo'n \$850 per jaar. Daarnaast maken studenten kosten voor studiebenodigdheden zoals voorgeschreven kleding, daar zijn ze gemiddeld \$200 per jaar aan kwijt.

Studeren aan de University of St. Martin is een stuk duurder. Tuition is \$45.510 per jaar en voor studieboeken wordt \$1.240 geraamd.

Kostenraming opstartkosten

Kostenposten	Bonaire	Saba of Sint Eustatius
Vliegticket	\$400,00	\$100,00
Borg	\$800,00	\$800,00
Eerste maand huur + vaste lasten	\$950,00	\$960,00
Boodschappen eerste maand	\$375,00	\$375,00
Inrichting	\$1.250,00	\$1.250,00
Totaal	\$3.775,00	\$3.485,00

Toelichting

Studenten uit Caribisch Nederland die naar Sint Maarten verhuizen om te studeren, maken eenmalige kosten om hun leven en studie op dat eiland te starten. Zo maakt deze groep kosten voor

de vlucht naar Sint Maarten. De prijs van vliegtickets hangt af van waarvandaan de student komt. We hebben gekeken naar de gemiddelde kosten voor een student uit Bonaire Saba of Sint Eustatius en hebben de prijzen genomen van vluchten op willekeurige doordeweekse dagen in augustus.

De borg en eerste maand huur zijn gebaseerd op de raming van de huur van mbo-studenten. Appartementen worden meestal ongemeubileerd of semi-gemeubileerd verhuurd, dus studenten moeten doorgaans standaardmeubels aanschaffen zoals een bed en tafel, en soms ook zaken zoals een fornuis en koelkast. Deze zijn op Sint Maarten tweedehands goed te vinden via online marktplaatsen.

Raming verdienvermogen

Raming verdienvermogen Sint Maarten	
Gemiddeld uurloon	NAf 10,00
Totaal per maand in NAf (64 uur)	NAf 640
Totaal per maand (64 uur)	\$ 358.00

Ook hier zijn we uitgegaan van zestien uur werken. We hebben met het minimum uurloon gerekend.

5.6 Caribische regio

In deze paragraaf staan de kostenramingen weergegeven voor studenten in de overige Caribische regio. Door studenten uit Caribisch Nederland is er de afgelopen jaren het meest gekozen voor Colombia, de Dominicaanse Republiek en Puerto Rico in de overige Caribische regio. Daarom is naar deze drie landen gekeken voor analyse van de kosten. De kostenramingen zijn uitgesplitst in ramingen voor studenten aan het hoger onderwijs en studenten die middelbaar beroepsonderwijs volgen. Vanwege het geringe aantal en de verspreiding over verschillende landen, hebben wij geen studenten in deze categorie kunnen spreken. De ramingen zijn gebaseerd op online bronnen³⁵.

Puerto Rico is een 'unincorporated territory' van de Verenigde Staten, wat met zich meebrengt dat er met de Amerikaanse dollar wordt betaald en dat een Amerikaans visum aangevraagd moet worden. In Colombia en de Dominicaanse Republiek wordt met de Colombiaanse peso en Dominicaanse peso betaald. Alle kostenramingen zijn omgerekend naar de Amerikaanse dollar.³⁶

³⁵ We gebruikten, onder andere, de websites van de genoemde onderwijsinstellingen, overheidswebsites, de websites van aanbieders van producten (zoals internetabonnementen), blogs van buitenlandse studenten of expats op de bestemmingen en Numbeo, een crowd-sources platform waarop kosten voor levensonderhoud worden gedeeld.

³⁶ De gebruikte wisselkoert: Voor Barbados 1USD=0,5BBD en voor Dominicaanse Republiek 1USD=0,017RD\$.

Kostenramingen

Kostenraming middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs

Categorie	Kostenposten	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$356
	Elektra en gas	\$53
	Water	\$17
	Afvalheffing	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0
	Telefoon en mobiele data	\$17
	Bankkosten	\$9
	Verzekeringen	\$0
	Abonnementen	\$0
Levensonderhoud	Boodschappen	\$192
	Buiten de deur eten	\$88
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$75
Vervoer	OV-kosten	\$40
	Benzine auto	\$0
	Wegenbelasting	\$0
	Verzekering auto	\$0
	Service auto	\$0
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$68
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$37
Onderwijs	Collegegeld	\$218
	Studieboeken en benodigdheden	\$152
Diversen/onvoorzien		\$132
Totaal		\$1.454

Toelichting

De kostenramingen zijn een ongewogen gemiddelde tussen de drie bestemmingen. Het is ongewogen omdat het aantal studiefinancieringen per bestemming sterk schommelt. De bestemmingen verschillen echter sterk in prijsniveau. Huren in Colombia is, bijvoorbeeld, veel goedkoper dan in Puerto Rico. Ook is het collegegeld in Puerto Rico hoger (in lijn met Amerikaanse prijzen). Deze ramingen zijn daarom te laag voor Puerto Rico en te hoog voor Colombia.

Er is geen onderscheid gemaakt tussen middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs, omdat middelbaar beroepsonderwijs slechts heel sporadisch voorkomt in deze categorie (minder dan tien uitgekeerde studiefinancieringsjaren in de afgelopen zeven jaar). De normbedragen voor hoger onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs in deze categorie zijn ook hetzelfde. Ook is er alleen een gemiddeld scenario uitgewerkt, omdat het niet mogelijk was om informatie te vinden over de minimumbestedingen.

Wonen

Voor de kostenraming is gekeken naar de huurprijzen van studentenwoningen in Santo Domingo in de Dominicaanse Republiek, Bogota in Colombia en San Juan in Puerto Rico. Van de University of the West Indies op Barbados en Universidad Autonoma de Santo Domingo in de Dominicaanse Republiek waren huurprijzen van studentenkamers op campus beschikbaar. Deze zijn meegenomen in de kostenraming van huren voor hoger onderwijs-studenten.

Huren buiten de campus kunnen sterk verschillen, daarom zijn verschillende bronnen naast elkaar gelegd en is zover mogelijk gekeken naar wijken waar studenten voornamelijk wonen. Er is gekeken naar verschillende verhuurwebsites (die zoveel mogelijk gericht zijn op studenten) en advertenties van studentenkamers op Facebook. Algemene statistieken over kosten voor levensonderhoud van de website numbeo.com zijn hiernaast gelegd. Als er informatie en kostenindicaties van

universiteitenwebsites en blogs gericht op studenten beschikbaar zijn, zijn deze zwaarder meegewogen in de kostenraming. Om de kosten aan elektra, gas en water te ramen is gebruikgemaakt van verschillende blogs, waarvan de cijfers naast de statistieken van numbeo.com en rocapply.com zijn gelegd.

Overige vaste lasten

Voor de kostenraming van een databundel zijn de prijzen van een goedkoop abonnement bij de provider Claro genomen. In Colombia en de Dominicaanse Republiek wordt niet betaald in Amerikaanse dollars, daarom is uitgegaan van \$7 aan transferkosten. Studenten uit Caribisch Nederland kunnen ook in het overig Caribisch gebied gebruik maken van hun zorgverzekering, de zorgverzekering BES. Deze vergoeding is gemaximeerd op het prijsniveau in de regio dan wel Nederland.³⁷ Aangenomen is dat studenten geen aanvullende abonnementen hebben.

Levensonderhoud

Ook op de andere eilanden in het Caribisch gebied zijn voedselprijzen en andere kosten voor levensonderhoud relatief hoog vanwege de noodzaak veel goederen te importeren. Boodschappenkosten zijn lastig te ramen. Op basis van blogs, vlogs en forums is het beeld dat studenten ongeveer \$300, en minimaal \$250 per maand kwijt zijn aan boodschappen. In Colombia ligt dat bedrag een stuk lager.

Er is vanuit gegaan dat studenten ongeveer drie keer per week buiten de deur lunchen, conform de andere bestemmingen. Ook in de Caribische regio lijkt lunchen in de kantine van de onderwijsinstelling eerder norm dan uitzondering. Dit is nagevraagd bij kennissen van de onderzoekers die wonen op de studiebestemmingen. Ook is aangenomen dat studenten regelmatig naar de kapper gaan (mannen een keer per twee weken, vrouwen eens in de 6 weken). Verder is gerekend met een jaarlijks budget van \$400 voor kleding.

Vervoer

In Colombia, Puerto Rico en de Dominicaanse Republiek zijn er busnetwerken. Daarnaast wordt er Santo Domingo (Dominicaanse Republiek) regelmatig gebruikgemaakt van minivan-taxi's. Er is gerekend met een maandpas voor de bus als deze informatie beschikbaar was, of met de assumptie dat studenten elke dag het openbaar vervoer gebruiken om naar studie en werk te komen. Voor het reizen naar huis, één keer per jaar, is er van uitgegaan dat studenten die naar Colombia gaan van alle drie de eilanden komen, en studenten die naar Puerto Rico of Dominicaanse Republiek gaan vooral uit Sint Eustatius of Saba komen, vanwege de afstand.

Recreatie en sport

Naast hun studie, stage en werk, besteden studenten hun tijd aan sporten en ontspanning met vrienden. In het minimumscenario zijn we uitgegaan van sportschool en één keer bioscoop en in het gemiddelde scenario van een duurdere sportschool en één keer per maand naar de bioscoop.

Onderwijs

Om het collegegeld voor ho-studenten te ramen is gekeken naar de collegegelden van de grootste universiteiten in studentenpopulaties in Colombia (National University of Colombia), Dominicaanse Republiek (Universidad Autonoma de Santo Domingo) en Puerto Rico (University of Puerto Rico).

---

³⁷ Op de website van de RCN staat beschreven dat studenten die Bonaire, Sint Eustatius of Saba verlaten om te studeren in het buitenland, hun zorgverzekering kunnen behouden. URL: [Zorgverzekering voor studenten | Zorg en Jeugd | Rijksdienst Caribisch Nederland \(rijksdienstcn.com\)](https://rijksdienstcn.com/Zorgverzekering-voor-studenten-Zorg-en-Jeugd-Rijksdienst-Caribisch-Nederland-rijksdienstcn.com)

Gemiddeld is het collegegeld \$2.617 per jaar, maar in Puerto Rico is dat meer dan het dubbele. Het gemiddelde voor studieboeken en andere benodigdheden is alleen gebaseerd op Colombia en Puerto Rico, omdat er geen informatie beschikbaar was over de kosten bij de Universidad Autonoma de Santo Domingo.

Kostenraming opstartkosten

Kostenposten	Saba of of Sint Eustatius	Bonaire
Vliegticket	\$350	\$436
Borg	\$356	\$356
Eerste maand huur	\$426	\$426
Boodschappen	\$192	\$192
Inrichting	\$1.250	\$1.250
Totaal	\$2.574	\$2.660

Toelichting

Studenten die naar andere landen in de overige Caribische regio verhuizen om te studeren hebben verschillende kosten voor hun opstart. Zo maakt deze groep kosten voor hun vlucht. De prijs van vliegtickets hangt af van waarvandaan de student komt. We hebben gekeken naar de gemiddelde kosten voor een student uit Bonaire en een student uit Saba of Sint Eustatius en hebben de prijzen genomen van vluchten op willekeurige doordeweekse dagen in augustus.

De borg en eerste maand huur zijn gebaseerd op de raming van de gemiddelde huur. Appartementen worden meestal ongemeubileerd of semi-gemeubileerd verhuurd, dus studenten moeten doorgaans standaardmeubels aanschaffen. Omdat hiervoor geen kostenindicaties beschikbaar zijn, is de kostenraming voor meubels op Sint Maarten genomen.

Het is daarnaast mogelijk dat studenten die naar deze bestemmingen gaan visumkosten maken. Echter, dit hebben we niet goed kunnen onderzoeken.

Raming verdienvermogen

Raming verdienvermogen Caribische regio	
Gemiddeld uurloon	\$ 5,24
Totaal per maand	\$ 336,00

Ook hier zijn we uitgegaan van zestien uur werken. We hebben met het gemiddelde van het minimum uurloon in Dominicaanse Republiek (\$1,40), Puerto Rico (\$9,50), en Colombia (\$4,83) gerekend. In het Dominicaans Republiek is er geen minimumuurloon, maar is het gebaseerd op het minimum maandloon.

5.7 Verenigde Staten en Canada

Hieronder geven we ramingen weer van kosten die studenten maken in de Verenigde Staten. De ramingen zijn gebaseerd op gesprekken met studenten, experts en online bronnen³⁸. De kostenramingen zijn uitgesplitst in ramingen voor studenten aan het hoger onderwijs en studenten die middelbaar beroepsonderwijs volgen.

³⁸ In dit geval de websites van de hieronder genoemde onderwijsinstellingen, overheidswebsites en Education Data Initiative

Kostenramingen

Kostenraming middelbaar beroepsonderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$526	\$850
	Elektra en gas	\$0	\$0
	Water	\$0	\$0
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$15
	Telefoon en mobiele data	\$30	\$30
	Bankkosten	\$7	\$7
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$12
Levensonderhoud	Boodschappen	\$100	\$250
	Buiten de deur eten	\$50	\$100
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$100	\$125
Vervoer	OV-kosten	\$25	\$60
	Benzine auto	\$0	\$0
	Wegenbelasting	\$0	\$0
	Verzekering auto	\$0	\$0
	Service auto	\$0	\$0
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$67	\$67
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$50	\$100
Onderwijs	Collegegeld	\$682	\$808
	Studieboeken en benodigdheden	\$121	\$121
Diversen/onvoorzien		\$176	\$254
Totaal		\$1.933	\$2.799

Kostenraming hoger onderwijs

Categorie	Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Wonen	Huur	\$849	\$850
	Elektra en gas	\$0	\$0
	Water	\$0	\$0
	Afvalheffing	\$0	\$0
Overige vaste lasten	Internet	\$0	\$15
	Telefoon en mobiele data	\$30	\$30
	Bankkosten	\$7	\$7
	Verzekeringen	\$0	\$0
	Abonnementen	\$0	\$12
Levensonderhoud	Boodschappen	\$100	\$250
	Buiten de deur eten	\$50	\$100
	Kleding en persoonlijke verzorging	\$100	\$125
Vervoer	OV-kosten	\$25	\$35
	Benzine auto	\$0	\$0
	Wegenbelasting	\$0	\$0
	Verzekering auto	\$0	\$0
	Service auto	\$0	\$0
	Reizen naar huis (1x per jaar)	\$67	\$67
Ontspanning, uitgaan en sport	Ontspanning, uitgaan en sport	\$50	\$100
Onderwijs	Collegegeld	\$803	\$1.250
	Studieboeken en benodigdheden	\$88	\$102
Diversen/onvoorzien		\$217	\$297
Totaal		\$2.384	\$3.264

Toelichting

Studiekosten in de Verenigde Staten lopen erg uiteen. Er zit een wereld van verschil tussen de goedkoopste community college en de duurste Ivy League universiteit. Wij spraken slechts met acht studenten en weten niet in hoeverre zij een dwarsdoorsnede vormden van alle studenten uit

Caribisch Nederland in de Verenigde Staten. Van deze studenten ging het grootste gedeelte (vijf studenten) naar de *University of Louisiana Monroe*, twee gingen naar een universiteit in Florida en één deed community college.

Veel studenten kiezen voor de University of Louisiana omdat het een relatief goedkope universiteit is en ze aanspraak kunnen maken op het collegegeldtarief voor mensen die uit de staat zelf komen. Dit is veel lager dan het tarief voor internationale studenten. In de minimale raming zijn we uitgegaan van een student die studeert aan de University of Louisiana. Echter, dit is relatief goedkoop en het is goed mogelijk dat studenten op weinig andere plekken voor deze kosten terecht kunnen. Volgens Education Data Initiative zijn de gemiddelde kosten voor studeren in de Verenigde Staten met *out of state tuition* \$43.722 per jaar, oftewel \$3.643,50 per maand, nog zonder reizen naar huis³⁹. Inclusief reizen naar huis zou dat \$3.710,50 zijn. Dit ligt dichterbij het gemiddelde scenario dat we hierboven schetsen.

Voor de studenten die mbo doen, zijn we uitgegaan van *Indian Hills Community College* voor de minimumraming omdat daar een student heen ging. Dit lijkt ook een goedkope community college te zijn.

De gemiddelde ramingen zijn gebaseerd op de daadwerkelijke gemiddelden van de studenten die we spraken.

Wonen

Wij zijn voor de minimumramingen uitgegaan van wonen op campus in de goedkoopste eenpersoonskamer. De studenten die we interviewden woonden veelal niet op campus, maar in een studio of appartement (soms gedeeld) dichtbij de campus. Zij hadden hier verschillende redenen voor: samen willen wonen met een familielid of vriend of behoefte aan meer vrijheid dan mogelijk op de campus.

Overige vaste lasten

Studenten die op campus wonen maken kosten voor hun mobiele abonnement en bankkosten. Studenten die niet op campus wonen maken aanvullend kosten voor internet. Sommige delen dat met anderen.

Levensonderhoud

Op campus zit een deel van de maaltijden in bij de prijs van de kamer. Echter, in de goedkoopste pakketten voor maaltijden moet de student nog wel zelf ontbijt, lunch en snacks kopen. Studenten bestellen af en toe eten.

Vervoer

Studenten maken relatief lage kosten voor openbaar vervoer. Studenten die op campus wonen maken alleen kosten om af en toe iemand op te zoeken die niet op campus woont of om recreatieve activiteiten te ondernemen. Werken doen ze ook op campus. Studenten buiten campus geven aan vaak te lopen en af en toe een bus of taxi te nemen. Studenten hebben heel zelden een auto.

---

³⁹ Education Data Initiative is een groep onderzoekers die op basis van openbare data (zoals van National Center for Education Statistics) overzichten creëert over de kosten van studeren. Het genoemde bedrag is een optelling van bepaalde bedragen die genoemd staan op deze URL: <https://educationdata.org/average-cost-of-college>

Recreatie en sport

In het minimumscenario zijn we uitgegaan van sportschool en één keer bioscoop. In het gemiddelde scenario van een afgerond gemiddelde.

Onderwijs

Voor de minimumramingen zijn we uitgegaan van de Indian Hills College en University of Louisiana Monroe. De gemiddelden zijn de daadwerkelijke gemiddelden van de geïnterviewde studenten. Als we naar de gemiddelde kosten voor onderwijs in de VS zouden kijken, zou dit bedrag veel hoger liggen.

Kostenraming opstartkosten

Kostenposten	Bonaire	Saba/Sint Eustatius
Vliegticket	\$500	\$500
Borg	\$850	\$850
Eerste maand huur + vaste lasten	\$865	\$865
Boodschappen eerste maand	\$100	\$100
Visum	\$510	\$510
Toefl-toets	\$205	\$195
SAT (alleen hoger onderwijs)	\$100	\$100
Vluchten voor toefl, SAT and visum	\$600	\$1.100
Inrichting	\$1.000	\$1.000
Totaal	\$4.730	\$5.220

Toelichting

Studenten die naar de VS gaan maken verschillende opstartkosten. Net als studenten op andere bestemmingen maken ze kosten voor een vliegticket, overbruggingshuur borg en inrichting.

Studenten die naar de VS gaan maken daarnaast nog andere kosten. Zo moeten ze een visum aanvragen. Dat visum kost geld en studenten uit Caribisch Nederland maken daarnaast kosten om het te kunnen aanvragen. Ze moeten ervoor naar Curaçao (studenten uit Bonaire) of naar Barbados (studenten uit Saba of Sint Eustatius). Daarnaast moeten ze bijna altijd een taaltoets (Toefl) maken, ook op een ander eiland (Curaçao of Sint Maarten) en moeten studenten in het hoger onderwijs vaak een SAT-toets maken. Veel van hen deden dit twee keer, net als de meeste Amerikaanse studenten. Echter, deze kosten hebben een ander karakter dan de opstartkosten die de studenten op andere bestemmingen hebben. Studenten maken deze kosten namelijk al voordat ze zich inschrijven voor de opleiding.

Raming verdienvermogen

Raming verdienvermogen Verenigde Staten en Canada	
Gemiddeld uurloon	\$ 7,50
Totaal per maand (64 uur)	\$ 480,00

Ook hier zijn we uitgegaan van zestien uur werken. Buitenlandse studenten mogen in de VS maximaal twintig uur werken en alleen op campus. De campusbaantjes betalen vaak minimumloon. Studenten geven aan dat het niet altijd mogelijk is om een baantje op campus te vinden.

5.8 Europees Nederland

Hieronder geven we ramingen weer van kosten die studenten maken om naar Europees Nederland te gaan. Deze raming baseerden we op acht gesprekken met studenten en de studentenbegroting van TuranGoeloe. Deze kosten presenteren we in euro's en het totaal in dollars. We ramen verdienvermogen niet, omdat dit niet om maandelijkse kosten gaat maar om eenmalige kosten.

Kostenposten	Minimaal	Gemiddeld
Vliegticket	€ 1.132	€ 1.010
Borg	€ 1.000	€ 1.600
Hotel eerste nacht	€ 0	€ 43
Ontvangst TuranGoeloe	€ 243	€ 194
Eerste maanden huur (uitgegaan van 2,5)	€ 1.375	€ 2.000
Eerste maanden GWE	€ 0	€ 120
Eerste maand internet	€ 0	€ 40
Vervoer eerste maanden	€ 30	€ 30
Leefkosten eerste maanden	€ 200	€ 250
Inrichting	€ 600	€ 1.000
Winterkleding	€ 500	€ 750
Onvoorzien	€ 508	€ 704
Totaal in dollars	€ 5.588	€ 7.741
Totaal in euro's	\$ 6.035	\$ 8.360

Toelichting

Veel studenten die naar Europees Nederland gaan om te studeren, maken gebruik van de begeleiding van TuranGoeloe. TuranGoeloe regelt allerlei praktische zaken voor de studenten, waaronder huisvesting. Daarnaast bieden ze meer sociaal-emotionele begeleiding. We gaan er vanuit dat zo'n 80% van de studenten gebruik maakt van TuranGoeloe. Studenten die dat niet doen, hebben vaak al een familielid in Europees Nederland.

In het minimumscenario zijn we uitgegaan van de minimale kosten wanneer een student met TuranGoeloe komt. TuranGoeloe boekt relatief dure vluchten, omdat ze gebruik maken van vliegtuigmaatschappijen met goede voorwaarden rondom annuleren en verplaatsen. Studenten uit Saba en Sint Eustatius kunnen voor dit bedrag ook een vlucht betalen.

Bij TuranGoeloe kan een student kiezen tussen een studentenkamer, studio of appartement. Een studentenkamer kost tussen de €500 en €600 euro. Wij zijn daarom uitgegaan van €550. Echter, de meeste studenten kiezen voor een studio, daarom zijn de gemiddelde kosten hoger. Studenten betalen gemiddeld twee maanden borg.

TuranGoeloe en een aantal studenten gaven aan twee of drie maanden huur te hebben betaald voor de eerste studiefinanciering. Dit wordt steeds vaker drie omdat het steeds lastiger wordt om een kamer te vinden. Bij kamerhuur is gas, water en elektra inbegrepen, bij een studio komt dat er in die maanden bovenop. Studenten arriveren vaak een maand of twee maanden voor de eerste studiefinanciering. In die maanden maken ze ook kosten voor vervoer en levensonderhoud.

Kamers en studio's in Nederland zijn vaak niet gemeubileerd. Studenten gaan daarom met TuranGoeloe naar Ikea voor een basisinrichting. Studenten die niet met TuranGoeloe zijn gekomen geven aan ook tweedehands te kopen. Studenten uit het Caribisch gebied hebben vaak geen winterkleding als ze in Nederland arriveren. Daar moeten ze ook kosten voor maken.

/ 6 Overige relevante factoren

In dit hoofdstuk presenteren we een aantal andere bevindingen van het onderzoek die belangrijke context bieden bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Studenten uit Caribisch Nederland hebben weinig andere mogelijke bronnen van inkomsten

Studenten uit de BES-eilanden die in de regio studeren, hebben soms geen mogelijkheid om andere inkomsten te krijgen dan de studiefinanciering. Dit heeft verschillende redenen:

- ▶ de financiële situatie van ouders op de BES-eilanden
- ▶ de afwezigheid van een aanvullende beurs
- ▶ de beperkte mogelijkheid om te werken

Zoals eerder beschreven in paragraaf 3.1 leeft een relatief groot gedeelte van de mensen op de BES-eilanden onder de armoedegrens en heeft een groter gedeelte moeite met rondkomen. Een belangrijk deel van de studenten uit de BES-eilanden ontvangt daarom geen bijdrage van de ouders of andere familieleden voor de studie en een deel wordt zelfs geacht zelf bij te dragen aan het gezin thuis. In de Wsf 2000 hebben studenten wiens ouders minder of niet kunnen bijdragen aan de studie recht op een aanvullende beurs. Deze constructie bestaat niet in de Wsf BES. Volgens DUO zou een aanvullende beurs in de Wsf BES ook tot uitvoeringsuitdagingen leiden: informatie over inkomens van ouders is vaak niet beschikbaar voor alle jaren waarop de aanvullende beurs gebaseerd wordt. Studenten moeten dat dan actief aanleveren, wat de lasten voor de student verhoogt.

Een groot deel van de studenten werkt wel. Zo kunnen ze in een deel van de kosten voor levensonderhoud voorzien. Sommige studenten hebben een grote parttimebaan van 28-32 uur naast hun studie om in hun levensonderhoud (en soms dat van familieleden) te voorzien. Student-begeleiders op verschillende studiebestemmingen geven aan dat dit niet wenselijk is en dat deze studenten het risico lopen om niet genoeg tijd en energie te hebben om hun opleiding succesvol af te ronden. Afhankelijk van de studie en de studiebestemming gaven begeleiders en studenten aan dat een student redelijkerwijs 14-16 uur zou kunnen werken naast de studie zonder dat hun studie daaronder hoeft te lijden. Dit geldt niet altijd voor stageperiodes. In sommige gevallen is het dan lastig voor studenten om te blijven werken of net zoveel te blijven werken.

De RCN geeft aan dat de mate waarin het voor studenten mogelijk is om te werken per individu verschilt. Sommige studenten hebben meer tijd nodig om te studeren om hun studie succesvol te kunnen doorlopen en kunnen daardoor minder werken dan andere studenten. Daarnaast hebben sommige studenten een zorgtaak, waardoor ze minder kunnen werken. Ook geeft RCN aan dat studenten die in de regio blijven een behoorlijke overstap maken: zij gaan van een beschermde omgeving op een klein eiland naar alleen wonen in een grotere samenleving. Zij moeten hier aan wennen, waardoor het niet altijd mogelijk is om direct naast de studie te gaan werken. Het geraamde verdienvermogen is daarom niet voor iedere individuele student haalbaar.

Specifiek in Bonaire is werken naast de studie voor sommige studenten niet mogelijk omdat ze geen vervoersopties hebben. Omdat er geen openbaar vervoer is op Bonaire, hebben studenten zonder carpoolopties of eigen auto geen mogelijkheid om te werken. Dit geldt voor een deel van de studenten dat niet thuis woont, zoals studenten die van andere eilanden komen, maar ook voor sommige studenten die thuis wonen. Vanwege andere werkroosters van ouders of andere familieleden is het niet altijd mogelijk dat zij naar hun werk gebracht worden. Daarnaast gaven onze

gesprekspartners aan dat het lastig is op Bonaire om een kleine parttimebaan (van 10-16 uur per week) te vinden, omdat werkgevers de voorkeur geven aan mensen die fulltime beschikbaar zijn.

Sommige studenten uit Caribisch Nederland bevinden zich in financieel zeer uitdagende situaties

In ons onderzoek kwam een fors aantal casussen naar voren van studenten die het financieel zeer krap hebben. Sommige van deze studenten lukte het niet om de hele maand één fatsoenlijke maaltijd per dag te consumeren, sommige studenten bevonden zich in sociaal isolement vanwege hun financiële situatie en sommigen hadden hun familie thuis al tijden niet meer gezien. Deze verhalen kwamen voor onder studenten op Bonaire, Curaçao en Sint Maarten. Vaak werd zo'n situatie veroorzaakt doordat de studenten om bepaalde redenen geen ander inkomen dan de studiefinanciering konden krijgen (bijvoorbeeld vanwege gebrek aan vervoer of door zorgtaken) of te weinig zelf bij konden verdienen.

Het viel daarnaast op dat een deel van de studenten een grote zorgtaak heeft. Een aantal studenten die we spraken, of die besproken werden door begeleiders, droegen zorg voor eigen kinderen. Vaak doen ze dat alleen. Daarnaast zijn er studenten die (financieel) zorgdragen voor jongere broertjes en zusjes of voor zieke/niet draagkrachtige ouders. Dit drukt zeer zwaar op het budget van de student.

De studiefinanciering verhoudt zich tot een context met vele uitdagingen

Opvallend was dat gesprekken met studenten en experts/begeleiders vaak ook gingen over uitdagingen op de studiebestemmingen die niet voortkomen uit problemen met de Wsf BES of de normbedragen, maar waar de normbedragen zich wel toe te verhouden hebben. Op Bonaire kwam vaak het gebrek aan openbaar vervoer ter sprake. Door het gebrek aan openbaar vervoer hebben studenten een eigen vervoersmiddel nodig of zijn ze aan hun huis gebonden. Om naar een opleiding en een stage te kunnen gaan, maken studenten dus hoge kosten. Ook het gebrek aan (betaalbare) woonruimte, het gebrek aan een stagevergoeding en het gebrek aan parttimebaantjes zijn problemen die hun oorsprong buiten de studiefinanciering (en eventuele oplossing) buiten de studiefinanciering vinden, maar waar de normbedragen zich wel toe te verhouden hebben.

Dit speelt niet alleen op Bonaire. Ook op Sint Maarten spraken studenten over een gebrek aan betaalbare woonruimte. In de VS gaven sommige studenten aan uit veiligheidsoverwegingen niet te ver weg van de universiteit te willen en kunnen wonen, waardoor ze noodgedwongen hogere huurkosten maken.

Voor een klein deel van de studenten weegt de studiefinanciering mee in studiekeuze

Veel studenten kiezen hun studiebestemming uit op basis van het studieaanbod: ze willen graag een bepaalde studie doen. Ook weegt het beeld van de studiebestemming mee. Studenten, en vooral hun ouders, hebben bepaalde beelden bij studiebestemmingen. Een veelgehoord sentiment is dat in Europees Nederland de opleiding goed is en de samenleving veilig, en dat dit in de Caribische regio minder het geval is. Soms wordt gekozen vanwege de taal en soms omdat familieleden de student voorgingen. Voor de meeste studenten speelde de hoogte van de studiefinanciering geen rol.

Echter, sommige studenten gaven wel aan dat het had meegespeeld: specifiek in de keuze tussen Europees Nederland en een ander eiland binnen het Koninkrijk. Zij schatten hun kansen om rond te komen in Europees Nederland beter in. Op Bonaire hoorden we het signaal dat studenten een studie in Nederland gaan doen omdat de opstarttoelage ze de vrijheid geeft uit huis te gaan.

Studenten vragen niet allemaal de volledig beschikbare studiefinanciering aan

De studiefinanciering en de opstarttoelage zijn voor 1/3^e een prestatiebeurs en voor 2/3^e een lening. Studenten hoeven niet het volledige bedrag te lenen, ze mogen zelf kiezen hoeveel ze aanvragen. Hoe studenten hier mee omgaan, verschilt sterk per categorie:

- ▶ Studenten die naar Europees Nederland gaan en aanspraak maken op de opstarttoelage lijken vaak het volledige bedrag te lenen, ook al hebben ze niet alles nodig.
- ▶ Studenten op alle bestemmingen die een studiefinanciering ontvangen en niet bij familie wonen, lenen vaak volledig omdat ze het geld nodig hebben om rond te komen
- ▶ Studenten die studiefinanciering ontvangen en thuis wonen, lenen veelal niet. Zij maken slechts gebruik van het gedeelte dat een prestatiebeurs is. Een groot deel van de studenten beseft dat ook dit een lening is totdat ze hun diploma halen.

Een aantal studentenbegeleiders die we hebben gesproken in het kader van dit onderzoek maakt zich zorgen om de grote bedragen die studenten soms lenen. Vooral als studenten naar Europees Nederland of de Verenigde Staten gaan, maken ze hoge schulden. Ze geven aan dat deze leningen zwaar kunnen drukken op afgestudeerden als die besluiten terug te gaan naar hun eigen eiland.⁴⁰ De opstarttoelage vormt een extra risico omdat studenten die lening aangaan voordat ze hun studie beginnen. Als ze stoppen met hun studie, blijft de lening bestaan. Veel van de studentbegeleiders zouden graag zien dat studenten uit Caribisch Nederland intensiever worden begeleid op het gebied van hun financiën, ook voor dat ze gaan studeren en in beeld zijn bij RCN of de onderwijsinstellingen.

Voor Caribisch Nederlandse studenten die in de regio blijven en ouders hebben die niet kunnen meebetalen aan de studie is een groter gedeelte van hun studiefinanciering een lening dan voor studenten in Nederland in diezelfde financiële positie. Uitwonende ho-studenten in Nederland die een volledige aanvullende beurs krijgen, en daarnaast maximaal lenen en gebruik maken van het collegegeldkrediet van hun studiefinanciering, lenen slechts 40% van hun studiefinanciering.⁴¹ Mbo-studenten die een maximale aanvullende beurs krijgen en maximaal lenen, lenen slechts 22% van hun studiefinanciering. Voor Caribisch Nederlandse studenten in de regio die maximaal lenen, is dat 67%.

Naast verschillen die voortkomen uit het wel of niet willen of moeten lenen, valt ook op dat veel Bonairiaanse studenten die een mbo-opleiding volgen en onder de achttien zijn, geen studiefinanciering hebben aangevraagd. Een deel leek ook niet te weten dat dat een mogelijkheid was en voor een ander deel weegt mee dat de kinderbijslag op Bonaire hoger is dan het deel van de studiefinanciering dat een gift is⁴².

Er is behoefte aan een uitwonende beurs op Bonaire, waar een klein deel van de studenten gebruik van zou maken

Als studenten in hun eigen openbaar lichaam blijven om te studeren, wordt verwacht dat ze thuis wonen. Het normbedrag is dan ook aanzienlijk lager dan het normbedrag voor studeren op een ander openbaar lichaam, terwijl dat dezelfde bestemmingen betreft. Als we studenten vroegen of ze graag op zichzelf zouden willen wonen, gaf het overgrote merendeel aan dat te willen. Als redenen daarvoor gaven ze dat de graag dichter bij school willen wonen en meer zelfstandigheid willen. Echter, als we vroegen of ze bereid waren daarvoor te lenen, gaven de meeste studenten aan dit niet te willen. Ze zouden liever geen schulden hebben en na de studie uit huis gaan, dan een lening

---

⁴⁰ Dit heeft te maken met de draagkrachtregeling, die buiten de scope van dit onderzoek is.

⁴¹ DUO. *Studiefinanciering: Bedragen*. URL: [Studiefinanciering: Bedragen - DUO](#)

⁴² Rijksdienst Caribisch Nederland – Unit Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2024). *Uitkeringsbedragen 2024 van het Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid*

aangaan. Voor een klein deel van de studenten woog de mogelijkheid uit huis kunnen zwaarder. Zij geven aan graag zelfstandig te willen worden en te willen leren wat er bij komt kijken om op jezelf te wonen. Daarnaast had een deel de behoefte om minder afhankelijk te zijn van hun ouders en op die manier meer regie te krijgen over hun eigen leven.

Binnen deze groep bevindt zich een specifieke groep kwetsbare studenten die geen prettige thuissituatie heeft omdat de relaties thuis niet goed zijn, omdat er een (zeer) groot beroep op ze wordt gedaan in het huishouden of in zorg voor familieleden, of omdat er geen plek is om rustig te kunnen studeren.⁴³ Deze groep zou zeer gebaat zijn bij de mogelijkheid om uit huis te gaan (middels een beurs voor uitwonende studenten). Studentenbegeleiders op Bonaire geven aan dat deze studenten nu soms zonder het goed te overwegen naar Europees Nederland vertrekken (en gebruik maken van de opstarttoelage) om uit huis te kunnen. Zij geven aan dat het de voorkeur heeft als deze studenten op Bonaire kunnen blijven, waar ze in beeld zijn bij de school. Studentenbegeleiders in Nederland herkennen dit beeld.

Echter, DUO geeft aan dat een uitwonende beurs op Bonaire hoge uitvoeringslasten met zich mee zou brengen en gevoelig is voor oneigenlijk gebruik. Volgens DUO komt dit omdat je voor het vaststellen van uitwonendheid moet vaststellen wie de ouders van de student zijn en waar zij wonen. Beide deze zaken zijn op Bonaire minder goed geregistreerd dan in Europees Nederland. De beide ouders staan niet altijd geregistreerd in de PIVA⁴⁴ en adreswijzigingen worden minder goed doorgegeven dan in Europees Nederland. Hierdoor zou RCN-studiefinanciering veel controles moeten verrichten en stijgen de administratieve lasten voor zowel RCN-studiefinanciering en de studenten zelf. Ook vreest DUO dat een deel van de doelgroep zich voor zal doen als uitwonend, maar dat niet is, om meer studiefinanciering te ontvangen. Zo kunnen ze zich bij een familielid inschrijven, maar in de praktijk bij ouders wonen. Deze vrees bestaat omdat er ook oneigenlijk gebruik werd gemaakt van de opstarttoelage toen daar nog minder controles op waren.

Om tegemoet te komen aan de behoeften van studenten die zich vertalen naar de behoefte voor een aan uitwonende beurs, kan ook naar alternatieven (buiten de studiefinanciering) worden gezocht. Zo kan er gedacht worden aan het voorzien in gratis of goedkope huisvesting voor de studenten uit een kwetsbare thuisomgeving of het opnemen van de kosten voor een auto in de studiefinanciering voor studenten op eigen openbaar lichaam om de studenten meer vrijheid en eigen regie te geven.

---

⁴³ Dit werd door verschillende studentenbegeleiders uitgelicht, deze studenten hebben we zelf zeer beperkt gesproken.

⁴⁴ Persoonsinformatievoorziening Nederlandse Antillen en Aruba, vergelijkbaar met het BRP in Europees Nederland

/7 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk presenteren we de conclusies van het onderzoek en onze aanbevelingen op basis daarvan.

7.1 Toereikendheid van normbedragen

Bij de invoering van de wet is niet getoetst of de normbedragen toereikend waren

In hoofdstukken 4 en 5 hebben we per bestemming alternatieve indexeringsmanieren toegepast op de normbedragen van 2012 en de kosten voor een student in die bestemming in kaart gebracht. De normbedragen die zouden volgen uit de alternatieve indexering zijn in veel gevallen iets hoger dan de daadwerkelijke normbedragen in 2022. De kosten voor studenten zijn dus op veel plekken harder gestegen dan waar rekening mee is gehouden in de indexering van de normbedragen.

Echter, het is de vraag of de normbedragen in 2012 wel toereikend waren om het doel van de wet te bereiken. Bij het vaststellen van de normbedragen was destijds het belangrijkste criterium dat de studenten er niet op achteruit zouden gaan ten opzichte van de oude regelingen in de Nederlandse Antillen, waarvan de oorsprong niet duidelijk is. Er is destijds niet gekeken naar de kosten die de studiefinanciering zou moeten dekken. In de memorie van toelichting van de wet wordt wel een lijst zaken opgenoemd waarvoor de student in kosten moet kunnen voorzien⁴⁵. Wij zien daarom aanleiding om niet te kijken naar de kostenstijgingen alleen, maar naar de normbedragen als geheel.

Veel studenten uit Caribisch Nederland hebben weinig andere bronnen van inkomsten

Voor een aanzienlijk deel van de studenten uit Caribisch Nederland zijn de ouders niet in staat om bij te dragen aan de studie. Voor deze studenten bestaat geen aanvullende beurs, of de mogelijkheid om af te dwingen dat hun ouders bijdragen op basis van de wet. De studenten mogen wel onbeperkt bijverdienen volgens de wet. Echter, naast een fulltime studie kan vaak maar een beperkt aantal uren gewerkt worden. Daarnaast kan niet iedere student naast de studie werken en is specifiek op Bonaire de schaarste van mogelijke bijbaantjes een probleem.

Wij zien daarom aanleiding om toereikendheid te toetsen door naar de minimale kosten voor een student te kijken en diens verdienvermogen

Omdat in de memorie van toelichting bij de wet expliciet kostenposten genoemd staan waar de studiefinanciering dekkend voor moet zijn of voor een belangrijk deel aan moet bijdragen en er geen aanvullende beurs bestaat in de Wsf BES, zien we aanleiding om te kijken naar de minimale kosten die een student moet maken. Omdat een van de uitgangspunten van de wet was dat de student de verantwoordelijkheid heeft om te investeren in de eigen toekomst, kijken we ook naar het verdienvermogen van een student. Het is niet duidelijk in hoeverre de verantwoordelijkheid van de student reikt.

We toetsen daarom toereikendheid door te kijken naar de kosten die studenten moeten maken om te *kunnen* voorzien in boeken, collegegeld, openbaar vervoer, huisvesting, levensonderhoud,

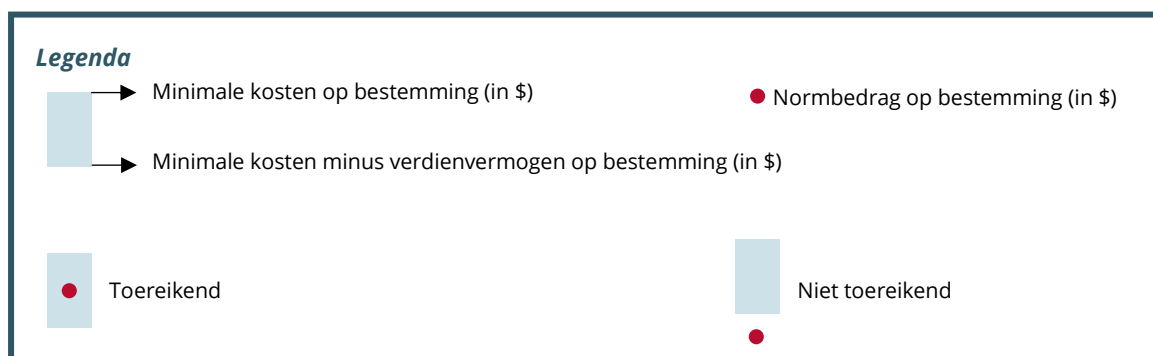
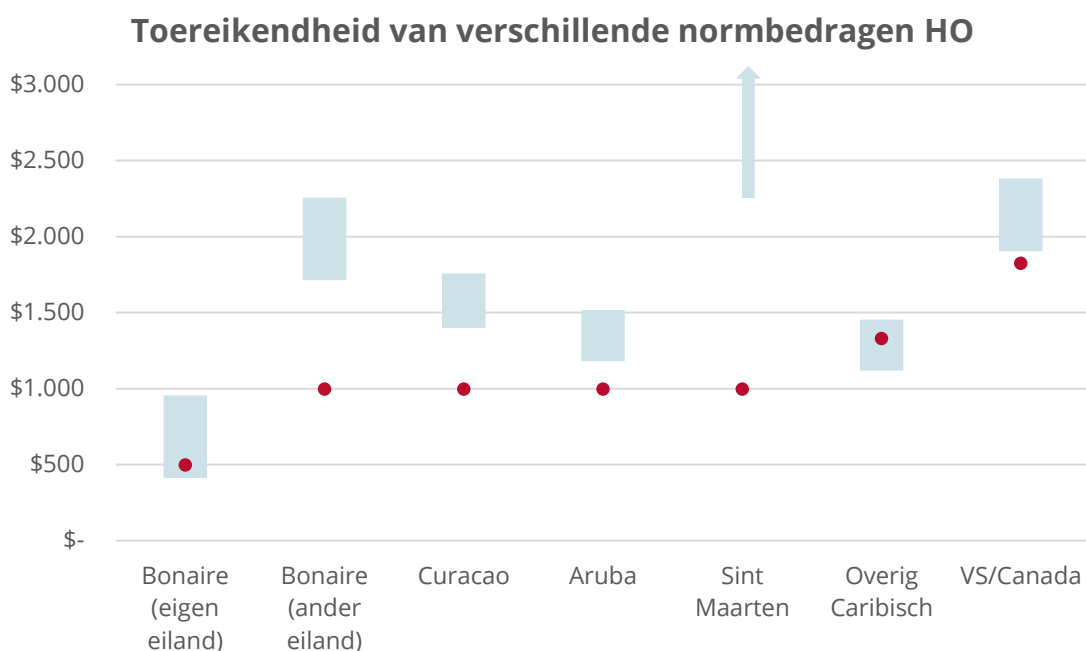
---

⁴⁵ De memorie van toelichting is er niet volledig duidelijk over of de student *volledig* moet kunnen voorzien in die kosten of *voor een belangrijk deel*. Wij gaan uit van dat laatste, omdat een ander uitgangspunt van de wet is dat studerende de verantwoordelijkheid heeft te investeren in de eigen toekomst.

verzekeringen en vervoer naar een ander (ei)land en aan die kosten minus hun eigen verdienvermogen. We geven toereikendheid daarom op een schaal weer. Welk punt op die schaal de grens voor toereikendheid vormt, is een normatieve beslissing.

De normbedragen zijn in sommige categorieën niet toereikend

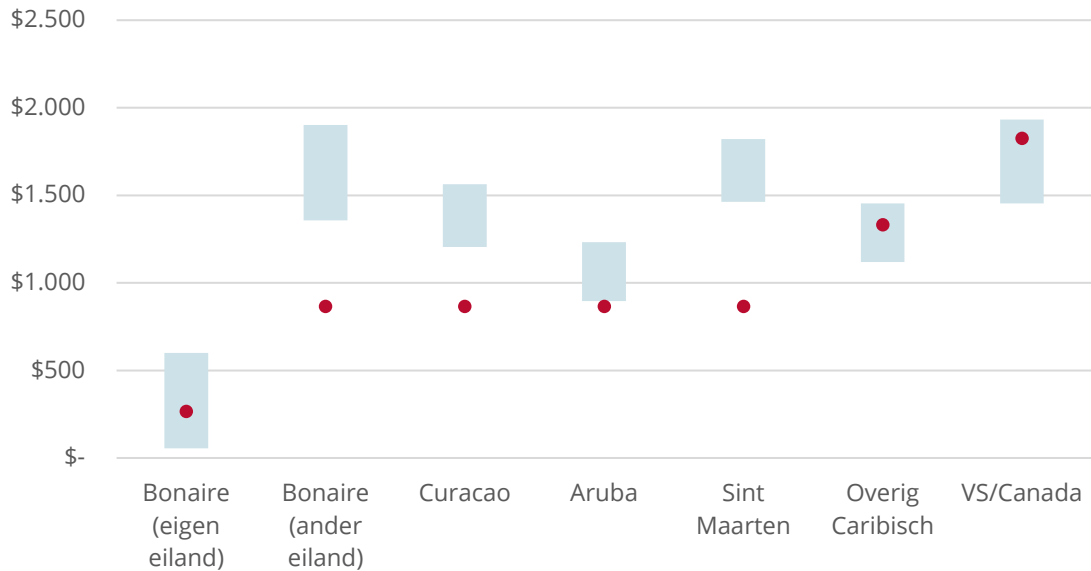
De grafiek hieronder laat de toereikendheid van de verschillende normbedragen voor hoger onderwijs zien: de bovenkant van de *box* laat de minimale kosten zien die een student aan het hoger onderwijs op die bestemming maakt. De onderkant van de *box* geeft die kosten weer minus het verdienvermogen van de student. De rode stip is het normbedrag van 2024. Als het normbedrag tussen de minimale kosten en de minimale kosten minus het verdienvermogen valt, zien we het bedrag als toereikend. Waar tussen die twee bedragen het normbedrag precies moet vallen, hangt af van de visie van de Rijksoverheid op hoever de eigen verantwoordelijkheid van de student rijkt en in hoeverre verwacht kan worden van alle studenten dat ze een bepaald aantal uren werken.

In de grafiek is te zien dat van de normbedragen voor het hoger onderwijs twee normbedragen toereikend zijn: die voor eigen openbaar lichaam en overige Caribische regio. Het normbedrag voor eigen openbaar lichaam is net toereikend, studenten moeten bijna hun volledige verdienvermogen inzetten om de minimale kosten te kunnen dekken. Het normbedrag voor een *ander openbaar*

lichaam of CAS-land is niet toereikend. Het is het minst toereikend op Sint Maarten en Bonaire. De kosten voor een ho-student op Sint Maarten vallen buiten de grafiek, vanwege het zeer hoge collegegeld op de *University of St. Martin*. Het normbedrag voor VS/Canada is ook niet toereikend.

Toereikendheid normbedragen mbo

Legenda

- Minimale kosten op bestemming (in \$)
- Minimale kosten minus verdienvermogen op bestemming (in \$)
- Normbedrag op bestemming (in \$)
- Toereikend
- Niet toereikend

In de grafiek hierboven is te zien dat van de normbedragen voor het mbo drie toereikend zijn: die voor eigen openbaar lichaam, overige Caribische regio en de VS. Het normbedrag voor *ander openbaar lichaam of CAS-land* is niet toereikend. Wederom geldt dit het meest voor Sint Maarten en daarna Bonaire (ander eiland).

De opstarttoelage is toereikend

De opstarttoelage van meer dan \$9.000 dollar is ruim voldoende om de minimale kosten dan wel de gemiddelde kosten te dekken van een student die naar Nederland komt. Wij zien deze dus als toereikend.

7.2 Type normbedragen

De categorie *ander openbaar lichaam of ander eiland koninkrijk* is niet passend

Of studenten nu een mbo-opleiding gaan volgen op Curaçao, Aruba of Sint Maarten: zij krijgen dezelfde studiefinanciering. Ook studenten uit Sint Eustatius en Saba op Bonaire ontvangen dat bedrag. De kosten voor studenten op deze vier eilanden lopen echter sterk uiteen. Sint Maarten is duurder dan Bonaire, Bonaire is duurder dan Curaçao en Curaçao is duurder dan Aruba. Echter, Aruba hebben we minder goed onderzocht.

Het is daarom logischer om met aparte normbedragen te werken voor Bonaire, Curaçao en Aruba en Sint Maarten, waarin eventueel Curaçao en Aruba worden samengevoegd.

Er is behoefte aan een uitwonende beurs op Bonaire, waar een klein deel van de studenten gebruik van zou maken

Momenteel krijgen studenten die uit huis gaan op het eigen openbaar lichaam geen hogere beurs dan studenten die thuis wonen. De meeste studenten willen wel graag uit huis, maar geven aan daar niet voor te gaan lenen. Een klein deel van de studenten vindt uit huis gaan zwaarder wegen dan het aangaan van een lening en zou wel gebruik maken van een uitwonende beurs. Een specifieke groep die veel baat heeft bij deze beurs zijn kwetsbare studenten met een onprettige thuissituatie. Voor hen zou een uitwonende beurs uitkomst bieden. We verwachten daarom dat een uitwonende beurs weinig gebruikt zou worden maar wel zeer belangrijk is voor bepaalde studenten. Een uitwonende beurs komt wel met uitdagingen op het gebied van uitvoering en daarom kan ook gezocht worden naar alternatieve manieren om aan deze behoeften tegemoet te komen.

Niet alleen studenten in Europees Nederland hebben opstartkosten en behoefte aan opstarttoelage

Studenten die op andere bestemmingen dan Europees Nederland gaan studeren, moeten ook kosten dekken voordat ze hun eerste studiefinanciering krijgen. Vooral studenten die naar de VS gaan maken veel opstartkosten, maar ook andere studenten maken kosten voor borg, eerste maanden huur en een vliegticket. Ook zij hebben daarom behoefte aan een opstarttoelage. In de gesprekken met DUO en RCN kwam naar voren dat de opstartkosten voor andere plekken dan Europees Nederland in de normbedragen verdisconteerd zitten. Echter, het is niet bekend hoe de normbedragen zijn vastgesteld en opgebouwd, dus dit is niet te verifiëren. Ook worden deze kosten gemaakt voordat studenten voor het eerst studiefinanciering ontvangen: een opstarttoelage sluit daarom beter aan bij de behoefte van studenten dan de verdiscontering van die kosten in de maandbedragen.

Aanbevelingen

1. Splits de categorie *ander openbaar lichaam of CAS-land*
2. Overweeg een specifieke beurs voor uitwonende studenten beschikbaar binnen de categorie *eigen openbaar lichaam*. Als vanwege de uitvoerbaarheid gekozen wordt om deze beurs niet beschikbaar te stellen kan overwogen worden op andere manieren tegemoet te komen aan de behoeften van studenten die op eigen eiland blijven om te studeren.
3. Overweeg een opstarttoelage voor de studenten die naar een andere plek binnen de regio verhuizen

7.3 Normbedragen

Om de normbedragen toereikend te maken, moeten ze worden herijkt

Een aantal normbedragen zijn momenteel niet toereikend. Daarnaast sluit een van de categorieën niet aan bij de realiteit voor studenten en is er behoefte aan een uitwonende beurs op Bonaire en een opstarttoelage op andere bestemmingen dan Nederland. Om ze toereikend te maken moeten ze worden herijkt.

Potentiële normbedragen liggen tussen de minimale kosten voor de student en die kosten minus het verdienvermogen van de student

De uitgangspunten en doelen van de wet volgend ligt een potentieel herijkt normbedrag tussen de minimale kosten voor een student en zijn/haar eigen verdienvermogen. Waar dat punt ligt is een normatieve afweging. We presenteren hier de schaal:

Type normbedrag	mbo		ho	
	Kosten – v.m. ⁴⁶	Kosten	Kosten – v.m.	Kosten
Bonaire thuiswonend	\$55,54	\$599,54	\$411,20	\$955,20
Bonaire uitwonend	\$1.357,43	\$1.901,43	\$1.713,10	\$2.257,10
Bonaire ander eiland	\$1.204,86	\$1.563,26	\$1.398,60	\$1.757,00
Curacao	\$895,75	\$1.231,94	\$1.181,05	\$1.517,24
Aruba	\$1.463,57	\$1.821,97	\$5.975,57	\$6.333,97
Sint Maarten	\$1.118,52	\$1.454,09	\$1.118,52	\$1.454,09
Overig Caribische regio	\$1.453,34	\$1.933,34	\$1.903,88	\$2.383,88
Verenigde Staten	\$55,54	\$599,54	\$411,20	\$955,20
Opstarttoelage ⁴⁷		\$6.034,70		\$6.034,70

Bij deze tabel benadrukken we graag een aantal belangrijke nuances:

- ▶ De kosten voor een hoger onderwijsstudent in de Verenigde Staten zijn gebaseerd op een goedkope onderwijsinstelling en dit bedrag zou niet toereikend zijn voor de meeste onderwijsinstellingen.
- ▶ De kosten voor Aruba en overige Caribische regio zijn enkel gebaseerd op bureauonderzoek en minder nauwkeurig dan de andere inschattingen.
- ▶ De kosten voor overige Caribisch regio zijn enkel gebaseerd op de grootste onderwijsinstellingen in het land.
- ▶ De kosten voor de landen binnen de overige Caribische regio verschillen sterk: dit gemiddelde bedrag is niet toereikend voor sommige van die landen.

Eventuele opstarttoelagen voor andere bestemmingen kunnen ook gebaseerd worden op de kosten

Als gekozen wordt voor het beschikbaar stellen van een opstarttoelage kunnen de bedragen daarvoor ook gebaseerd worden op de minimale kosten voor studenten. Die presenteren we in de tabel hieronder.

⁴⁶ Verdienvermogen

⁴⁷ Voor de opstarttoelage hebben we verdienvermogen niet meegenomen. Dit zijn daarom alleen de minimale kosten.

Bestemming	Bonaire	Saba/Sint Eustatius
Bonaire ander openbaar lichaam		\$8.174
Curaçao	\$1.768	\$2.008
Aruba	\$1.746	\$1.951
Sint Maarten	\$3.775	\$3.485
Overig Caribische regio	\$2.574	\$2.660
Verenigde Staten ⁴⁸	\$4.730	\$5.220

Aanbevelingen

- Herijk de normbedragen ten opzichte van de kosten van studenten

7.4 Indexering van de normbedragen

Met alternatieve indexeringswijzen worden de meeste bedragen iets hoger

Voor de meeste categorieën studiefinanciering komen de normbedragen iets hoger uit als alternatieve indexreeksen worden toegepast. De maatwerkindexering komt vaak weer iets hoger uit dan de CPI van het land. Dit is vooral het geval bij Curaçao, waar we gecorrigeerd hebben voor de feitelijke toename van de collegegelden. Echter, dit wordt ook gevangen in een herijking van de normbedragen.

Maatwerkindexering is te arbeidsintensief en niet transparant en CPI van land in kwestie heeft de voorkeur

Maatwerkindexering toepassen heeft heel wat voeten in de aarde: de CPI's verschillen sterk en het vraagt om gedetailleerde informatie over het bestedingspatroon van studenten. Het is daarom niet goed mogelijk voor het Ministerie van OCW om deze wijze van indexering in de toekomst toe te passen. Het toepassen van een maatwerkindexering heeft ook minder zin als de normbedragen worden herijkt, omdat er dan rekening wordt gehouden met de feitelijke kosten voor studenten (en dus ook de feitelijke prijsontwikkelingen die daaraan ten grondslag lagen).

Daarnaast sluit de indexering ook al beter aan bij de feitelijke prijsontwikkelingen als de CPI Caribisch Nederland niet op alle categorieën wordt toegepast, maar in plaats daarvan de CPI's van de landen in kwestie (in originele vorm, zonder maatwerkwegingen) worden toegepast. Voor de overige Caribische regio is dit wellicht niet mogelijk: vanwege de afwezigheid van een betrouwbare CPI op sommige bestemmingen en grote verschillen tussen de landen. De kosten in de landen die in deze categorie vallen stijgen veelal wel harder dan op de andere bestemmingen.

Sommige prijsontwikkelingen specifiek voor studenten komen niet terug in de CPI van een land en vragen om periodieke herziening

In de afgelopen tien jaar zijn de collegegelden op Curaçao flink toegenomen. Dit zie je niet zozeer terug in de CPI van dat land. Dit kan in de toekomst weer voorkomen. Dit kan ondervangen worden door periodiek de belangrijkste prijsontwikkelingen van studenten te onderzoeken of dat bij signalen van studentenbegeleiders te doen.

⁴⁸ Deze ramingen bevatten kosten met een ander karakter dan de kosten in de opstarttoelage voor Europees Nederland, namelijk kosten die gemaakt worden vóór de inschrijving aan een onderwijsinstelling. Dit gaat, bijvoorbeeld, om taaltoetsen.

De normbedragen die gelden op Bonaire kunnen worden herzien als andere problemen worden opgelost

Studenten op Bonaire maken veel kosten vanwege uitdagingen op het eiland die niets met de studiefinanciering te maken hebben, zoals de afwezigheid van openbaar vervoer en betaalbare studentenhuysvesting. Omdat studenten deze hoge kosten die hieruit voortkomen nou eenmaal moeten maken om hun studie te kunnen volgen en in hun levensonderhoud te kunnen voorzien, zijn ze meegenomen in de ramingen. Als deze, of andere, uitdagingen op Bonaire in de toekomst worden aangepakt kunnen de normbedragen naar beneden worden bijgesteld.

Aanbevelingen

5. Indexeer de normbedragen jaarlijks met de voor de bestemming relevante CPI
6. Indexeer de normbedragen voor *Overige Caribische Regio* met de sterkst toenemende CPI van een andere bestemming
7. Onderzoek periodiek of er grote wijzigingen in kosten zijn die niet gevangen worden in de CPI, zoals toename van het collegegeld of de introductie van buslijnen op Bonaire. Herzie dan de normbedragen